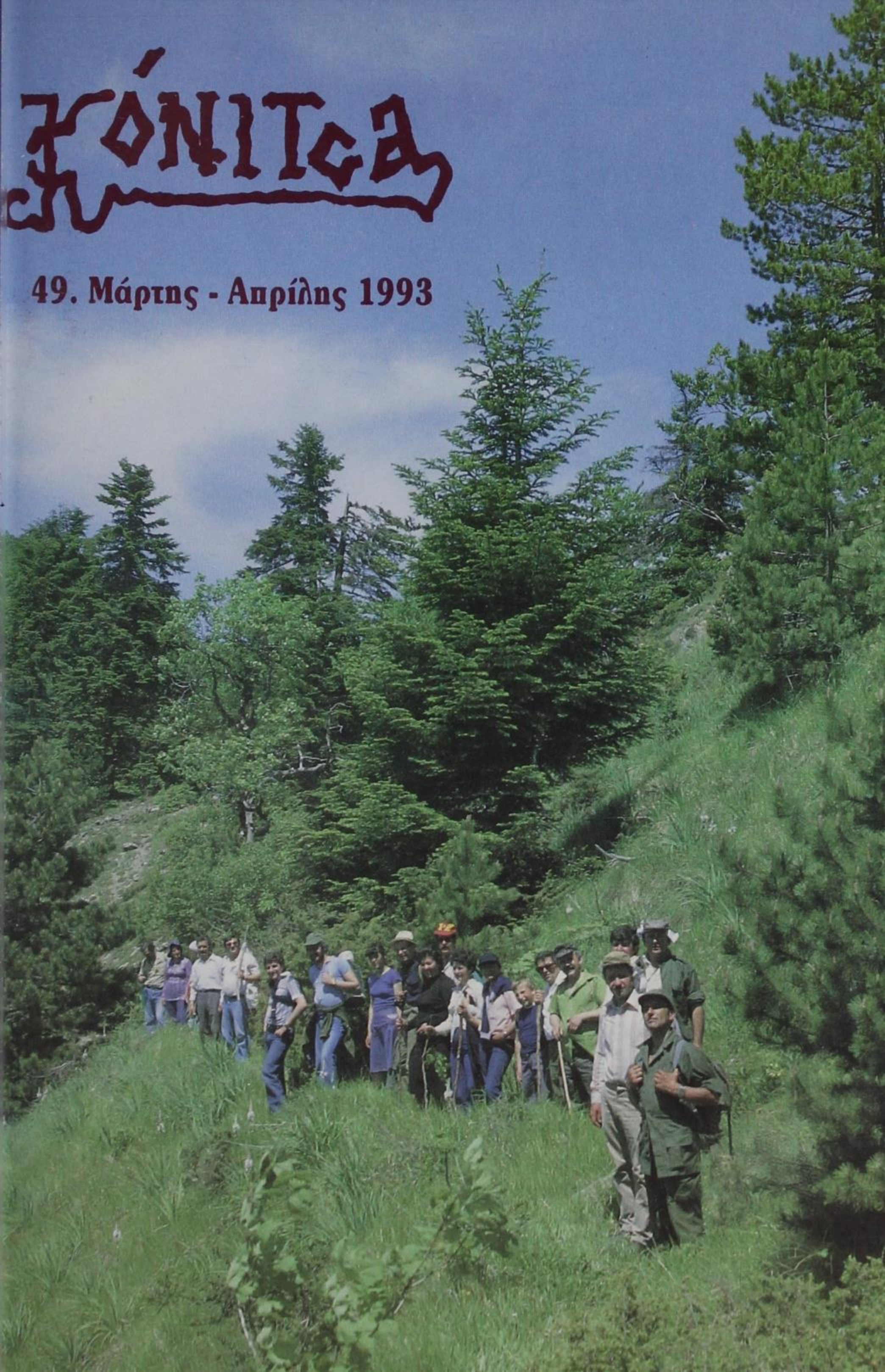

ΚΟΝΙΤΣΑ

49. Μάρτης - Απρίλης 1993

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

***

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ, ΤΕΥΧΟΣ 49 ΔΡΧ. 200
Κ Ο Ν Ι Τ Σ Α

Ορειβάτες στη "Γύφτισσα"

Εκδίδεται από Συντακτική
Επιτροπή

Ανδρέου Ηλίας
Ζώτος Θεόφιλος
Τουφίδης Σωτήρης
Τσιάγκης Ικαρος

Υπεύθυνος σύμφωνα
με το νόμο:

Σωτ. Τουφίδης

Κόνιτσα 44.100

Τηλ. (0655) 22.464 - 22.212

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	ΣΕΛ.
Μελαγχολίες Θ. Ζιώγα	53
Μνημόσυνο στη Βίγλα Σ.Τ.	55
Μια μέρα αλλιώς απ' τις άλλες Γ.Χ.	62
Ανίχνευση της αρχαιολογικής ταυτότητας της Κόνιτσας και της περιοχής της Γ. Λυμπερόπουλου	63
Να γίνει ο δρόμος Ηγουμενίτσας - Γρεβενών. Η. Παπαζήση	75
Διάσωση της Πίνδου	76
Κονιτσιώτικα μοιρολόγια Ι. Τσάγκα	77
Η Δοξασμένη Κοιλάδα Η. Παπαζήση	86
Περί Λιάσκας Θ. Ζιώγα	87
Οι νομάδες Τ. Κανάτση	89
Η Βιβλιοθήκη της Πυρσόγιαννης Ν. Τσίπα	90
Τι είναι Παράδοση Ι. Μαυρομάτη	92
Ένα ανέκδοτο για τους Βλάχους Χ. Εξάρχου	93
Αγ. Απόστολοι Μολυβδοσκεπάστου Α. Κολιού	94
Η φοβερή μάστιγα. Λ. Εζνεπίδη	94
Συνεστίαση Αδ/τας Οξυάς Θ. Πορφύρη	95
Εκδηλώσεις στην Αυστραλία	97
Στ. Ζωγράφος Ν. Ρεμπέλη	98
Α. Καλογήρου Θ. Γαργάλη	99
Ανδρ. Ράπτη	100
Σχόλια - Ειδήσεις - Κοινωνικά	102

Ετήσια συνδρομή: Εσωτερικού Δρχ. 1000
Εξωτερικού, Δολ. USA 20 Αυστραλ. 30
Αλληλογραφία - Συνδρομές - Εμβάσματα
στον υπεύθυνο του περιοδικού Σ. Τουφίδη
ή στο Βιβλιοπωλείο «ΕΛΕΓΕΙΟ» Θ. Ζώτου, Κόνιτσα

Για την Αθήνα, στο Νικολ. Δ. Καζαμία
Εμμ. Μπενάκη 24. Τηλ. 36 27 725

ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΕΣ

“του Θωμά Β. Ζιώγα”

Ο παπάς έκαμε το μεγάλο σταυρό. Είπε το τυπικό "... δι' ευχών των αγίων πατέρων ημών ..." και ευχήθηκε ευλογία Θεού σε όλους. Η κυριακάτικη λειτουργία τέλειωσε. Το εκκλησίασμα αθόρυβα και ευλαβικά βγαίνει από το ναό. Αφησε εκεί, με την προσευχή του, την ελπίδα για τα θεία και τα εγκόσμια προβλήματά του. Η παγερή μέρα έχει ήλιο με χαμόγελο. Συνηθίζουν στο χωριό, όταν απολύσει η εκκλησία, να σέκουν κανένα τέταρτο της ώρας στην πλατεία, για να ιδωθούν συναμεταξύ τους και να ανταλλάξουν νέα. Η μέρα το επέτρεπε.

Όλοι τους ηλικιωμένοι. Οι περισσότεροι γέροι. Μαυροντυμένοι. Οι γυναίκες σφικτά μαντηλωμένες. Τίποτε χρωματιστό. Το τυπικό της παράδοσης επιτρέπει, το πολύ, σκούρο καφετί χρώμα στο ντύσιμο. Και αυστηρά ατή τηρείται από όλους, χωρίς εξαιρέσεις. Γερτά κορμιά από το βάρος των χρόνων. Αδρά πρόσωπα, με χαραγμένο πάνω τους τον κόπο και τον πόνο μιάς ταλαίπωρης ζωής. Ομοιοι με τη φύση που τους έζησε. Δεμένοι άρρηκτα μαζί της. Στεγνοί σαν το άφυλλο πλατάνι της πλατείας, που σαν δράκος απλώνει μετέωρα τους κλάδους του. Ιδιοι με τη μουντή πέτρα του πεζουλιού και το μουσκεμένο χώμα. που δούλεψαν.

Ημουν η εξαίρεση. Φάνταζα διαφορετικός με τα αλλιιώτικα ρούχα μου. Βρισκόμουν έξω από τα νερά

τους. Η παρουσία μου καλούσε το αυστηρό σκουρόχρωμο ύφος του πίνακα. Ξεχώριζα και δεν ένιωθα καλά. Αναμέρισα, για να έχω πεδίο όρασης και σκέψης.

Χίλιες μύριες σκέψεις άρχισαν να με ζώνουν.

Λίγα τα λόγια που ανταλλάσσουν. Για την υγεία ρωτάνε ο ένας τον άλλο. Δεν έχουν πλέον ούτε και δουλειές. Ούτε ζωντανά. Με την αγροτική σύνταξη τα βολεύουν. Βοηθάει κάποτε και το παιδί από τα ξένα. Αυτοί ποτέ δεν θα το ζητήσουν, όση ανάγκη και αν έχουν. Μόνο του πρέπει να σκεφθεί και να στείλει ότι προαιρείται. Τον αγροτικό γιατρό τον ευλογούν. Ρωτούν πότε έχει πάλι επισκεπτήριο στο χωριό. Φάρμακα τους γράφει, για να απαλύνουν τους πόνους που τους αγκυλώνουν από παντού. Οι ταλαιπωρίες του παρελθόντος τώρα βγαίνουν σαν βρυκόλακες. Το κατοχικό φόρτωμα έγινε οσφυαλγία. Οι βροχές και οι παγωνιές φάνηκαν στα ρευματικά. Οι λοιπές κακουχίες έκοψαν το κουράγιο. Τυχερός εκείνος που ακόμα περπατάει χωρίς πονίδια.

Μετά η κουβέντα γύρισε στα παιδιά. Στην ελπίδα τους. Στο μετά από αυτούς είναι. Σ' αυτούς που θα αφήσουν το όνομά τους, τη διαχρονικότητα της ύπαρξης τους. Αλληλοενημερώνονται με ενδιαφέρον. Εύχονται να είναι καλά. Κρυφά ελπίζουν να τους ιδούν. Ιδίως εκείνα τα αρσενικά εγγόνια

είναι το καμάρι τους. Θα προκόψουν, άραγε, εκεί στις πολιτείες; Πότε θα φιλοτιμηθούν τα ακάριστα να έλθουν για να τους ματαδούν;

Τους βλέπω καθώς χωρίζουν και πηγαίνουν στα σπίτια τους, αργά και νωχελικά, και σκέπτομαι το ριζικό μου. Εδώ είναι ο τόπος μου. Αυτοί είναι η φύτρα μου. Εκεί γύρω αιωρείται η αύρα των προγόνων μου. Τα βουνά, τα δέντρα, τα πέτρινα σπίτια, η γύρω ορεινή πλάση και οι βασανισμένοι αυτοί γέροι είναι το έθνος μου.

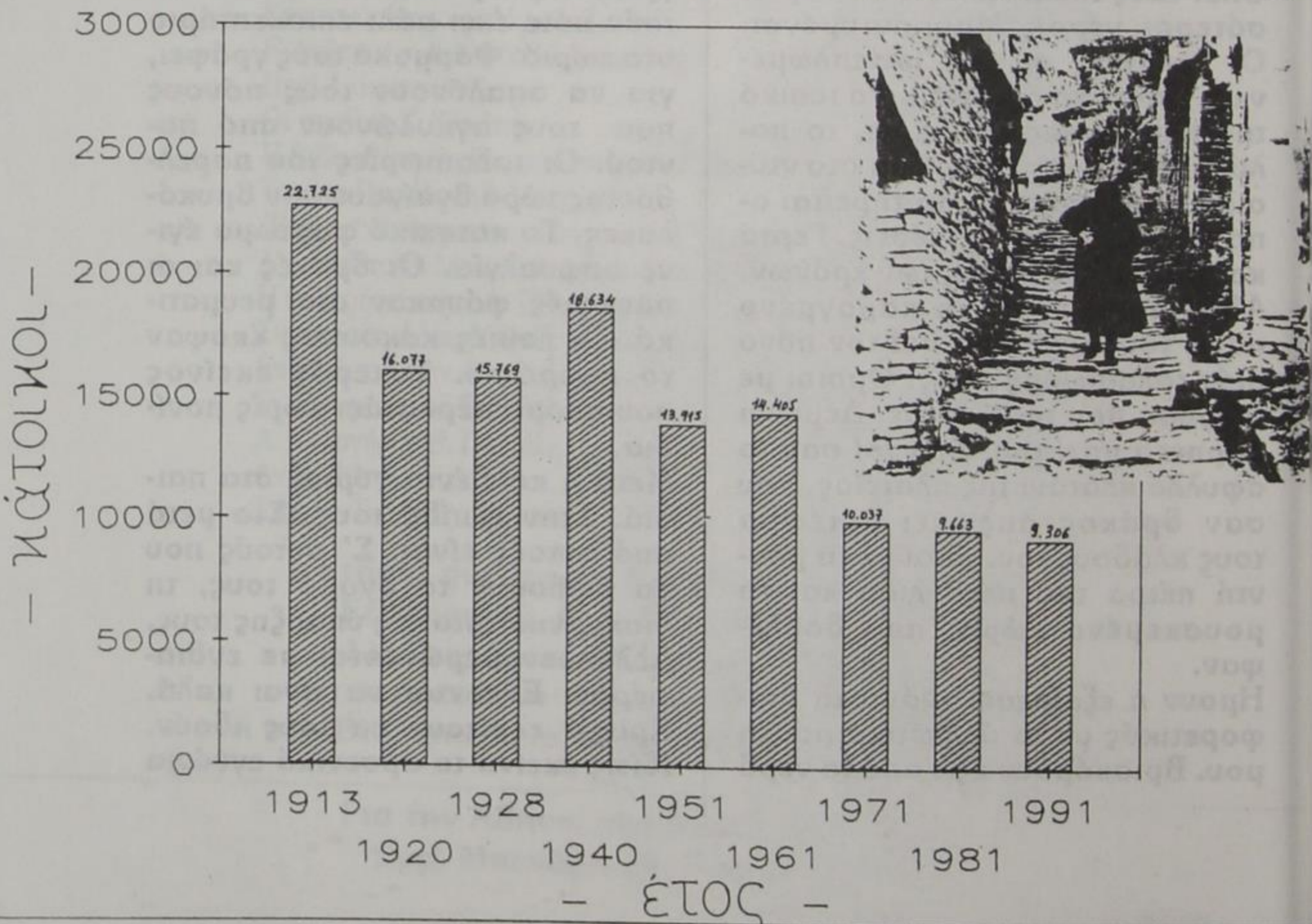
Στέκομαι και τους θωρώ συγκινημένος. Δεν χωρούσε στο μυαλό μου η σκέψη ότι δεν ήταν δυνατό να φτιάξει ο σύγχρονος τεχνολό-

γος ποιητής έναν πιά χαρούμενο πίνακα. Και μοιραία αναρωτήθηκα: Μετά από αυτούς ποιός θα υπάρχει εδώ; Το κενό, που αυτοί θα αφήσουν σε λίγο, ποιός θα το καλύψει;

Ο ρακένδυτος αλβανός λαθρομετανάστης, που επαιτούσε λίγη βοήθεια, με έκανε προς στιγμή να σκεφτώ το αδιανόητο. Οι μελαγχολικές σκέψεις δεν με άφησαν ήσυχο ούτε και στην Αθήνα. Το διάγραμμα εξέλιξης του πληθυσμού της επαρχίας, που παρακάτω δημοσιεύω, με έβαλε σε ακόμη βαθύτερο προβληματισμό.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

μεταβολής πληθυσμού επαρχίας Κόνιτσας

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ στη Βίγλα Γεροπλατάνου

δικού μας το ιστορικό της μάχης που δημοσιεύουμε πió κάτω.

Ακολούθησε ένα μοιρολόι, ο Εθν. Ύμνος και στο τέλος της εκδήλωσης προσφέρθηκε στους παραβρισκόμενους κονιάκ κ.ά. κατά τα καθιερωμένα για την ανάπαυση των ψυχών των νεκρών.

Ανάμεσα στον πολύ κόσμο που συμμετείχε στο

Μνημόσυνο ήταν: εκπρόσωπος του 583 τ.π., ο Νομαρχ. Σύμβουλος Πωγωνίου κ. Κολέμπας, ο Δήμαρχος Κόνιτσας και Πρόεδρος Δ. Συμβουλίου κ.κ. Χατζηφραιμίδης και Ν. Κυρτσόγλου.

Οι Πρόεδροι: Α. Ραβενίων Δημ. Καλογήρου, Βασιλικού, Ι. Καπέρδας, Γεροπλατάνου Χρ. Λάκκας, Αηδονοχωρίου, Ι. Γκούρας, Ρουψιάς, Κ. Παπαβασιλείου, Αρίστης Νικ. Λογοθέτης, Καλλιθέας Β. Λάκκας και Μαυροβουνίου. Στεφάνια, εκτός του Δημάρχου Κόνιτσας, Προέδρων και εκπροσώπων Κομμάτων, Συλλόγων και οργανώσεων, κατέθεσε και εκπρόσωπος του Α.Κ.Ε.Λ. Κύπρου.

Στο μικρόφωνο για το συντονισμό ήταν ο Δημ. Ράπτης από το Ραδιοσταθμό Κόνιτσας.

Μετά την προσφώνηση προς τους παραβρισκόμενους, το ιστορικό της μάχης έχει ως εξής:

Με πρωτοβουλία των Προέδρων Α. Ραβενίων - Μαυροβουνίου - Γεροπλατάνου και παραρτήματος Π.Ε.Α.Ε.Α. Κόνιτσας έγινε στο Μνημείο Βίγλας Γεροπλατάνου, στις 19-4-93, πάνδημο μνημόσυνο για τα οκτώ παλλικάρια του Ε.Λ.Α.Σ που έπεσαν πριν πενήντα χρόνια σε μάχη με τους Ιταλούς. Όπως είναι γνωστό στους αναγνώστες του περιοδικού μας, τα αποκαλυπτήρια του Μνημείου, είχαν γίνει τον Αύγουστο του 1988.

Στις 11.15' άρχισε η επιμνημόσυνη δέηση από τους τρεις ιερείς (παπα Θύμιο Παπασπύρου από την Αετόπετρα - πάπα Γιάννη Λαζαρίδη από τα Α. Ραβένια - παπα Τηλέμαχο Μάντζιο από το Γεροπλάτανο).

Αμέσως μετά κατάθεσαν στεφάνια και λουλούδια στο Μνημείο οι συγγενείς των νεκρών, οι πρόεδροι Κοινοτήτων - Συλλόγων - Οργανώσεων - Κομμάτων κλπ.

Τηρήθηκε ενός λεπτού σιγή και κατόπιν διαβάστηκε από τον υπεύθυνο του περιο-

Συγκεντρωθήκαμε σήμερα σ' αυτόν εδώ τον ιερό χώρο, να τελέσουμε μνημόσυνο στα οκτώ διαλεχτά παλικάρια μας που έπεσαν σε άνιση μάχη με τους Ιταλούς φασίστες, πριν από πενήντα χρόνια (στις 15-4-1943).

Το 1988, απόντας φόρον τιμής στους γεναίους ήρωες, φτιάξαμε τούτο το μνημείο να θυμίζει στις νεώτερες γενιές τη θυσία των παλικαριών μας.

Είναι πατριωτικό χρέος όλων μας να τιμούμε τη μνήμη των προγόνων μας που χάθηκαν πρόωρα, αγωνιζόμενοι για το υπέρτατο αγαθό της Ελευθερίας.

Και είναι τούτο το χρέος μας μεγαλύτερο σήμερα, που απειλείται η υπόσταση του Έθνους μας από εχθρούς και υποτιθέμενους φίλους, γιατί λαοί που χάνουν τη μνήμη τους, χάνονται σαν Έθνη μέσα στο διάβα της ιστορίας.

Προτού αναφερθώ στο ιστορικό της μάχης και το θάνατο των οκτώ παλικαριών, επιτρέψτε μου να κάνω μια μικρή αναδρομή στην εποχή της Κατοχής, κυρίως για χάρη των νεωτέρων.

Με την εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα τον Απρίλη του 1941 και το σύμφωνο Τσολάκογλου που παρέδινε την χώρα μας στον Άξονα, οι νικημένοι Ιταλοί, ελέω Χίτλερ, έρχονται καταχτητές σε πόλεις και χωριά.

Βαριά πέφτει στην Πατρίδα μας η σκιά της Κατοχής και στις παραμεθόριες περιοχές της Ηπείρου οι συνθήκες ζωής του λαού γίνονται φοβερά δύσκολες.

Το χειμώνα του '41-42 η πείνα θερίζει τους ανθρώπους· αιτία είναι η διαρπαγή

από τους καταχτητές των αποθεμάτων τροφίμων. Στην περιοχή μας η κατάσταση είναι απελπιστική και για έναν ακόμη λόγο: όλα τα παραμεθόρια χωριά είχαν λεηλατηθεί από την προηγούμενη εισβολή των Ιταλών του 1940.

Στις πόλεις οι άνθρωποι πέθαιναν κατά δεκάδες και εκατοντάδες από την έλειψη τροφίμων, θέρμανσης και ρουχισμού.

Πολλοί ήταν εκείνοι που επέστρεψαν στα χωριά τους με την ελπίδα να βρουν κάποιες καλύτερες συνθήκες ζωής. Καραβάνια αμέτρητα ταξίδευαν, αντιμετωπίζοντας ένα σωρό κινδύνους, προς την ψωμομάνα Μακεδονία κι απ' εκεί στη Θεσπρωτία ή στο μεγάλο κάμπο της Μουζακιάς (στην Αλβανία), για ν' αγοράσουν ή ν' ανταλλάξουν αλάτι, λάδι, μεσιτάρι ή καλαμπόκι κ.α.

Αυτή την κατάσταση εκμεταλλεύτηκαν μερικδί ασυνείδητοι, φυγόπονοι και καλοπερασάκηδες και απομυζούσαν το αίμα του λαού με τη μαύρη αγορά. Τιμαλφή, ραπτομηχανές, ρούχα και ό,τι φανταστεί κανείς, ανταλλάσσονταν με λίγες οκάδες καλαμπόκι.

Σ' αυτά τα δεινά που βρήκαν το δύστυχο λαό, προστέθηκαν κι άλλα χειρότερα από μερικά ντόπια ελεεινά στοιχεία που επιδίδονταν στη ληστεία.

Τα εμπορεύματα αρπάζονταν στο δρόμο, οι αγωγιάτες σκοτώνονταν αδίστακτα, τα ζώα κλέβονταν από τη βοσκή ή τη στάνη κι άλλα, μεσ' απ' το κελάρι του σπιτιού ακόμα.

Φοβερή μάστιγα, στα χωριά, είχαν καταντήσει και τα ιταλικά αποσπάσματα των

Καραμπινιέρων που γυρόφερναν αναζητώντας κρυμμένα όπλα και μ' αυτό το πρόσχημα επιδίδονταν - εκτός του άγριου υλοδαρμού - και σε "πλάτσικο", βιασμούς κ.α.

Είναι πασίγνωστος στην περιοχή της Κόνιτσας ο αρχιτρομοκράτης και βασανιστής Τζούλιο, Ανθυπασπιστής της Καραμπινιερίας στην Κόνιτσα, για τη δράση του.

Παρά τις φοβερές πιέσεις του εχθρού πενιχρή ήταν η συγκομιδή των ιταλικών ποσπασμάτων. Οι χωρικοί πατριώτες κέρρασαν αρκετά όπλα με τα οποία εφοίασαν τις πρώτες αντάρτικες ομάδες, όταν σε λίγο ακούστηκε το εγερτήριο σάλπισμα του Ε.Α.Μ. για ένοπλη αντίσταση κατά των εισβολέων. Στο φοβερό χάος της κατοχής, η ηθική κατάπτωση των ανθρώπων, από μέρα σε μέρα, μεγάλωνε και η ζωή έχανε την αξία της. Κανένας δεν ήταν σίγουρος για το ξημέρωμα της άλλης μέρας. Παντού επικρατούσε ο φόβος, η ανασφάλεια και η απόγνωση.

Σε τέτοιες ώρες οι λαοί επιζητούν τη λύτρωσή τους περιμένοντας κάποιο Μεσσία. Στην χώρα μας, ως Μεσσίας, εμφανίστηκε ο ΕΑΜ (Εθνικό - Απελευθερωτικό - Μέτωπο) που έγινε πόλος έλξης της πλειοψηφίας του λαού. Όπως είναι γνωστό, το Ε.Α.Μ. ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Κ.Κ.Ε. και τεσσάρων άλλων Κομμάτων Κ.Λ.Δ. - Σ.Κ.Ε. - Α.Κ.Ε., στις 27-9-1941.

Και στην περιοχή μας, φωτισμένοι πατριώτες, θαρραλέοι αγωνιστές - "αθάνατοι Άλληνες" όπως θα τους χαρακτήριζε κι ο Μακρυγιάννης άκουσαν από τα βάθη των

αιώνων τη φωνή του Ηρόδοτου που δίδασκε: "Οι ελεύθεροι άνθρωποι οφείλουν να μάχονται μ' όλες τις δυνάμεις τους ενάντια σ' όποιον απειλεί την ελευθερία τους, σ' όποιον καταπατάει τα εδάφη τους".

Κινήθηκαν σε πόλεις και χωριά, δημιουργώντας τις πρώτες οργανώσεις, οι οποίες σε λίγο χρόνο γιγαντώθηκαν κι έγιναν χιονοστιβάδα ακατανίκητη.

Στην ύπαιθρο, που λίγο πριν η κατάσταση ήταν απελπιστική, τώρα άρχισε να πνέει καινούριος άνεμος. Οι λέξεις αποκέντρωση - αυτοδιοίκηση - λαϊκή εξουσία, για πρώτη φορά στα χρονικά του ελληνικού Κράτους, ταυτίστηκαν με το νόημά τους.

Σε κάθε χωριό το Λαϊκό Συμβούλιο έπαιρνε αποφάσεις για όλα τα ζητήματα που αφορούσαν την Κοινότητα, με τρόπο που ανταποκρίνονταν στη λογική και δίκαιη επίλυσή τους.

Σιγά σιγά ξεφύτρωσαν και οι πρώτες ένοπλες ανταρτοομάδες του ΕΛΑΣ στις γειτονικές επαρχίες Πωγωνίου, Ζαγορίου και Κόνιτσας, που σαν πρώτο καθήκον τους έβαλαν την εμπέδωση της τάξης και ασφάλειας στην ύπαιθρο και αμέσως μετά, το ξεκαθάρισμα των λογαριασμών με τους κατακτητές. Σε άλλες περιοχές αναπτύχθηκαν τμήματα του Ε.Δ.Ε.Σ.

Με τα πρώτα αποφασιστικά χτυπήματα, η ύπαιθρος καθαρίστηκε από τους κάθε λογής ζωοκλέφτες, ληστές και προδότες. Ο λαός ανάσανε και το ηθικό του αναφτερώθηκε. Οι εχθροί συμαζεύτηκαν στα κέντρα γιατί δεν ένιωθαν πουθενά σίγουροι και μόνο για εκκαθαριστικές επιχει-

ρήσεις και πλιάτσικο έβγαιναν κατά διαστήματα και ξανακλείνονταν στις βάσεις τους.

Την Ανοιξη του 1943, η Αστυνομική Υποδιοίκηση Κόνιτσας - η Καραμπινιερία - με δ/τή τον περιβόητο Τζούλιο, διατάχτηκε να εγκαταλείψει όλη την Επαρχία και με τα εφόδιά της να συμπυχθεί στα Γιάννινα.

Τις παραμονές της αποχώρησης, οι Ιταλοί συνέλαβαν δέκαεπτά Κονιτσιώτες με υπόδειξη συνεργατών τους και τους έκλεισαν στο κτίριο του Ορφανοτροφείου. Η τοπική οργάνωση του ΕΑΜ πληροφορήθηκε ότι οι Ιταλοί θα έφευγαν στις 15 Απρίλη για τα Γιάννινα. Αμέσως ειδοποιήθηκε το Αρχηγείο των Ανταρτών και αποφασίστηκε να χτυπηθούν οι Ιταλοί.

Κατά τις συζητήσεις των στελεχών και καπεταναίων, υπήρξε διχογνωμία για το σημείο της ενέδρας και τελικά επιλέχτηκε το στενό που περνάει ο δρόμος Γιάννινα - Δέμα, στο 44 - 45 χιλιόμετρο (πάνω από το χωριό Γεροπλάτανο).

Η επιχείρηση είχε τρεις βασικούς σκοπούς: Την αιχμαλωσία η εξόντωση του τρομοκράτη και βασανιστή Τζούλιο, την απελευθέρωση των Κονιτσιωτών ομήρων που σκόπευαν οι Ιταλοί να μεταφέρουν στα Γιάννινα και την ενθάρρυνση του λαού της περιοχής με μιά νίκη κατά των φασιστών κατακτητών.

Επιπλέον θα υπήρχε κι ένα μεγάλο όφελος από τον οπλισμό και τα εφόδια που θα 'πεφταν στα χέρια των ανταρτών.

Το χρονικό της μάχης

Τα μεσάνυχτα της 14ης προς 15ης Απρίλη, περι τους διακόσιους αντάρτες με επικεφαλής τους Κώστα Ράφτη, (Νεμέρτσικα από την Κ. Μερόπη, Σωκράτη Πύρσο (Γκραμπάλα) από την Πυρσόγιαννη, Λάμπρο Μπινάρη από το Βασιλικό και άλλους, ξεκίνησαν από τα λημέρια τους (χωριά Κασιδιάρη) και έφτασαν στο σημείο που είχε επιλεγεί για την ενέδρα.

Στα τμήματα αυτά προστέθηκαν και ένοπλες ομάδες εφεδροελασιτών από τα γύρω χωριά (Μουροβούνι - Γεροπλάτανο, Ραβένια, Βασιλικό κ.α) που είχαν ειδοποιηθεί αποβραδís να λάβουν μέρος στην επιχείρηση. Παράλληλα οι οργανώσεις απομάκρυναν τα γυναικόπαιδα από τα κοντινά χωριά προς τα γύρω πυκνά δάση για ν' αποφύγουν τα πιθανά αντίποινα των Ιταλών.

Με το χάραμα, οι αντάρτες έπιασαν θέσεις στα γύρω από το δρόμο υψώματα και προσπάθησαν να καλυφθούν όσο μπορούσαν στις πλαγιές που έβλεπαν κατά τη δημοσιά.

Αυτήν την εποχή, μόλις αρχίζουν να φουντώνουν τα δέντρα και η κάλυψη δεν είναι αρκετή. Ωστόσο, άλλος με πέτρες, άλλος με ξερόκλαδα, προσπάθησε ο καθένας να καλυφθεί κάπου.

Δυνάμεις των ανταρτών τοποθετήθηκαν σε επίκαιρα σημεία προς τα Γιάννινα για να καλύψουν την ενέδρα από ενδεχόμενη εχθρική επίθεση στη διάρκεια της συμπλοκής. Άλλες ομάδες ταμπουρώθηκαν κοντά στο δρόμο πρόχειρα και στην κατάλληλη στιγμή, όταν θα 'φτανε η φάλαγ-

γα από την Κόνιτσα, θα έφραζαν το δρόμο με μια γκορτσιά.

Στην κορυφή του Αϊ Λιά (πάνω από το Βασιλικό) προωθήθηκε σκοπός - παρατηρητής να ειδοποιήσει μ' έναν πυροβολισμό, όταν θα εμφανίζονταν οι Ιταλοί από το "Δέμα". Κάποια στιγμή πέρασε ένα φορτηγό προς την Κόνιτσα, χωρίς να το ενοχλήσει κανείς και αργότερα, άλλα πέντε - έξι αδειανά ιταλικά καμιόνια ακούστηκαν ν' ανηφορίζουν και να περνούν βιαστικά από το σημείο της ενέδρας για την Κόνιτσα. Ήταν φανερό πως πήγαιναν να παραλάβουν την Καραμπινιερία και οι αντάρτες που παραμόνευαν στα γύρω υψώματα γέμισαν από χαρά γιατί λογάριασαν πως γρήγορα θα επέστρεφαν με το Τζούλιο και την παρέα του. Η ώρα περνούσε όμως και η φάλαγγα δε φαινόταν να 'ρχεται.

Από το Σανοβό ακούστηκαν μερικοί πυροβολισμοί και το παρατηρητήριο ειδοποίησε ότι η φάλαγγα είχε σταματήσει εκεί κάτω, σαν κάτι να περίμενε.

Τι είχε συμβεί;

Φαίνεται ότι κάποιοι απ' αυτούς που πέρασαν με τα φορτηγά προς την Κόνιτσα, παρατήρησαν ύποπτες κινήσεις στο δρόμο, επισήμαναν τη θέση και κατατόπισαν το Τζούλιο, ο οποίος με τη σειρά του επικοινωνήσε με τη διοίκηση στα Γιάννινα και ζήτησε βοήθεια, περιμένοντας άλλους να βγάλουν τα κάστανα απ' τη φωτιά.

Όσο περνούσε η ώρα, η αδημονία των ανταρτών μεγάλωνε.

Την ησυχία που επικρατούσε στον τόπο της ενέδρας διέκοψε κάποια στιγμή το μούγκρισμα φορτηγών που ανηφόριζαν

από τη μεριά του Μαυροβουνίου προς τη Βίγλα.

Το τμήμα του Ενωματάρχη Λώλη, που ήταν τοποθετημένο σ' εκείνον τον τομέα, δεν αντέδρασε καθόλου και τ' αυτοκίνητα των Ιταλών, έντεκα στρατιωτικά φορτηγά, μπήκαν ανενόχλητα στον κλοιό της ενέδρας.

Ήταν κάτι το αναπάντεχο. Τ' αυτοκίνητα σταμάτησαν μονομιάς κι από μέσα πήδησαν εκατοντάδες Ιταλοί φασίστες, πάνοπλοι σαν αστακοί κι άρχισαν να βάζουν με όλμους, πολυβόλα κι άλλα μικρότερα όπλα στους γύρω λόφους. Παράλληλα, εχθρικές ομάδες, υπερφαλαγγίζοντας τους αντάρτες, προχωρούσαν από τις πλαγιές στα νώτα τους.

Ήταν τόσο απροσδόκητα και καταιγιστικά τα πυρά, που οι αντάρτες αιφνιδιάστηκαν και δεν μπόρεσαν ν' αντιτάξουν σοβαρή αντίσταση. Το πολυβόλο του Αλή από τη Βοστίνα, μετά από μερικές ριπές έπαθε εμπλοκή. Το ίδιο και του Βλάχου από τα Φρασανά. Οι πρώτοι πολυβολισμοί των ανταρτών ανάγκασαν τους Ιταλούς ν' ακροβολιστούν, αλλά η δύναμη πυρός του εχθρού ήταν φοβερή και οι αμυνόμενοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους και να υποχωρήσουν προς διάφορες κατευθύνσεις, καλυπτόμενοι στις δασώδεις πλαγιές των γύρω λόφων. Με τα πρώτα καταιγιστικά πυρά του εχθρού, όσοι είχαν την ατυχία να βρίσκονται δίπλα στο δρόμο, σκοτώθηκαν. Τα βλήματα όλμων με τις βροντερές εκρήξεις και το δαιμονισμένο κροτάλισμα των δεκάδων πολυβόλων, δημιούργησαν μια πραγματική

θησαν να καλυφθούν όσο μπορούσαν στις πλαγιές που έβλεπαν κατά τη δημοσιά.

Αυτήν την εποχή, μόλις αρχίζουν να φουντώνουν τα δέντρα και η κάλυψη δεν είναι αρκετή. Ωστόσο, άλλος με πέτρες, άλλος με ξερόκλαδα, προσπάθησε ο καθένας να καλυφθεί κάπου.

Δυνάμεις των ανταρτών τοποθετήθηκαν σε επίκαιρα σημεία προς τα Γιάννινα για να καλύψουν την ενέδρα από ενδεχόμενη εχθρική επίθεση στη διάρκεια της συμπλοκής. Άλλες ομάδες ταμπουρώθηκαν κοντά στο δρόμο πρόχειρα και στην κατάλληλη στιγμή, όταν θα 'φτανε η φάλαγγα από την Κόνιτσα, θα έφραζαν το δρόμο με μια γκορτσιά.

Στην κορυφή του Αϊ Λιά (πάνω από το Βασιλικό) προωθήθηκε σκοπός - παρατηρητής να ειδοποιήσει μ' έναν πυροβολισμό, όταν θα εμφανίζονταν οι Ιταλοί από το "Δέμα". Κάποια στιγμή πέρασε ένα φορτηγό προς την Κόνιτσα, χωρίς να το ενοχλήσει κανείς και αργότερα, άλλα πέντε - έξι αδειανά ιταλικά καμιόνια ακούστηκαν ν' ανηφορίζουν και να περνούν βιαστικά από το σημείο της ενέδρας για την Κόνιτσα. Ήταν φανερό πως πήγαιναν να παραλάβουν την Καραμπινιέρα και οι αντάρτες που παραμόνευαν στα γύρω υψώματα γέμισαν από χαρά γιατί λογάριασαν πως γρήγορα θα επέστρεφαν με το Τζούλιο και την παρέα του. Η ώρα περνούσε όμως και η φάλαγγα δε φαινόταν να 'ρχεται.

Από το Σανοβό ακούστηκαν μερικοί πυροβολισμοί και το παρατηρητήριο ειδοποίησε ότι η φάλαγγα είχε σταματήσει εκεί κάτω, σαν κάτι να περίμενε.

Τι είχε συμβεί;

Φαίνεται ότι κάποιοι απ' αυτούς που πέρασαν με τα φορτηγά προς την Κόνιτσα, παρατήρησαν ύποπτες κινήσεις στο δρόμο, επισήμαναν τη θέση και κατατόπισαν το Τζούλιο, ο οποίος με τη σειρά του επικοιμήθηκε με τη διοίκηση στα Γιάννινα και ζήτησε βοήθεια, περιμένοντας άλλους να βγάλουν τα κάστανά απ' τη φωτιά.

Όσο περνούσε η ώρα, η αδημονία των ανταρτών μεγάλωνε.

Την ησυχία που επικρατούσε στον τόπο της ενέδρας διέκοψε κάποια στιγμή το μούγκρι-

σμα φορτηγών που ανηφόριζαν από τη μεριά του Μαυροβουνίου προς τη Βίγλα.

Το τμήμα του Ενωματάρχη Λώλη, που ήταν τοποθετημένο σ' εκείνον τον τομέα, δεν αντέδρασε καθόλου και τ' αυτοκίνητα των Ιταλών, έντεκα στρατιωτικά φορτηγά μπήκαν ανενόχλητα στο κλοιό της ενέδρας.

Ήταν κάτι το αναπάντεχο. Τ' αυτοκίνητα σταμάτησαν μονομιάς κι από μέσα πήδησαν εκατοντάδες Ιταλοί φασίστες, πάνοπλοι σαν αστακοί κι άρχισαν να βάζουν με όλμους, πολυβόλα κι άλλα μικρότερα όπλα στους γύρω λόφους. Παράλληλα, εχθρικές ομάδες, υπερφαλαγγίζοντας τους αντάρτες, προχωρούσαν από τις πλαγιές στα νώτα τους.

Ήταν τόσο απρόσδοκη και καταγίσιμα τα πυρά, που οι αντάρτες αιφνιδιάστηκαν και δεν μπόρεσαν ν' αντιτάξουν σοβαρή αντίσταση. Το πολυβόλο του Αλή από τη Βοστίνα, μετά από μερικές ριπές έπαθε εμπλοκή. Το ίδιο και του Βλάχου από τα Φρασανά. Οι πρώτοι πολυβολισμοί των ανταρτών ανάγκασαν τους Ιταλούς ν' ακροβολιστούν, αλλά η δύναμη πυρός του εχθρού ήταν φοβερή και οι αμυνόμενοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους και να υποχωρήσουν προς διάφορες κατευθύνσεις, καλυπτόμενοι στις δασώδεις πλαγιές των γύρω λόφων. Με τα πρώτα καταιγιστικά πυρά του εχθρού, όσοι είχαν την ατυχία να βρίσκονται δίπλα στο δρόμο, σκοτώθηκαν. Τα βλήματα όλμων με τις βροντερές εκρήξεις και το δαιμονισμένο κροτάλισμα των δεκάδων πολυβόλων, δημιούργησαν μια πραγματική κόλαση που δικαιολογημένα δεν μπόρεσαν ν' αντέξουν οι αντάρτες. Τ' αυτοκίνητα που είχαν σταματήσει κοντά στο Μπουραζάνι, έφτασαν στο πεδίο της μάχης και ενώθηκαν με τους μελανοχίτωνες. Όλοι μαζί κατηφόρισαν προς τα Γιάννινα, αφού προηγουμένως πήραν από τη Βελλά το προσωπικό του εκεί Νοσοκομείου τους και τη φρουρά.

Μετά τον ορυμαγδό της μάχης, βουβαμάρα έπεσε σ' όλο το χώρο.

Στις χωραφίες, δίπλα στο δρόμο κείτονταν νεκρά οκτώ παλικάρια, διαλεχτά παιδιά του ελληνικού λαού, που έχασαν τη ζωή τους πάνω στον ανθό της νιότης.

1. Γ. Παπαζώης - 2. Θ. Παπαζώης - 3. Ζ. Πανάγιος - 4. Κ. Τζιμόπουλος - 5. Κ. Βλάχος - 6. Κ. Κασούλας - 7. Σ. Σαμαράς. 8. Χ. Στεφανάτος

ύλαση που δικαιολογημένα δεν μπόρε-
ν ν' αντέξουν οι αντάρτες.

αυτοκίνητα που είχαν σταματήσει κο-
ά στο Μπουραζάνι, έφτασαν στο πεδίο
ς μάχης και ενώθηκαν με τους μελανο-
τωνες. Όλοι μαζί κατηφόρισαν προς τα
άννινα, αφού προηγουμένως πήραν από
Βελλά το προσωπικό του εκεί Νοσοκο-
είου τους και τη φρουρά.

ετά τον ορυσμαγδό της μάχης, βουβαμά-
ι έπεσε σ' όλο το χώρο.

εις χωραφιές, δίπλα στο δρόμο κείτο-
αν νεκρά οκτώ παλικάρια, διαλεχτά
πιδιά του ελληνικού λαού, που έχασαν
η ζωή τους πάνω στον ανθό της νιότης.
ι νεκροί ήταν:

Ο Γιώργος Παπαζώης από τα Ανω Ρα-
βένια, ετών 29

2. Ο Ζαχαρίας Πανάγιος από την Πυρσό-
γιαννη, ετών 29

3. Ο Θρασύμβουλος Παπαζώης από τα Α.
Ραβένια, ετών 22.

4. Ο Κλεομένης Τζιμόπουλος από τους
Κήπους, ετών 26.

5. Ο Κώστας Βλάχος από την Κ. Μερόπη,
ετών 27.

6. Ο Κώστας Κασούλας από τα Δολιανά,
ετών 27.

7. Ο Σωκράτης Σαμαράς από τα Α. Ραβέ-
νια, ετών 34.

8. Και ο Χρήστος Στεφανάτος από το Βα-
σιλικό, ετών 20.

Ας μένει αθάνατη η μνήμη τους κι ας
φυτρώνουν κάθε Ανοιξη στο μέρος που
έπεσαν, ανεμώνες και κόκκινα λουδούδια,
ποτισμένα απ' το άλικο αίμα τους που
χύθηκε εκείνον τον Απρίλη του 1943.

Μια μέρα αλλιώς απ' τις άλλες

Ερχόμενος για Πάσχα στο χωριό μου, πληροφορήθηκα για την τέλεση μνημοσύνου στο Μνημείο Γεροπλατάνου στις 19 Απρίλη, υπέρ των πεσόντων το 1943. Με 'αλλους χωριανούς βρεθήκαμε στις 11 π.μ. στο χώρο του Μνημείου, στο δρόμο που οδηγεί από Βίγλα προς Βασιλικό - Μπουραζάνι.

Αντικρίσαμε ένα όμορφο και επιβλητικό μνημείο, με τα σιδερένια κάγκελα και τα οκτώ λεβεντόκορμα κυπαρίσσια που περιβάλλουν τη μαρμάρινη πλάκα όπου αναγράφονται τα ονόματα των οκτώ ηρώων.

Εκατοντάδες άνθρωποι από τα περίξ χωριά, έλαβαν θέση γύρω απ' το Μνημείο και ανέμεναν ν' αρχίσει η εκδήλωση, κάτω από έναν λαμπρό ήλιο καλοκαιρινής μέρας, καταφανώς αντίθετης της προηγούμενης ψυχρής και βροχερής.

Στην κατάλληλη στιγμή, τρεις Ιερείς άρχισαν να ψάλλουν τα εις τους νεκρούς καθιερωμένα.

Ησυχία απλώνεται στον ιερό χώρο και όλοι παρακολουθούν μ' ευλάβεια την τελετή.

Συγκινητικές οι στιγμές την ώρα που γίνεται η κατάθεση στεφάνων από τους συγγενείς των αδικοσκοτωμένων και λίαν κατατοπιστικός ο ομιλητής κ. Σ. Τουφίδη που αναφέρθηκε στο ιστορικό εκείνης της αποφράδας ημέρας. Ακούστηκαν οι λέξεις Ε.Α.Μ - Ε.Λ.Α.Σ - Ε.Δ.Ε.Σ και γέμισε η ψυχή μας από πατριωτικό μεγαλείο. Εκείνο όμως, το οποίο συγκλόνισε τις καρδιές όλων μας, ήταν το

μοιρολόι που ακούσαμε από την κ. Χ. Τουφίδη.

"Βγήκα ψηλά και πλάγιασα σε πέτρα, σε λιθάρι κι εκεί ήταν μνήμα αντάρτικο, θαμμένο παλικάρι..."

Ρίγος διαπέρασε τα σώματά μας και δάκρυα κυλούν στα μάγουλα των περισσότερων· βουβοί και με κρατημένη ανάσα ρουφάμε ως τα βάθη της καρδιάς μας, έναν έναν τους στίχους του θλιβερού τραγουδιού που ερμηνεύονται με μια φωνή όλο παθος και μας συγκλονίζει.

Έχω την αδιόρατη αίσθηση ότι εκείνη τη στιγμή όλοι μας νιώθουμε μια μεταφυσική προσέγγιση του θείου και δι' αυτού αγκαλιάζουμε τους εξαϋλωμένους αδερφούς και συντρόφους μας που έφυγαν πριν από πενήντα χρόνια μακριά μας. Αυτό το λαϊκό μοιρολόι θα μας μείνει αλησμόνητο!

Με τον Εθν. Ύμνο και τα προσφερθέντα "αναπαψήματα" τελείωσε η εκδήλωση προς τους τεθνεότες ήρωες και σιγά σιγά σκορπίσαμε για τα χωριά μας, ανάλαφροι που κάναμε το καθήκον μας, αλλά και συγκινημένοι.

Θα ήταν μεγάλη παράλειψη, κλείνοντας τούτη τη μικρή αναφορά, αν δε συγχαρώ τον κ. Τουφίδη που ήταν και ο κύριος οργανωτής της όλης εκδήλωσης. Αθόρυβα, με πολύ υπομονή, μόχθο και επιμονή, αυτός ο ακούραστος άνθρωπος, μας χάρισε μια πολύ συγκινητική μέρα στη ζωή μας....

Γ.Χ.

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ

Γιάννη Λυμπερόπουλου

Α.

Σε παλαιότερη μελέτη μου, (που αναδημοσιεύτηκε από την Ηπειρωτική Εστία και στο περιοδικό "Κόνιτσα", Τ. 44/1992) βρήκα με κάποιους λογικούς κανόνες και πληροφορίες ότι η αρχαία πόλη με το προελλαδικό όνομα Τράμπυα θα έπρεπε να τοποθετηθεί δίπλα στο σημερινό χωριό της επαρχίας Κόνιτσας, Πουρνιά (πρώην Σταρίτσιανη) και μάλιστα στην περιοχή που ακόμα και σήμερα φέρει το τοπωνύμιο Τράπια.

Στην ίδια μελέτη, μου δόθηκε η ευκαιρία να τονίσω ότι από τους παλαιότερους κατοίκους ολόκληρης της Ηπείρου (και συνεπώς και της περιοχής της Κόνιτσας, που βρίσκεται μέσα στον από δυσκολοπέραστα φυσικά όρια περικλειόμενο χώρο της Ηπείρου, μια και τα όρια αυτά σαν όρια ενός ενιαίου γεωγραφικού χώρου έπαιζαν πολύ περισσότερο τότε, παρά σήμερα, σημαντικό (θα έλεγα ζωτικό) ρόλο στην εγκατάσταση, το ξάπλωμα και την ανάπτυξη των αγροτοποιμενικών φυλετικών ενοτήτων εκείνης της εποχής) ήταν οι Θεσπρωτοί.

Πρέπει να ειπούμε εδώ, ότι οι Θεσπρωτοί ήταν ένα από τα πρώτα "Ινδογερμανικά" ελληνόφωνα φύλλα, που εμφανίζονται στην Ήπειρο, στο τέλος της πρώτης εποχής του χαλκού (αρχές δεύτερης χιλιετηρίδας π.Χ) (Βλ. Β' σελ. 13 και ΣΤ' σελ. 1111).

Ο Ν. Hammond (Βλ. Α' σελ. 305 κ.ε.), που αναφέρεται και στον Heurt ley μελετώντας τα ευρήματα της εποχής (κεραμικά κλειδοκοκκαλοειδή χερούλια κλπ.) βρίσκει ότι οι λαοί που πέρασαν στην Ήπειρο, κατά την πρώιμη ορειχάλκινη περίοδο, νομαδικοί ή ημινομαδικοί ποιμένες, προέρχονταν από τη Δυτική Μακεδονία (Βλ. ΙΓ' τομ. Α σελ. 364). Η ίδια μετακίνηση ποιμενικών λαών που διέσχιζαν την Πίνδο και εγκαθίσταντο στην Ήπειρο δεν σταμάτησε σ' όλα τα χρόνια της Ορειχάλκινης εποχής, χρόνια που συμπίπτουν με την εμφάνιση στην Ήπειρο των Μολοσσών. Κι είναι φανερό ότι οι λαοί αυτοί κάθε φορά ακολουθούσαν τις ίδιες διαβάσεις για να περάσουν στην Ήπειρο, που ήταν τρεις, ήτοι: Σαμαρίνα - Φούρκα - Κόνιτσα - Πεντάλοφο - Εφταχώρι - Κόνιτσα - Κοριτσά - Ερσέκα - Λεσκοβίκι. Ο Hammond μάλιστα (βλ σελ. 269) μελετώντας τα πρόσφατα χρόνια, βρίσκει ότι ανάμεσα στα χωριά της Κόνιτσας και στα χωριά της Δυτικής Μακεδονίας υπάρχει άμεσος σύνδεσμος και πολλά κοινά, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι: "Οι δυτικές πλαγιές της οροσειράς της Πίνδου θα είναι γιομάτες από κατασκηνώσεις όμοιες με αυτές που έφεραν στο φως οι ανασκαφές στο Μπουμπούστι (βόρεια του Τσοτυλίου) και στην Καστρίτσα (έξω από τα Γιάννινα)".

Ο Όμηρος (ιδιαίτερα στην Οδύσσεια) σαν κύριο λαό της Ηπείρου, αναφέρει τους Θεσπρωτούς, κι αγνοεί εντελώς τους Μολοσσούς.

Β'

Σ' αυτή την "οικιστική" κλίμακα των αγροτοποιμενικών κατασκηνώσεων, φαίνεται (όπως είδαμε ότι δέχεται και ο Hammond) πως στα χρόνια που άκμαζε η Τράμπυα, η περιοχή της Κόνιτσας, είχε σημαντική πληθυσμιακή πυκνότητα, αν λάβει κανένας υπ' όψη ότι διαθέτει και κάμπους και βοσκές και νερά. Πληθυσμιακή πυκνότητα, ανάλογη προς την εποχή, πρέπει να είχε η περιοχή της Κόνιτσας και κατά τους χρόνους του λεγόμενου νεολιθικού πολιτισμού, κατά τους οποίους, ένας λαός προερχόμενος από την Μικρά Ασία, συγγενής με εκείνους τους λαούς που κατά την Προελλαδική περίοδο (τέλος της τρίτης χιλιετηρίδας π.Χ., ίσως και παλαιότερα) είχαν εγκατασταθεί σ' ολόκληρη την Ελλάδα, αποζώντας κατά κύριο λόγο από κυνήγι και πρωτόγονες καλλιέργειες, είχε εγκατασταθεί και στην Ήπειρο και σ' αυτούς τους λαούς, τους λεγόμενους προελλαδικούς αποδίδουν οι ειδικοί κάποια προελλαδικά ονόματα ποταμών και ποταμών στην Ήπειρο, ανάμεσα στα οποία είναι τα Τράμπυα, Πίνδος, Βόϊον και πιθανώς Αώος, Αύος, Αράυσα, Αίας (διάφορα ονόματα του Αώου) κλπ., που βρίσκονται στην περιοχή της Κόνιτσας, αν και υπάρχει η άποψη ότι τα ονόματα του ποταμού Αώου έχουν Ινδοευρωπαϊκή ελληνική προέλευση (βλ. σελ. 373). Δυστυχώς στην περιοχή, δεν έχουν γίνει

κανενός είδους ανασκαφές, μέχρι σήμερα, για να φωτισθεί η σχετική έρευνα και να γίνει η παραπάνω άποψη περισσότερο πειστική. Εξω από τα προελλαδικά ονόματα της περιοχής και τις άκρως ευνοϊκές εδαφικές και κλιματολογικές συνθήκες για την ανάπτυξη μιας πρωτόγονης ανθρώπινης νομαδικής ζωής έχουμε ελάχιστα (σχετικά με την προελλαδική εποχή) ευρήματα που βρέθηκαν στην περιοχή της Κόνιτσας. (Τα αναφέρει ο Hammond Α' σελ. 315 και επ.).

Ειδικότερα ο Hammond λέει ότι:

α) στη Γεωργική Σχολή της Κόνιτσας (Αναγνωστοπούλειο) του επιδείχθηκε το 1935, ένας τρύπιος λιθοπέλεκυς με χοντρή στρογγυλεμένη άκρη, καλά στιλβωμένος από σκοτεινοπράσινη γρανιτοειδή πέτρα. Το μέγεθός του ήταν 6,5 εκ. μακρύς, 4,5 εκ. παχύς και 4,5 εκ. πλατύς, ενώ η τρύπα του είχε 2 εκ. διάμετρο και ότι αργότερα το εύρημα αυτό είχε σταλεί σε Μουσείο των Αθηνών.

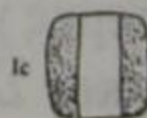
β) Στην Αρτσίστα (Αρίστη) βρέθηκε προπολεμικά ένα χοντρό κομμένο και αστίλβωτο στήριγμα πέλεκυ από σκληρό ασβεστόλιθο. Η άκρη του που έχει στήριγμα, κυρτώνει προς τα κάτω, έτσι ώστε το τσεκουροστήριγμα να είναι καλά ισορροπημένο. Το μέγεθός του ήταν 15,5 εκ. μακρύ και 5 εκ. πλατύ.

Λιθοπέλεκυς Κόνιτσας
1α οβλίζοντια πλευρά

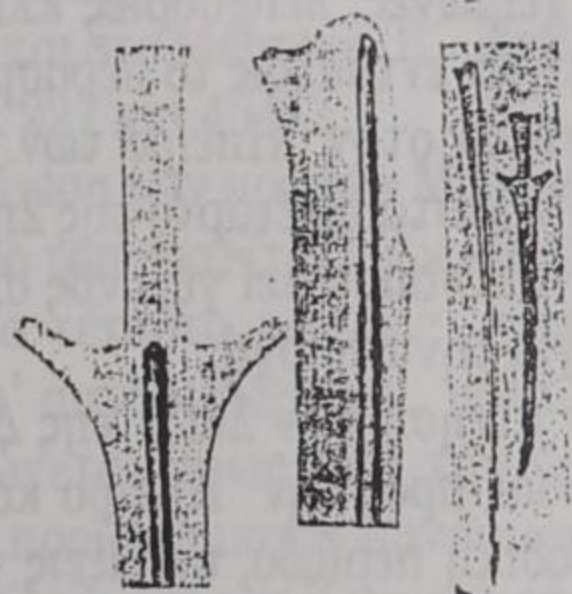
1β κάθετη πλευρά

1γ εγκάρσια πλευρά

στήριγμα πέλεκυ 'Αρτσίστας
κάθετη πλευρά

ορειχάλκινα ξίφη
από Ηεσογέφυρα

γ) Στο Δίστρατο (παλιά Μπριάζα) του έδειξαν το 1931 μια μικρή υδρία που είναι χειροποίητη από τοπικό σκούρο πηλό, αστίλβωτη με κομμένο χερούλι, που τη θεωρεί προϊστορικό εύρημα. Μαζί με την υδρία αυτή στο ίδιο χωράφι, είπαν οι ντόπιοι στον Hammond, ότι είχαν βρεί μία δορυαιχμή και κάτι δαχτυλίδια (που μάλλον θα ήταν της μεσοελλαδικής περιόδου, 2.000 - 1.500 π.Χ.) και δ) Η Κόνιτσα ήταν μία από τις περιοχές στις οποίες υπάρχει διορίτης και οφιοειδής πρασινόλιθος κλπ. (πρώτη ύλη για την κατασκευή των νεολιθικών εργαλείων).

Πέρα όμως από αυτά, άλλα στοιχεία που δείχνουν ανθρώπινη εγκατάσταση στην περιοχή για πολλές χιλιετηρίδες ακόμη και από την Παλαιολιθική εποχή είναι και τα παρακάτω:

Στην σπηλιά του Καλτσούνη (μέσα στη χαράδρα του Βοϊδομάτη, περιοχή Κλειδωνιάς) επί έξι χρόνια τώρα ομάδα επιστημόνων του Πανεπιστημίου του Καίμπριτζ, κάνοντας εξερεύνηση έχουν συγκεντρώσει περίπου 1.000 παλαιολιθικά ευρήμα-

τα, για τα οποία, καθώς μαθαίνουμε, θα γίνουν ανακοινώσεις φέτος. Αυτή η έρευνα θα λύσει αναμφισβήτητα πολλά προβλήματα της περιοχής.

Στο Λιτοβούνι, βρέθηκαν από Κονιτσιώτες, ανάμεσα σε βράχια, μία πήλινη χειροποίητη αστίλβωτη υδρία, από σκούρο πηλό, καθώς και άλλα κομμάτια από οφιδιανή πέτρα, που μοιάζουν με λεπίδες. Και είμαι βέβαιος πως τέτοια στοιχεία, ακόμη και με μία πρόχειρη έρευνα θα βρεθούν: Στο λόφο που είναι πάνω από την πηγή του μικρού ποταμιού στον κάμπο της Κλειδωνιάς, που το λένε Βουβό. Μέσα στις σπηλιές της χαράδρας του Στομίου (τα λεγόμενα Ασκηταριά). Στη σπηλιά του Μπουραζανιού. Και στις σπηλιές που είναι στο Δερβένι, στα Πλατάνια της Κόνιτσας κλπ.

Εξ άλλου σ' όλο το μήκος της βορεινής πλευράς της οροσειράς του Γράμμου (απ' την Αλβανική πλευρά), στην αρχαία Παραυαία (Κολώνια, Κοριτσά) οι ανασκαφές που έκαναν τα τελευταία χρόνια οι Αλβανοί στο Κάμενικ, στη Ρέχοβα, στη Μπορόβα, στο Κουτσινζί, στο Μάλικ κλπ. έφεραν στο φως τα υπολείμματα προϊστορικών εγκαταστάσεων σ' αυτήν την περιοχή (που δεν είναι μακριά από την Κόνιτσα) και δείχνουν ότι η ανθρώπινη ζωή εμφανίστηκε εδώ στην υστερονεολιθική περίοδο (γύρω στα 2.000 π.Χ) για να συνεχιστεί χωρίς καμιά διακοπή μέχρι τα τέλη της ορειχάλκινης περιόδου (προς το 1.200 π.Χ.). Ο πολιτισμός του Μάλικ και του Κάμενικ εντάσσεται απο τα χαρακτηριστικά του στο μεγάλο Αιγαιοανατολικό

σύνολο. Οι φορείς αυτού του πολιτισμού κατά πάσα πιθανότητα ανήκαν αρχικά στην ομάδα των πρωτόγονων καλλιεργητών της Νεολιθικής εποχής που έφυγαν από τη Μικρά Ασία αναζητώντας νέα γη και έφτασαν στα Νότια Βαλκάνια (βλ. ΙΔ' σελ. 8, καθώς και ΙΕ').

Κεραμικά από Κάμενικ

Καίτοι η κίνηση των λαών από τη Δυτική Μακεδονία προς την Ήπειρο και οι μετακινήσεις - μετατοπίσεις τους μέσα στην Ήπειρο και έξω από αυτήν (μετακινήσεις που προέρχονταν από ένα σωρό υποτιθέμενους ή άγνωστους λόγους, πίεση άλλων λαών, αναζήτηση νέων βοσκών, νέας γης,

βαρειοί χειμώνες, λειψυδρίες κλπ) ήταν ασταμάτητες εντούτοις το πέρασμα και η εγκατάσταση στην Ήπειρο των Μολοσσών (Το τελευταίο τέταρτο της 2ης χιλιετηρίδας π.Χ.) αποτελεί γεγονός σημαντικότατο για την περιοχή.

Από την κίνηση των λαών της Δυτικής Μακεδονίας προς την Ήπειρο κατά την μεσοελλαδική περίοδο, ενδείξεις για την εγκατάστασή τους στην επαρχία της Κόνιτσας, πρέπει να θεωρήσουμε και τα παρακάτω στοιχεία:

α) Την μπρούτζινη καρφίτσα, που έδειξε στην Κόνιτσα το 1935 ο διεθυντής της Αναγνωστοπουλείου Σχολής στον Hammond (βλ. Α' σελ. 180) βεβαιώνοντάς τον ότι βρέθηκε στον κάμπο της Κόνιτσας (Παλιογορίτσα). Είναι μία καρφίτσα που μοιάζει με τις καρφίτσες που βρέθηκαν σε τάφο κατά τις ανασκαφές της Βάγιζας (Β. Ήπειρο) οι οποίες έφεραν στο φως έναν πολιτισμό της μεσοελλαδικής περιόδου και

β) Ο πλακοφοδραρισμένος τάφος που βρέθηκε τελευταία, κατά τη διάνοιξη του δημοσίου δρόμου στα Γραβίτσια, και που οι πλάκες του διεσώθηκαν (βρίσκονται στο μικρό μουσείο της Κόνιτσας). Τέτοιοι πλακοφοδραρισμένοι τάφοι βρέθηκαν στη Λευκάδα (βλ. Α' σελ. 342) και θεωρούνται τάφοι της μεσοελλαδικής περιόδου (σημειώνεται εδώ ότι οι Ελληνόγλωσσοι λαοί της Δυτικής Μακεδονίας έφτασαν κατά το 1.700 π.Χ. στην Κεντρική και Νότια Ελλάδα, Φθιώτιδα και Λευκάδα (Α' σελ. 312), στη Σεχίτσα που από τα ευρήματα θεωρούνται ότι ανήκουν στην επο-

χή του Σιδήρου (βλ. Α' σελ. 227 και 404) καθώς και στο Μέρτεκε (Β' Ήπειρος) (βλ. Α' σελ. 227 και 404).

Η εμφάνιση των πρώτων Μολοσσών στην Ήπειρο τοποθετείται όπως είδαμε στο τελευταίο τέταρτο της 2ης χιλιετηρίδας π.Χ. Γι' αυτό υπάρχουν πολλά στοιχεία. Βεβαιώνεται όμως από την "ανεύρεση στους προϊστορικούς συνοικισμούς της Καστρίτσας και του Κουτσελιού μιάς καινούργιας κατηγορίας αγγείων "γραπτών" με γεωμετρική διακόσμηση, απaráλλαχτη με τη ζωγραφιστή επίσης κεραμική της Δυτικής Μακεδονίας (κατηγορία Μπουμπούστι βόρεια του Τσοτυλίου). Παρόμοια κεραμική βρέθηκε κατά μήκος της Δυτικής Ελλάδας, ως την Ολυμπία..." (βλ. ΣΤ' σελ. 1109).

Η προγενέστερη κοιτίδα των Μολοσσών κατά την κρατούσα γνώμη φαίνεται ότι ήταν το όρος Βόϊο.

Γ'

Μπαίνοντας στην Ήπειρο οι Μολοσσοί, κατά κύματα, που κράτησαν πολλά χρόνια, ακολούθησαν για το Νότιο τα ίδια μονοπάτια που είπαμε παραπάνω. Κατά συνέπεια, στην πρώτη κάθοδό τους, έγιναν κύριοι των βοσκών και του κάμπου της Κόνιτσας, που δεν τα εγκατέλειψαν ποτέ (όπως θα δούμε παρακάτω). Άλλες ομάδες Μολοσσών, προχώρησαν παρακάτω στην κοιλάδα του Καλαμά και στην πεδιάδα των Ιωαννίνων.

Οι Θεσπρωτοί που κατείχαν αυτές τις περιοχές τραβήχτηκαν. Μία μεγάλη ομάδα Θεσπρωτών, οι Θεσσαλοί, μέσα στην μεγάλη αναστάτωση μετακινούνται προς τη

σημερινή Θεσσαλία (βλ. Β' σελ. 39). Άλλοι εντάσσονται στο Μολοσσικό κορμό: Πιθανόν Πείαλες, Γενοαίοι, Παραυαίοι κλπ. (βλ. Ε' σελ. 106) ή συμβιούν μ' αυτόν ειρηνικά. Άλλοι περιορίζονται στο δυτικό τμήμα της Ηπείρου ή μετακινούνται νοτιώτερα. Έτσι μέχρι τον πέμπτο αιώνα π.Χ., οι Μολοσσοί κατέχουν μεν τον κάμπο των Ιωαννίνων, αλλά κύριοι της Δωδώνης εξακολουθούν να είναι οι Θεσπρωτοί.

Πριν από την είσοδο των Μολοσσών στην Ήπειρο, φαίνεται ότι με την "εκρηκτική ανάπτυξη του μυκηναϊκού πολιτισμού (1550 - 1230) οι άποικοι της Δυτικής Πελοποννήσου με διάμεσους σταθμούς τα νότια Ιόνια νησιά (Ζάκυνθος - Κεφαλληνία - Ιθάκη, όχι όμως και Κέρκυρα) έφτασαν ως τις Ηπειρωτικές ακτές" και διείσδυσαν εμπορικά στην ενδοχώρα, ανταλλάσσοντας εκεί τις παραγωγές της βιοτεχνίας τους (χάλκινα και ορειχάλκινα όπλα, αγγεία, υφάσματα) με κτηνοτροφικά και δασικά προϊόντα που διέθετε η ντόπια δραστηριότητα.

Αυτές οι συναλλαγές, που δεν ξέρουμε αν ήταν πάντοτε ειρηνικές στην ενδοχώρα της Ηπείρου, καθώς φαίνεται έφταναν μέχρι την περιοχή της Κόνιτσας.

Από τις γνωστές ενδείξεις αυτής της διείσδυσης του Μυκηναϊκού πολιτισμού στο χώρο της επαρχίας Κόνιτσας, είναι και τα δύο ορειχάλκινα ξίφη που βρέθηκαν στα Μεσογέφυρα της Κόνιτσας, και που τα είδε το 1937 στα Γιάννινα ο Hammond (βλ. Α' σελ. 318 και 326).

Γενικώτερα, η διείδυση αυτή άφησε τα ίχνη της στην Ήπειρο με τους υστεροελλαδικούς τάφους του Καλπακίου, με τα μυκηναϊκά αφιερώματα στη Δωδώνη (κυρίως χάλκινα ξίφη, μαχαίρια, διπλοί πέλεκεις κλπ.)“βλ. Στ΄ σελ. 1112 και Α΄ σελ. 312”.

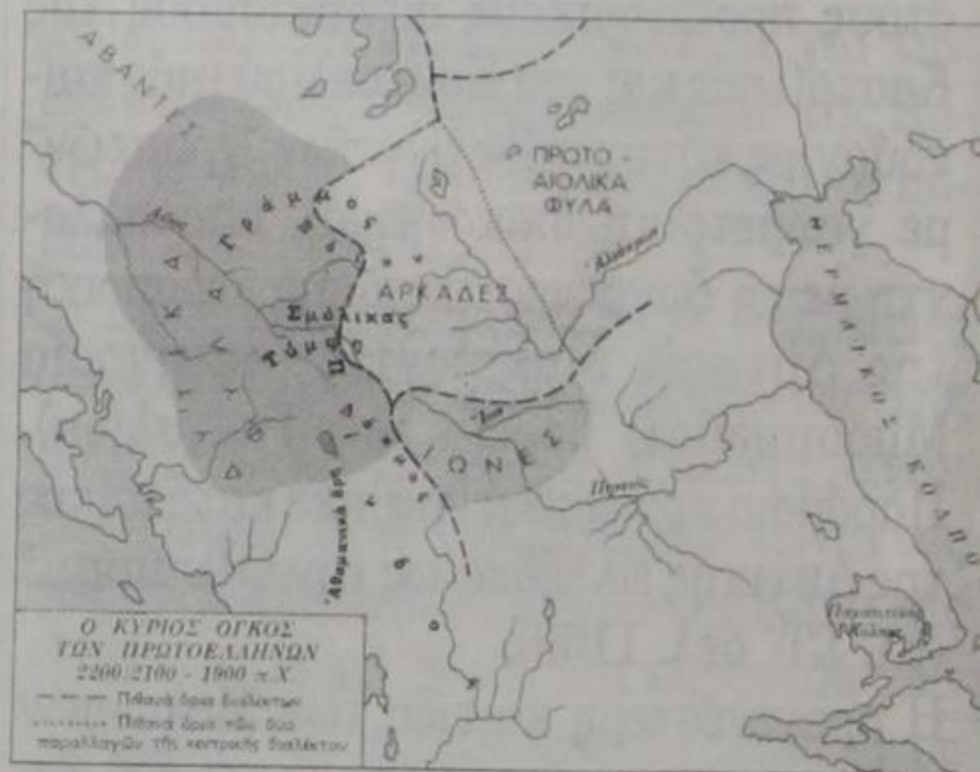
Βέβαια υπάρχουν και κάποιες απόψεις που αντιστρέφουν κάπως τις παραπάνω θεωρίες, παραδεχόμενες αντίθετα, ότι οι άρχοντες των Μυκηνών, είναι ελληνόγλωσσα πρόσωπα, που ήρθαν από το Βορρά και επιβλήθηκαν στις Μυκήνες σαν πιο δυνατοί άντρες, ψηλότεροι, φιλοπόλεμοι και διαθέτοντες μεγαλύτερα όπλα (βλ. Α΄ σελ. 345).

Δ΄

Οι μεγάλες μετακινήσεις των ελληνόγλωσσων λαών, μέσα στην ελλαδική περιοχή, τοποθετούνται από τους ειδικούς επιστήμονες μέσα στη δεύτερη χιλιετηρίδα. Ανάμεσα στους λαούς αυτούς, εκτός από τους Μολοσσούς, τους Θράκες και τους Μακεδόνες, έχουμε και τους Δωριείς που πέρασαν από την Ήπειρο στην Αιτωλία, στη Δωρίδα και κατέληξαν στην Πελοπόννησο και τους Βοιωτούς που ξεκίνησαν από το Βόιο στο οποίο (κατά πάσα πιθανότητα) οφείλουν και το όνομά τους (βλ. Στ΄ σελ. 1114) πέρασαν στην Θεσσαλία, τη Φθιώτιδα και κατέληξαν στη Βοιωτία.

Σημειώνεται ότι με την μετακίνηση αυτή των διαφόρων φυλών έχουμε και μεταφορά ονομάτων πόλεων, ποταμιών και περιοχών. Έτσι έχουμε: Έφυρα στην Ήπειρο. Έφυρα στην Ήλιδα. Χαράδρα στο

μιχό του Αμβρακικού κόλπου, Χαράδρα και στην Ήλιδα, Τριφυλία στην Ήπειρο (περιοχή Κόνιτσας όπως θα δούμε παρακάτω), Τριφυλία και στην Ηλεία, Αχέροντα ποταμό στη Θεσπρωτία, Αχέροντα παραπόταμο του Αλφειού και στην Πελοπόννησο κλπ. (βλ. Β΄ σελ. 63).

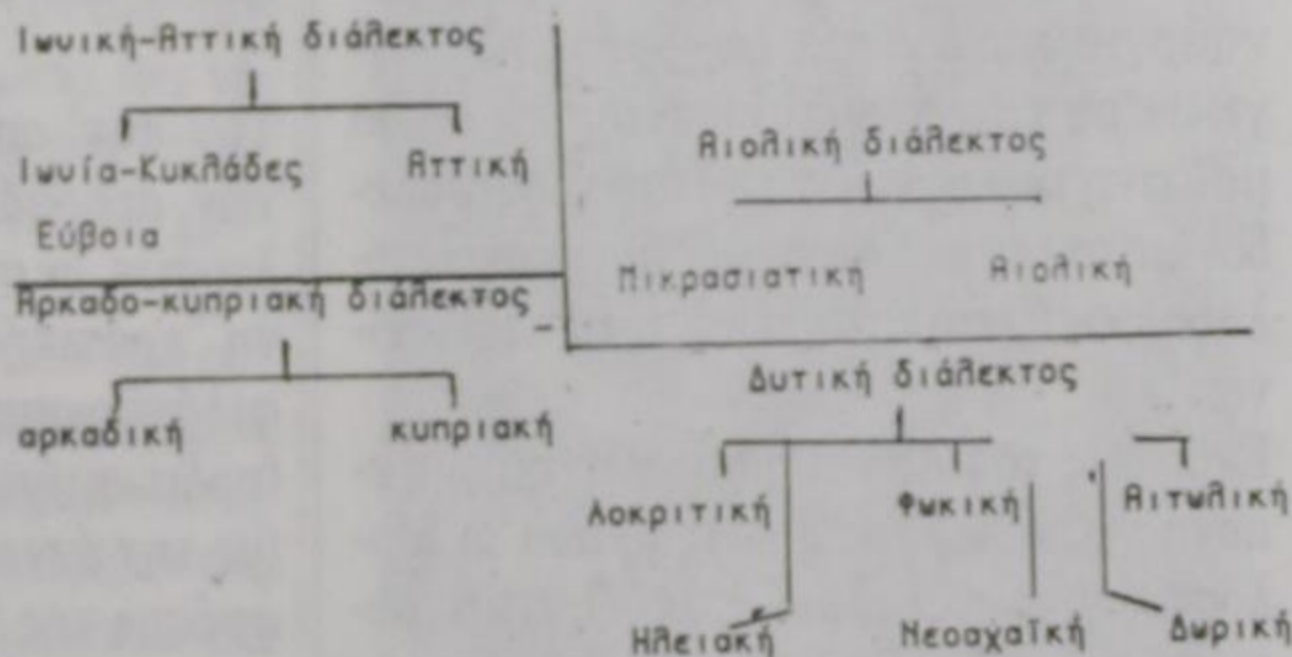

Εδώ παραθέτουμε, ένα ενδιαφέρον κείμενο από την "Ιστορία του Ελληνικού Έθνους" (τομ. Α΄ σελ. 373) από το οποίο βγαίνει ότι η επαρχία Κόνιτσας και οι άλλες γειτονικές επαρχίες γύρω από το Σμόλικα, ήταν ο χώρος από τον οποίο ξεκίνησαν στις αρχές της δεύτερης χιλιετηρίδας οι ελληνόγλωσσοι λαοί της Ελλάδας.

"Η Ελληνική γλώσσα χωρίσθηκε σε τρεις διαλέκτους μεταξύ 2200/2100 και 1900 π.Χ., κατά την περίοδο δηλαδή που ο κύριος όγκος των Ελληνόγλωσσων Ινδοευρωπαίων είχε συγκεντρωθεί σε μία μάλλον στενή περιοχή στην οποία περιλαμβάνονταν η Ήπειρος με ένα τμήμα της ΝΔ. Ιλλυρίας και η Δ. Μακεδονία με την ΒΔ.

Μακεδονία. Δύο από αυτές τις διαλέκτους ήταν πολύ αρχαϊκές μορφές της ιωνικής - αττικής και της δυτικής των υστερών χρόνων. Η τρίτη, η κεντρική, διασπάσθηκε αργότερα στην αιολική και την αρκαδο-κυπριακή. Αυτή η διάσπαση άρχισε μετά 1900 π.Χ., επειδή, ένα μέρος από τα φύλα που μιλούσαν την κεντρική διάλεκτο μετανάστευσε στην Πελοπόννησο και ένα άλλο στη Θεσσαλία με αποτέλεσμα να σημειωθούν αλλαγές στην αρχική διάλεκτο. Πάντως, τόσο η αιολική που διαμορφώθηκε στη Θεσσαλία, όσο και η αρκαδο-κυπριακή που διαμορφώθηκε στην Πελοπόννησο διατήρησαν πολλά από τα χαρακτηριστικά της μητρικής διαλέκτου. Γύρω στα 1600 μ.Χ. ένα μέρος από τους αιολόφωνους Αχαιούς μετανάστευσε στη ΒΔ. Πελοπόννησο, όπου άρχισε να προσθέτει νεωτεριστικά χαρακτηριστικά στην αιολική και να δέχεται επιδράσεις από την αρκαδο-κυπριακή. Έτσι διαμορφώθηκε η αχαιϊκή διάλεκτος που μας έγινε γνωστή από τις γραπτές πινακίδες των μυκηναϊκών ανακτόρων. Εν τω μεταξύ, στις περιοχές όπου διασταυρώνονται οι αιολικές και οι δυτικές επιδράσεις διαμορφώθηκαν η Θεσσαλική και η Βοιωτική. Παράλληλα ολοκληρώθηκε η διαμόρφωση της Ιωνικής-Αττικής και της Δυτικής. Κατά το τέλος της Μυκηναϊκής Εποχής η αχαιϊκή διάλεκτος εξαφανίζεται. Οι μεγάλες μεταναστεύσεις των ελληνικών φυλών που επακολούθησαν επέφε-

ραν διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό των διαλέκτων.... Με την πάροδο του χρόνου κάθε διάλεκτος εξατομικεύεται περισσότερο".

Η παρατήρηση που είμαστε υποχρεωμένοι να κάνουμε εδώ, είναι ότι για τον αρχαιοελλαδικό λαό, ο μιν 'Όλυμπος (το πιο ψηλό βουνό της Ελλάδας) θεωρούνταν από τους αρχαίους η πατρίδα και η κατοικία των θεών, ο δε Σμόλικας (το δεύτερο σε υψόμετρο βουνό της Ελλάδας) θεωρούνταν η κοιτίδα των Πρωτοελλήνων, που έφεραν στον Ελλαδικό χώρο την ελληνική γλώσσα.

Ε'

Στην ιστορία οι Μολοσσοί παραμένουν χωρίς καμμία ιδιαίτερη δραστηριότητα, σχεδόν άγνωστοι, επτά περίπου αιώνες, αφ' ότου έφτασαν στην Ήπειρο. Φυλές αγροτοποιομενικές που στην αρχή ζουν σε κατασκηνώσεις και αργότερα "οικούσι κατά κώμας" (όπως αναφέρεται στον "Περίπλου" του Ψευδοσκύλακος), μ' έναν πολιτισμό που φέρνει πάρα πολλά στοιχεία από τον πολιτισμό των κατοίκων της Δυτικής Μακεδονίας. Η σύγκριση γίνεται με

βάση τις ανασκαφές που έγιναν στο Μπουμπούστι (βλ. ΣΤ' σελ. 1114) στην Καστρίτσα-Ιωαννίνων και στη Δυτική Βόρειο Ήπειρο (Σπηλιά Πλιάκου κοντά στην Πλότσα). Κι όπως γράφει ο καθηγητής κ. Σ. Δάκαρης (βλ. Στ' σελ. 1114). "Μία καινούργια κατηγορία ζωγραφιστών αγγείων με γεωμετρική διακόσμηση όμοια με κείνη των αγγείων της Δυτικής Μακεδονίας του τύπου Μπουμπούστι και Πατέλι (εμφανίζεται) στη λεκάνη των Ιωαννίνων".

Ενδείξεις του πολιτισμού εκείνης της εποχής (ιδιαίτερα της εποχής που οι Μολοσσοί γίνονται εδραίος λαός), στην περιοχή της Κόνιτσας, νομίζω ότι είναι οι δύο ανοιγμένοι πάνω στο βράχο της Παλιογορίτσας (κάμπος της Κόνιτσας) δύο πλήρεις τάφοι, κι ένας μισοκαταστραμμένος.

Για τους παραπάνω βραχοσκαλισμένους τάφους της Κόνιτσας ο Hammond (βλ. Α' σελ. 273) γράφει ότι μοιάζουν με το βραχόφτιαχτο τύμβο της Σπηλιάς του Πλιά-

κου κοντά στην Πλότσα (Β. Ήπειρος), όπου ο πληθυσμός της γύρω περιοχής ήρθε από τη Δυτική Μακεδονία. Το περίεργο είναι ότι στην ίδια περιοχή της Πλότσας βρέθηκαν και τάφοι πλακοφοδραρισμένοι (βλ. Α' σελ. 273).

ΣΤ'

Την κατ' απομίμηση των νότιων Ελλήνων προσπάθεια διαμόρφωσης των Μολοσσών, σε σύγχρονη, για την εποχή εκείνη "κρατική" ενότητα, με την εισαγωγή φιλόανθρωπης νομοθεσίας, "ελληνικών" (πολιτισμένων) εθίμων και γραμμάτων, (με την έννοια βέβαια της αριστοτελικής φράσης της "κατά γράμματα και νόμους αρίστης πολιτείας") πραγματοποιεί ο βασιλιάς των Μολοσσών Θαρύπας (420 - 400 π.Χ.) σ' ένα λαό που ήταν ελληνικός και μιλούσε ελληνικά. Προτού γίνει βασιλιάς των Μολοσσών ο Θαρύπας έμεινε τέσσερα περίπου χρόνια στην Αθήνα (428-424 π.Χ.) όπου πήρε Αθηναϊκή παιδεία, αλλά και έγινε τιμητικά και Αθηναίος πολίτης (βλ. ΙΑ' σελ. 507 και Ι' σελ. 15). Με τον Θαρύπα, αρχίζει η οικονομική, κοινωνική και κρατική συγκρότηση του λαού των Μολοσσών.

Στον Θαρύπα και τους διαδόχους του οφείλεται κατά τους ειδικούς (βλ. Δ' σελ. 56 επ.) αφ' ενός μεν η μεγαλύτερη συγκέντρωση ανθρώπων σε πόλεις που τειχίζονται και αφ' ετέρου, η επέκταση της κυριαρχίας των Μολοσσών σε περισσότερους λαούς - φυλές της Ηπείρου ανάμεσα στις οποίες, ήταν και οι Δωδωναίοι γιατί μέχρι τότε η Δωδώνη αποτελούσε "Θεσπρωτικό ούδας"), οι Άθαμάνες (Ν. Άρ-

της), οι Αντιντάνες, οι Παραυαίοι, μέρος των Χαόνων (Β. Ήπειρος), μέρος των Ορεστών και Εθνεστών (Δυτική Μακεδονία), μέρος των Θεσπρωτών κλπ.

Έτσι ξεκινάει μια γρήγορη πολιτισμική ανάπτυξη στην Ήπειρο, έχοντας σαν πρότυπο την Αθηναϊκή κοινωνία του τέταρτου και τρίτου π.Χ. αιώνα, που συνεχίζεται κατά τους Ελληνιστικούς χρόνους.

Ο Hammond (βλ. Α' σελ. 509 και επ.) μεταξύ άλλων αναγράφει μία σειρά από έργα τέχνης, που ανάγονται στην περίοδο αυτή και βρέθηκαν στην Ήπειρο, αναφέροντας ενδεικτικά αγαλματίδια ορειχάλκινα και μη, με εξαιρετικό δούλεμα.

Αυτό με βάζει στον πειρασμό ν' αναφέρω ότι: α) το ορειχάλκινο αγαλματίδιο που βρέθηκε τελευταία στον κάμπο της Κόνιτσας, και παριστάνει πολεμιστή, καταπληκτικής τέχνης (βρίσκεται τώρα στον Έφορο Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων) και β) το άγαλμα της Άρτεμης με δύο χοίρους που βρέθηκε το 1968 στην άκρη του οικισμού της Κόνιτσας, δίπλα στον Κάμπο (και δεν ξέρει κανένας τώρα που βρίσκεται) είναι έργα προερχόμενα από αυτό το ανέβασμα του πολιτισμικού επιπέδου των Μολοσσών σ' αυτά τα χρόνια ή κάπως αργότερα στα χρόνια της Συμμαχίας των Ηπειρωτών που ακολουθούν (ελληνιστική εποχή) και στην οποία ανήκουν και τα πυθάρια που βρέθηκαν στους Άγιους Αποστόλους της Κάτω Κόνιτσας γιομάτα καμμένα ανθρώπινα οστά. Ταφές σε πύθους των Ελληνιστικών χρόνων έχουμε και στη Βεργίνα (βλ. Α' σελ. 402).

Z

Αν και εδώ δεν κάνω ιστορία είμαι υποχρεωμένος για την εξυπηρέτηση του αντικειμένου της προσπάθειάς μου, να αναφέρω πως:

Τον Θαρύπα διαδέχεται ο γιός του Αλκέτας (385-370 π.Χ.), που κατά τα χρόνια της βασιλείας του βρίσκεται σε στενή επαφή με την Αθήνα, σα συμμαχός της. Με τον Αλκέτα συμβασιλεύει ο γιός του Νεοπτόλεμος, που μετά το θάνατο του Αλκέτα παίρνει σαν συμβασιλέα του τον αδελφό του Αρύββα. Ο Αρύββας βασιλεύει μόνος του μετά το θάνατο του Νεοπτόλεμου, γιατί ο γιός του Νεοπτόλεμου Αλέξανδρος είναι μικρός την εποχή αυτή. Ο Αρύββας συνάπτει στενή συμμαχία με τον Φίλιππο Β' της Μακεδονίας για να αντιμετωπίσουν από κοινού τον Βάρδυλη που βασιλεύει στους Εγχέλεις Ιλλυριούς και

έχει γίνει μεγάλη απειλή για τους προς το Νότο γειτονές του Μακεδόνες και Κοινότων Μολοσσών. Για επισφράγισμα της συμμαχίας με τον Φίλιππο Β΄ ο Αρύββας δίνει σ' αυτόν σύζυγο την κόρη του αδελφού του Νεοπτόλεμου, Ολυμπιάδα, μητέρα αργότερα του Μέγα Αλεξάνδρου. Παλαιότερα ο Βάρδυλας αφ' ενός μεν σε μία νικηφόρα επίθεση κατά της Μολοσσίας είχε φεύγοντας για την Ιλλυρία πάρει μαζί του 15.000 Μολοσσούς αιχμαλώτους αφ' ετέρου δε είχε υποχρεώσει τμήματα της Μακεδονίας να του πληρώνουν κάποια εισφορά (βλ. ΙΔ΄ σελ. 18).

Τελικά ο Φίλιππος Β΄ το 358 π.Χ., νικώντας το Βαρδύλη, κι αργότερα το 352 π.Χ., το γιό του Κλείτο, φροντίζει να οχυρώσει ορισμένα στρατηγικά σημεία της περιοχής στα οποία αργότερα θα εγκαταστήσει μακεδονικές φρουρές, ταυτόχρονα δε αποσπά από τη Μολοσσία την Παραυαία, που συνόρευε με τους Ιλλυριούς και του ήταν απαραίτητη για την παρακολούθησή τους. Κατά αυτόν τον τρόπο η Παραυαία από το 352 π.Χ. καθίσταται Μακεδονικό έδαφος (με την έννοια ότι οι Μακεδόνες εγκατέστησαν εκεί μακεδονικές φρουρές) έως την εποχή που ο Πύρρος την ξανακάνει ηπειρωτική επαρχία (294 π.Χ.) σαν αμοιβή της συμμαχίας του προς τον Αλέξανδρο, γιό του Κασσάνδρου της Μακεδονίας, στους πολέμους της διαδοχής (βλ. ΙΑ΄ παρ. 6,2). Οι Παραυαίοι, κατά τον Πλούταρχο (Ηθικά, Κεφαλαίων Καταγραφή, Ελληνικά 13) ονομάζοντο πλαιότερα "Αινιάνες" (οικούντες αρχικώς το Δώτιον, εξεδιώχθησαν βραδύτερον υ-

πό των Λαπιθών, τραπέντες δε προς τους Αίθικες, εκείθεν της Μολοσσίας την περί τον Αράουα χώραν κατέσχον, όθεν ονομάσθησαν Παραούαι - Παραυαίοι". "Αράουα", είναι ένα από τα ονόματα του ποταμού Αώου (Αύος, Αίας, Αράουα, Αώος) όπως είπαμε παραπάνω.

Η περιοχή που κατοικούσαν οι Παραυαίοι (που πολλοί τους θεωρούν λαό Θεσπρωτικό) ξεκινούσε αναμφισβήτητα από τα όρια του κράτους των Ιλλυριών του Βάρδυλη, (κάπου στην σημερινή Κορυτσά) γι' αυτό και ήταν αναγκαία στο Φίλιππο Β΄ που ήθελε με την κατοχή της να παρακολουθεί και να εποπτεύει τους Εγγέλεις Ιλλυριούς του Βάρδυλη, επεκτείνονταν στις δυτικές πλαγιές του Γράμμου (επαρχία Κολώνιας) και έφθανε στη δεξιά όχθη του ποταμού Αώου (κάπου ανάμεσα Κλεισούρα - Πρεμέτη - Μουρατάτες). Η περιοχή αυτή έτσι όπως την περιγράψαμε, αποτελεί μία γεωγραφική ενότητα, που ιδιαίτερα στην αρχαιότητα ήταν η βάση της εγκατάστασης μιας φυλής.

Επειδή υπάρχουν ιστορικοί που θεωρούν την περιοχή της Κόνιτσας (αρχαία Τριφυλία, καθώς εξηγώ παρακάτω) ότι ήταν μέρος της Παραυαίας, είμαι υποχρεωμένος να σημειώσω εδώ ότι η περιοχή της Κόνιτσας είναι δώθε από τον όγκο του Γράμμου - Βοΐου και επομένως καμιά σχέση - ιδιαίτερης στρατηγικής σημασίας δεν μπορεί να είχε με τις περιοχές δίπλα στο αρχαίο Πήλιο (βoreιότερα από τον ποταμό Άψο) που κινούνταν οι Εγγέλεις Ιλλυριοί του Βάρδυλη. Υπάρχει βέβαια και η παλαιά πληροφορία ότι κάποτε η

Παραυαία ήταν κοντά στους Ορεστούς και την Τυμφαία, που σημαίνει ότι μπορεί να έφτανε στο Δίστρατο και τη Βωβούσα (βλ. Α΄ σελ. 680).

Έτσι μόνον εξηγείται, που αργότερα, όταν οι πιστοί σύντροφοι του μικρού Πύρρου, φεύγοντας την καταδίωξη των εχθρών του πατέρα του και κατευθυνόμενοι από Πασσαρώνα με τον πιο σύντομο δρόμο προς τον βασιλιά των Ταλαντίων Ιλλυρίων (που κατείχαν τα δυτικά παράλια της σημερινής Αλβανίας, στο ύψος της αρχαίας Επιδάμνου) Γλαυκία, πέρασαν από τα Μέγαρα "χωριό Μακεδονικό" (βλ. ΙΑ΄ 11 30) (που θάπρεπε να βρίσκονται κάπου κοντά στο σημερινό Πρεμέτι και όχι στην Κόνιτσα όπως εσφαλμένα παλιότερα έγγραφα). Το 343 π.Χ. ο Φίλιππος Β΄ διώχνει από το θρόνο τον Αρύββα, που καταφεύγει στην Αθήνα, και τοποθετεί τον Αλέξανδρο, αδελφό της Ολυμπιάδας, στο θρόνο των Μολοσσών. Ο Αλέξανδρος Α΄ με τις πλάτες των Μακεδόνων, επεκτείνει περισσότερο την κυριαρχία των Μολοσσών στην Ήπειρο, και αποδεχόμενος πρόσκληση των Ταραντίνων (την εποχή που ο ανιψιός του Μέγας Αλέξανδρος διέσχισε την Μικρά Ασία) εκστρατεύει κατά της Ιταλίας εναντίον των Σαμνιτών και Λευκανών, όπου ταυτόχρονα με τις πολεμικές τους επιχειρήσεις κόβει χρυσά και αργυρά νομίσματα "απαρμιλλου κομψότητας" με το όνομα Αλέξανδρος Νεοπτολέμου. Αλλά στην Ιταλία ο Αλέξανδρος πεθαίνει (330 π.Χ.). Με το θάνατο του Αλεξάνδρου Α΄ το Κοινό των Μολοσσών μετατρέπεται σε Συμμαχία

των Ηπειρωτών και φαίνεται να εξασθενεί κάπως η δύναμη των Μολοσσών, και η χήρα του Αλεξάνδρου Κλεοπάτρα με τον γιό της Νεοπτόλεμο Β, αναχωρεί για την Μακεδονία. Τη βασιλεία των Μολοσσών τότε αναλαμβάνει σαν επίτροπος του ανηψιού της Νεοπτόλεμου Β΄ η δυναμική Μολοσσίδα Ολυμπιάδα (μητέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου) που εν τω μεταξύ έρχεται σε ρήξη με τον βασιλέα της Μακεδονίας Αντίπατρο.

Η Ολυμπιάδα στη Μολοσσία ανακαλεί τον εξόριστο θείο της Αρύββα, σα συμβασιλέα των Μολοσσών που αργότερα συμμαχεί με τους εχθρούς της Μακεδονίας. Σ' αυτήν την περίοδο ο γιός του Αρύββα, Αιακίδης, παντρεύεται την κόρη του αρχηγού του Θεσσαλικού ιππικού Μένωνος Φθία, από την οποία αποκτάει τρία παιδιά. Την Δηϊδάμεια, την Τρωάδα και τον μετέπειτα βασιλιά της Ηπείρου Πύρρο.

Η΄

Μετά τον θάνατο του Αρύββα, βασιλιάς των Μολοσσών γίνεται ο γιός του Αιακίδης, που φαίνεται ότι παίρνει σαν συμβασιλέα τον Νεοπτόλεμο Β΄. Στη συνέχεια ο Αιακίδης με τη βοήθεια του παλιού αξιωματικού του Αλεξάνδρου του Μεγάλου, Πολυπέρχονα, που εν τω μεταξύ γίνεται επιμελητής του βασιλείου της Μακεδονίας, στα 317 π.Χ. αποκαθιστά στο θρόνο της Μακεδονίας την Ολυμπιάδα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να απομακρυνθεί η Ευριδίκη, εγγονή του Φιλίππου Β΄ κι ο σύζυγός της Φίλιππος ο Αρριδαίος, τους οποίους, λέγεται, ότι με αγριότητα και βάνουσο τρόπο θανάτωσε η Ολυμπιάδα. Ε-

πακολουθεί η ήττα της Ολυμπιάδας από τον Κάσσανδρο (316 π.Χ.) κι ο θάνατός της στην Πύδνα.

Ταλαιπωρούμενοι οι Μολοσσοί από τις εκστρατείες του Αιακίδη, στασίασαν εναντίον του "και τον Αιακίδην εκβαλόντες επηγάγοντο τους Νεοπτολέμου παίδας, και οι μεν φίλοι του Αιακίδου διεφθάρησαν καταληφθέντες, τον δε Πύρρον έτι νηπίου όντα και ζητούμενον υπό των πολεμίων εκκλέψαντες οι περί Ανδροκλείδην και Άγγελον έφυγον..." (βλ. ΙΑ΄ 11) κατευθυνόμενοι προς τον βασιλέα των Ταλαντίων Ιλλυριών Γλαυκία, του οποίου η σύζυγος Βερόα καταγόταν από το βασιλικό γένος των Μολοσσών.

Ο πρώτος σταθμός των πιστών φίλων του Αιακίδη, που μετέφερναν τον Πύρρο και ακολουθούσαν τον πιο σύντομο δρόμο για τον Γλαυκία (Πασσαρώνα - Πηγές Καλαμά - Μέγαρα Απολλωνία), ήταν καθώς είδαμε τα Μέγαρα "χωριό Μακεδονικό" (της Παραυαίας), στο οποίο φτάνουν με το βασίλειμα του ήλιου ("του ήλιου καταδευκότος").

Σημειώνουμε εδώ, ότι η Πασσαρών, από όπου ξεκίνησαν οι φύλακες του Πύρρου ήταν κατά τον Πλούταρχο "χωρίον της Μολοττίδος" όπου έδρευε το Κοινόν των Μολοσσών ή αργότερα η "Συμμαχία των Ηπειρωτών", δηλαδή ο Βασιλιάς και ενδεχομένως ο Συμβασιλιάς, ο Προστάτης, ο Γραμματέας και οι Δαμιουργοί ή οι Συνάρχοντες ή οι Σύεδροι (έτσι ονομάζονταν κατά καιρούς οι εκπρόσωποι των διαφόρων φυλών που μετείχαν στον Κοινόν ή τη Συμμαχία) και όπου μια φορά το χρόνο μαζεύονταν και ο λαός των Μολοσσών ή των Ηπειρωτών, για να ορκισθούν αμοιβαίως (λαός και κυβερνήτες) μέσα στον παραπλεύρως κείμενο ναό του Αρείου Δία για την τήρηση των νόμων. Κατά την κρατούσα γνώμη (Δάκαρης, Hammond κλπ) η Πασσαρών βρίσκονταν στο Γαρδίκι (βορειότερα των Ιωαννίνων, στο 11 χλμ. του δρόμου προς την Ηγουμενίτσα) χωρίς οι μέχρι σήμερα έρευνες να έχουν πλήρως καταλήξει. Υπάρχουν δε και άλλοι συγγραφείς (Philipeon, Klotzich, Treider, Leake κλπ) που τοποθετούν την Πασσαρώνα βορειότερα.

(Συνεχίζεται)

Τείχη στο Κασράκι.

Να γίνει ο δρόμος Ηγουμενίτσας - Καλπακίου Κονίτσης - Γρεβενών

Η διαπλάτυνση και η ασφαλτόστρωση της επαρχιακής οδού Κονίτσης - Διστράτου (36ης) πρέπει να συνεχίσει. Κι ακόμη η οδός αυτή να επεκταθεί προς τη Βασιλίτσα (Ρέντια) όριο Ηπείρου - Μακεδονίας, όπου και οι χιονοδρομικές εγκαταστάσεις Γρεβενών. Η επέκταση της 36ης επαρχιακής οδού προς τη Βασιλίτσα, είναι μεγάλης σημασίας. Θα ενώσει οδικά την Επαρχία Κονίτσης με την περιφέρεια Γρεβενών και θα δημιουργηθεί το οδικό δίκτυο Κονίτσης - Γρεβενών, το οποίο ως διαφαίνεται θα δημιουργήσει κατ' ακολουθίαν τον εθνικό δρόμο Ηγουμενίτσας - Κονίτσης - Γρεβενών - Θεσσαλονίκης.

Εάν δε στη διαδρομή Ηγουμενίτσας - Κονίτσης, παροχθίως του ποταμού Καλαμά γίνει νέα οδός προς Καλπάκι, ως αυτή και στην οικονομοτεχνική μελέτη των Τεχνικών Γραφείων Δοκάκη του 1969 διαλαμβάνεται, τότε θα δημιουργηθεί ο εθνικός δρόμος Ηγουμενίτσας - Καλπακίου - Κονίτσης - Γρεβενών - Θεσσαλονίκης, που δεν θα υπερβαίνει τα 380 χιλιόμετρα. Θα είναι ο συντομότερος και πολύ θα συντελέσει στην αποσυμφόρηση της μεγάλης και διαρκούς κυκλοφορίας που θα υπάρχει στους άλλους δρόμους με κατεύθυνση την Ηγουμενίτσα, την κυρία πύλη προς τη Δυτική Ευρώπη.

Εκτός τούτου ο δρόμος αυτός θα διασχίζει τον Πινδικό όγκο (ομφαλό) και τότε ο Σμόλικας, η Τύμφη, το κύκλωμα της Τύμφης με την ένωση της 25ης επαρχιακής οδού μετά της 36ης επαρχιακής τοιαύτης, ο Αώος ποταμός με τα Καγιάκ,

η Βασιλίτσα με τις χιονοδρομικές εγκαταστάσεις, το πέρασμά του από δάση πεύκης, ελάτης, οξυάς, δρυός και πεύκων, ολόκληρο αυτό το σύνολο που σχηματίζει την Κοιλιάδα του Αώου, θα γίνει πόλος έλξεως στους τουρίστες ξένους και δικούς μας. Οι καταπράσινες φυσικές καλλονές θα μαζεύουν, θα καθηλώνουν, θα αιχμαλωτίζουν τους θεατές. Οι τόποι, οι κορφές, οι πλαγιές που τόσο επικοί εθνικοί αγώνες διεξήχθησαν θα εμπνέουν, θα διδάσκουν. Η Κοιλιάδα του Αώου θ' αξιοποιηθεί, θα βρεί τη θέση της, θ' αναδειχθεί σε τοπίο εξαιρετο, σε χώρο ανώτερο των Αλπινικών.

Νέα βιομηχανικά κέντρα, νέοι τόποι έλξεως παρά την οδό θα δημιουργηθούν, θ' αναπτυχθούν, οι κάτοικοι, οι αξιόλογοι αυτοί Πινδικοί πληθυσμοί θ' ανασάνουν, θα γευθούν τ' αγαθά της συγκοινωνίας. Θα ευχαριστούν, θα ευγνωμονούν όλους εκείνους που θα συντελέσουν στην πραγματοποίηση των ονείρων τους. Και τώρα, που ο πακτωλός του Β' πακέτου Ντελόρ θα αρχίσει να ρέει, όλος αυτός ο πληθυσμός της Πίνδου, τους διαχειριστές του πλούτου τούτου παρακαλεί: Να επιδείξουν εν διαφέρον, να λάβουν μέριμνα, να ψηφίσουν, σεβαστό χρηματικό ποσό, ώστε να γίνει ο εθνικός δρόμος Ηγουμενίτσας - Καλπακίου - Κονίτσης - Γρεβενών - Θεσσαλονίκης, γιατί εκτός από τα πολλά πλεονεκτήματα που θα έχει, λόγω της θέσης του και λόγοι εθνικοί επιβάλλουν, επιτάσσουν την κατασκευή του. Ευχόμεθα.

Ηλίας Ε. Παπαζήσης.

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Πρωτοβουλία του Μουσείου Γουλανδρή και Πανεπιστημιακών (Αναδημοσίευση από την εφημερίδα "Καθημερινή")

Την πρώτη φάση μελέτης για τη διάσωση, την ανάδειξη και αξιοποίηση της Βόρειας Πίνδου, υπό το σύγχρονο πνεύμα της "βιώσιμης ανάπτυξης", παρουσίασε χθές ομάδα ερευνητών του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας και συνεργαζομένων επιστημόνων από τα πανεπιστήμια Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων και Θεσσαλίας.

Η περιοχή μελέτης έχει έκταση 2.300 τετρ. χιλ., και περιλαμβάνει τα Ζαγόρια, τη Βάλια Κάλντα, το Περιβόλι, τη Μηλιά Μετσόβου, την Κρανιά Γρεβενών τον Όρλιακα και την περιοχή μεταξύ Σμόλικα και Σαραντάπορου. Πρόκειται για μια περιοχή μοναδική όχι μόνο στον ελληνικό χώρο, αλλά και στον ευρωπαϊκό χώρο "εθνικό κεφάλαιο" τη χαρακτήρισε η αντιπρόεδρος του Μουσείου κ. Νίκη Γουλανδρή - χάρη στον πλούτο των βιοτόπων της, την ποικιλία των ειδών και την ιδιαίτερη φυσική της ομορφιά.

Ο σπάνιος αυτός τόπος κινδυνεύει από σημαντικές αλλοιώσεις, που συντελούνται με το πρόσχημα της "ανάπτυξης" από διανοίξεις δρόμων, ανέγερση ακαλαίσθητων ξενοδοχείων, λειτουργία λατομείων, σκουπίδια κλπ. αλλά και από τη "ληστρική", όπως επισημάνθηκε, εκμετάλλευση του δασικού πλούτου, το κυνήγι, έργα της ΔΕΗ κλπ. Όπως, όμως, τονίστηκε στην εκδήλωση δεν είναι πολύ αργά για την Πίνδο. "Η επανάληψη των καταστροφών της φθηνής και εύκολης ανάπτυξης των περασμένων δεκαετιών μπορεί να προληφθεί".

Όπως δήλωσε η κ. Γουλανδρή, η μελέτη συνετάχθη για λογαριασμό του ΥΠΕΧΩΔΕ, με γνώμονα το γεγονός ότι η περιοχή χρειάζεται "μια ολιστική μεταχείριση, στο πλαίσιο της οποίας, θα προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον και, σε άμεση σχέση μαζί του, θα αναδεικνύεται το πολιτισμικό περιβάλλον".

Η ομάδα μελέτης μεταξύ άλλων προτείνει: δημιουργία τεσσάρων ζωνών προστασίας, ενοποίηση των εθνικών δρυμών Βάλια Κάλντα και Βίκου-Αώου, σε ένα εθνικό πάρκο, ανάπτυξη ήπιων δραστηριοτήτων (οικοτουρισμός, οικοτεχνία, συντήρηση μνημείων, παραδοσιακά κτίσματα). Προτείνεται, επίσης η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς με την ίδρυση Κέντρου Μελετών Β. Πίνδου, Μουσείου Οικολογικής Ιστορίας και Λαογραφίας, Σχολής Μαστόρων και ξυλογλυπτών, Κέντρου Αγιογραφίας, καθώς και με έμφαση στη διοργάνωση συνεδρίων, εκπαιδευτικών εκδρομών, έκδοση έντυπου υλικού κλπ. Προϋπόθεση για κάθε προσπάθεια ανάπτυξης της περιοχής αποτελεί, όπως τονίζεται, η σύνταξη κτηματολογίου και ο καθορισμός ειδικευμένων όρων δόμησης. Ως πηγές χρηματοδότησης αναφέρονται πόροι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, του κρατικού προϋπολογισμού, της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και τα έσοδα από προγράμματα διαχείρισης.

* Ο καθένας από εμάς που οραματίζεται την ημέρα εκείνη που ο εκσυγχρονισμός θα αγγίξει και τον τόπο μας, δέχεται με πολύ ενθουσιασμό την μελέτη για την ανάπτυξη και διάσωση της Β. Πίνδου που συντάχθηκε από το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή.

Κάθε εκσυγχρονιστική προσπάθεια πέρα των άλλων αποσκοπεί και στην πραγματοποίηση του μέγιστου δυνατού επιχειρηματικού κέρδους, η επίτευξη του οποίου πολλές φορές λαμβάνει την μορφή ληστρικής εκμετάλλευσης μιας περιοχής. Το γεγονός ότι η εν λόγω μελέτη ανάπτυξης αποκρούει αυτόν τον κίνδυνο, πρέπει να γίνει δεκτή χωρίς καμμία απολύτως επιφύλαξη τόσο από την Πολιτεία όσο και από τους κατοίκους της περιοχής Β. Πίνδου.

ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Ιωάννη Τσάγκα

Τον Ιούνιο του 1992 υποβλήθηκε από την κ. Πάντου - Ζήνδρου Ανδρονίκη στο UNIVERSITE DE PARIS - SORBONE (PARIS) DEPARTEMENT NEO - HELLENIQUE για την απόκτηση διπλώματος (D.E.A.) μελέτη με θέμα: Το ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ - έρευνα - Κριτική παρουσίαση μιας συλλογής πρωτότυπων Κειμένων (re cherche sur le mirologue epirote presentation critique d un recueil de textes originaux). Επειδή η πρωτότυπη αυτή λαογραφική μελέτη αφορά την Ήπειρο, αλλά τα περισσότερα μοιρολόγια της είναι συγκεντρωμένα από την πολύπαθη επαρχία μας σκεφθήκαμε να δώσουμε μερικά στοιχεία στη δημοσιότητα μέσω του περιοδικού μας. Όπως τονίζει η συγγραφέας το ενδιαφέρον της έρευνας επικεντρώθηκε στα χωριά της επαρχίας Κονίτσης γιατί λέγονται και αυτοσχεδιάζονται ακόμα και σήμερα μοιρολόγια. Η πρωτοτυπία της έρευνας έγκειται στο γεγονός ότι μαγνητοφωνήθηκαν αρκετά μοιρολόγια και ήλθαν στη δημοσιότητα για πρώτη φορά (Συλ. Χρόνος 1991). Η μελέτη πέρα από τις δημοσιευμένες διάσπαρτες εργασίες στηρίζεται σε αυθεντικές πηγές από την επαρχία μας και αυτές είναι:

Α. Συλλογές μοιρολογιών (Μαγνητοφωνημένες)

- α. Κύρκος Κων/νος γεν. 1924 από Κόνιτσα.
- β. Σοφία Κέντρου γεν. 1914 από Κλειδωνιά.

γ. Βάγια Γκατζογιάννη γεν. 1923 από Πλαγιά (Ζέρμα).

δ. Ανδρονίκη Πορφύρη γεν. 1915 από Οξυά.

ε. Κωνσταντίνα Γαλάνη γεν. 1914 από Οξυά.

Β. Συλλογές μοιρολογιών (Καταγραμμένες)

α. Ουρανία Τσάγκα γεν. 1887 από Πλαγιά (Ζέρμα).

β. Χάϊδω Τσουμάνη γεν. 1923 από Πλαγιά (Ζέρμα).

Γ. Συλλογές Λαογραφικού Σπουδαστηρίου Φιλοσοφικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών (Λ.Σ.Φ.Σ.Π.Α.).

α. Συλλογή 3057 Περώνη από Πυρσόγιαννη 1977

β. Συλλογή 3436 Νικολαΐδου από Βουνοπλαγιά

γ. Συλλογή 1823 Μάργαρα από Πράμαντα 1973

δ. Συλλογή 3174 Κομπίλα από Χουλιάρδες 1978

ε. Συλλογή 3435 Φούντα από Μέτσοβο 1979

στ. Συλλογή 3059 Χατζή από Γανναδιό 1977

ζ. Συλλογή 2467 Μαλάμη από Κόνιτσα 1975

η. Συλλογή Μπενέκου από Χουλιάρδες 1974

θ. Συλλογή 25 Κοσμά από Πράμαντα 1960

ι. Συλλογή 3056 Καλλιντέρη από Ηλιόραχη 1977

- ια. Συλλογή 2466 Βασδέκη από Βίτσα 1975
 ιβ. Συλλογή 2751 Τασπούλου από Γραμμένο 1976
 ιγ. Συλλογή 3171 Καραγιάννη από Παλαιοσέλι 1978
 ιδ. Συλλογή 1823 Παπά από Κληματιά 1973
 ιε. Συλλογή 3173 Ανθοπούλου από Κήπους 1978
 ιστ. Συλλογή 2469 Μπαλαμάνη από Βασιλική 1975
 ιζ. Συλλογή 1445 Χατζή - Παπαναστασίου από Δολιανά 1972
 ιη. Συλλογή 1679 Τσαγκογιάννη από Μερόπη 1972.

(Βλ. και Μαίρη Μηλίγκου - Μαρκαντώνη χειρόγραφες Συλλογές λαογραφικού υλικού Επαρχ. Κονίτσης, Ν. Ιωαννίνων στο περιοδ. ΚΟΝΙΤΣΑ 1982, τεύχ. 3,6 92 - 93). Η όλη μελέτη διαιρείται σε κεφάλαια στα οποία η έρευνα του θέματος έχει ως εξής: Στο πρώτο τμήμα του α' Κεφ. διασαφηνίζεται η έννοια του Μοιρολογιού - θρήνου, ως καθιερωμένου τεχνικού επιστημονικού όρου στα πλαίσια της μελέτης σε σχέση και αναφορά με τη δημοτική ποίηση. Στο δεύτερο τμήμα του ίδιου κεφαλαίου παρουσιάζεται η ιστορία του Μοιρολογιού στην Ελλάδα γενικά και συνοπτικά. Στο τρίτο τμήμα τονίζεται πως απουσιάζει μια συνολική μελέτη για το ηπειρ. μοιρολόγι και ειδικά για τα ηπειρ. μοιρολόγια που μένουν ακόμα στο στόμα του λαού των χωριών της Ηπείρου και που αν δεν καταγραφούν σιγά - σιγά θα χαθούν παντελώς. Επισημαίνεται έτσι η πρωτοτυπία της μελέτης που είναι κυρίως έρευ-

να και συλλογή μοιρολογιών στη σημερινή πραγματικότητα. Στο τέταρτο τμήμα επιχειρείται να καθοριστεί η απαρχή και η εξέλιξη του ηπειρ. μοιρολογιού από τα αρχαία χρόνια μέχρι τη νεώτερη ηπειρωτική ιστορία και τονίζεται πως κατά την επώδυνη περίοδο της Οθωμανικής κατακτήσεως στην Ήπειρο ανδρώθηκε και καλλιεργήθηκε το δημ. τραγούδι που πήρε τα θέματά του από τον "εκπατρισμό" των Ηπειρωτών, τα κινήματα των κλεφταρματωλών, ενώ γνώρισε τη μεγαλύτερη ακμή του με τη μορφή του μοιρολογιού γιατί ανταποκρίνονταν στην εσωτερική και εξωτερική κατάσταση της ψυχής του λαού της και εξελίχτηκε στο σχήμα που εμείς το παρουσιάζουμε στην έρευνά μας.

Τέλος εξετάζονται τα μοιρολόγια σε σχέση και αναφορά προς τα Δημοτικά τραγούδια και η άρρηκτη σχέση μεταξύ δημοτικών τραγουδιών γενικά και η στενή σχέση μεταξύ ηπειρωτικού δημοτικού τραγουδιού και ηπειρωτικού μοιρολογιού. Το δεύτερο κεφ. αναφέρεται στην αναγκαιότητα, τόπο, χρόνο, πρόσωπα, την περιγραφή και πορεία της μεθόδου της έρευνας και παρουσιάζονται τα κείμενα των ηπειρ. μοιρολογιών που έκρινε απαραίτητα για την ανάλυση των συμπερασμάτων της έρευνάς μας. Σε κάθε κείμενο μοιρολογιού καταγράφεται το χωριό προέλευσής του και ο τόμος και η σελίδα αν πρόκειται για μοιρολόγι που βρήκαμε σε χειρόγραφο του Λαογραφικού Σπουδαστηρίου της Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών και αναφέρεται φυσικά στα χωριά του ηπειρωτικού χώρου. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η κριτική επισκό-

πηση των προαναφερθέντων ηπειρ. μοιρολογιών της μελέτης. Έτσι στο πρώτο τμήμα επιχειρείται να παρουσιασθεί ο σκοπός των θρηνητικών τραγουδιών της Ηπείρου που με δύο λόγια είναι το βάλσαμο στην καρδιά, να στολίζει και τρυφεράνει το θάνατο με λόγια που "βράζουν" στα σπλάχνα των πονεμένων ηπειρωτών για όλα όσα έζησαν μέσα στην ιστορική πορεία και ζούν στα χείλη και το νου των γυναικών της Ηπείρου και διατηρούν ιδέες και δοξασίες, αντιδράσεις και πιστεύω παμπάλαια που ανταποκρίνονται άμεσα και διαχρονικά στην Ηπειρώτικη λαϊκή πίστη και ψυχολογία. Συνεχίζει με την ψυχολογική θεώρηση του ηπειρ. μοιρολογιού, τη γλώσσα και το μέτρο του, τις αντιλήψεις του λαού της Ηπείρου για τον πόνο και το θάνατο, τις δοξασίες για το Χάρο και τον Κάτω Κόσμο, τις αρετές του νεκρού στο ηπειρώτικο μοιρολόγι και τη σχέση του με τον "εκπατρισμό", ξενιτιά των Ηπειρωτών. Με τη μελέτη δεν εξαντλήθηκαν όλα τα θέματα που σχετίζονται με το ηπειρ. μοιρολόγι, αλλά έγινε μια αρχή για μια πιο συστηματική και επιστημονική παρουσίαση του ηπειρ. μοιρολογιού που πρέπει να αποτελέσει αφορμή για ενασχόληση και άλλων με τον παραμελημένο αυτό κλάδο της Λαογραφικής Επιστήμης γενικά και της δημοτικής ποίησης ειδικά.

Σ' αυτό αποσκοπεί και η δημοσίευση των μοιρολογιών της μελέτης στο τοπικό περιοδικό Κόνιτσα. Και αρχίζουμε με την δημοσίευση μερικών αντιπροσωπευτικών μοιρολογιών από τα χωριά που αναφέρονται στην έρευνα. Αν υπάρξει το ανάλογο ενδιαφέρον δεσμευόμαστε να δημοσιεύσουμε και άλλα στοιχεία από τη μελέτη.

α) Μοιρολόγια, όταν αλλάζουν τον νεκρό μόλις ξεψυχήσει.

1 (P. 154)

Τι κάθεσαι σπιτάκι μου και δεν παραπονιέσαι *ma maison bien cherie, pourquoi restes - tu sanste la menter* για τον καλό το νοικοκύρη που (σ)ι φέρνει τριγύρω; *pour ton bon maitre qui t' arrangeait veillant sur toi;*

Τριγύρω - γύρω (σ)ι φερνά παράμ' (σπίτι) καμαρωμένο.

il t' arrangeait et veillait sur toi, (ma maison), car il etait si fier de toi. Πως λάμπει ο ήλιος το πρωί πως λάμπ' το μεσημέρι

comme le soleil brille le matin, comme il brilla miori

Έτσι έλαμπε κι ο νοικοκύρης (τάδε) στη μέση από το σπίτι

ainsi brillait le maitre de cette maison (non du defunt) se tenant au millu d' elle.

Ι. Τσάγκας

Ζέρμα Κόνιτσας 1990.

1 Ο αριθμός αντιπροσωπεύει τη σειρά στην προαναφερθείσα μελέτη με το Γαλλικό κείμενο και όχι δική μας. Γι αυτό δίπλα από τον αριθμό του μοιρ. σημειώνουμε και τη σελίδα στη Γαλλική μελέτη.

4ο (p. 55)

Τι κάθεσαι, μαννούλα μου και δεν παραπονεύσαι;

Τάξε της γης το μάλαμα, τάξε της γης τ' ασήμι.

Δε θέλ' η γης το μάλαμα, δε θέλ' η γης τ' ασήμι.

Μόν' θέλει το κορμάκι σου πούναι καμαρωμένο

αργιές χεργιές βασιλικό να βρίσκεις ομπροστά σου,

να κόβεις να μυρίζεσαι να στρώνεις να κοιμάσαι.

Κι εκεί στην μπόρτα που θα μπείς, στη σκάλα, που θ' ανέβεις.

Πάρε κερί στα χέρια σου φανάρι στην μποδιά σου

Να ιδείς τους νιούς, να ιδείς τις νιές να ιδείς τα παλληκάρια.

να ιδείς και τα μικρά παιδιά, τα παραπονεμένα

που παίζουν το χρυσόμηλο και λησμονούν τις μάνες.

Πυρσόγιαννη Κόνιτσας

Περώνη Κ. (Λ.Σ.Φ.Σ.Π.Α.)

τομ. 3057/1977 σ. 275.

β) Μετά το άλλαγμα όταν κάθονται κάτω.

(pendont la veillée du mort)

1ο (p. 58)

Καλημέρα σου αδερφέ που ντύθ' κης κι αρματώθηκες

και κίνσες για τον χαλασμό θα σε ρωτήσω αδερφούλη

- Που άφηκες τ' Βασιλαίνα, χώρια τ' Βασιλαίνα

Που ντύθηκες κι αρματώθηκες και κίν'σες για το χαλασμό

για σύρε κι ως τη Γερμανία και πάρ' και την κοπέλα μ'

μακρινό ταξίδι αδερφέ και έλα για την Ελλάδα

και να κάνουμε αδερφέ το γάμο της ανιψιάς.

Θα σε ρωτήσω αδερφέ ποιόν ωχ. αχ. Ποιόν να αντάμωσες

Ποιόν είδες. Ποιόν αντάμωσες ήρθεν η μάνα σ' αδερφέ

και σε καρτέρεσε να τσ' πεις τα χαιρετίσματα.

Κλειδωνιά Κόνιτσας

Ζήνδρος Β. 1991

2ο (p. 59)

Να μη μου κρύψτε τ' όνομα να μη μου το καϋπιώστε να μ' το φυτέψτε στον κήπο μου

και όξω στον οβρό μου,

για να φυτρώσει καλαμιά να γίνει κυπαρίσσι

για να περνούνε τα πουλιά της άνοιξης τ' αηδόνια Για ν' άρχονται κι οι φίλοι μου

στον ίσκιο μου να κάνται.

Ζέρμα Κόνιτσας

Τσάγκας Ιω. 1990

5ο (p. 63)

Πέρα σ' εκείνο το βουνό, στο πέρα και στο δώθε/στο πέρα θάλω βραδυαστώ, στο δώθε

θάλα μείνω.

Έλα και σύ, μαννίτσα μου, να βραδυαστούμ' αντάμα,

να κλάψωμε τα ντέρτια μας και τα παράπονά μας,

κι όποιος έχει τα πλειότερα για να τα μοιραστούμε.

Βούρμπιανη Κόνιτσα

Ρεμπέλης Χ. 4/1953 σ. 121.

6ο (p. 61)

Τι είν' το κακό που έπαθα η μαύρη εγώ
 συμφορά που ήρθε μες στο σπίτι μου
 Πως μο' φυγες ξαφνικά πως το' παθές αυτό
 αφ'κες τα παιδάκια σου ορφανά η μαυρ'
 εγώ.

τι να κάνω η άχαρη;

Κόνιτσα

Ζήνδρος Β. 1991.

γ) Το πρωί της άλλης μέρας (*le matin du
 lendemain - le jour de l'enterrement*).

1ο (p. 62)

Γλυκοχαράζουν τα βουνά κι έμορφες κοι-
 μούνται

όλοι κοιμούνται και ξυπνούν τον ύπνο τους
 χορταίνουν

Κι ο δικός μου (όνομα) τον ύπνο δε χορταί-
 νει

Θιά μένουμι, λογίζομαι, το πώς να τον ξυ-
 πνήσω

να τον δροσίσω με νερό, φοβούμαι μην
 κρυώσει,

να τον δροσίσω με κρασί, φοβούμαι μην
 μεθύσει,

να τον δροσίσω με ρακί, φοβούμαι μην πε-
 θάνει.

Ζέρμα Κόνιτσας

Τσαγκας Ιω. 1990.

2ο (p. 63)

Καλή σου μέρα γιόκα μου. Τι καλημέρα έχω
 εγώ;

Καλή μέρα εχίτι σεις, απού γλιέπιτι τουν
 ήλιο,

όπου γλιέπιτι του φιγγάρι, μένα μου κλεί-
 στηκαν

τα ματάκια μου, μ' εννιό λοϊών μιτάξι μ'

μι πράσινου, μι κόκκινου, μι άσπρου κι μι
 γαλάζιου,

Παρακαλώ την άνοιξη, νάρθει του καλοκαί-
 ρι για να

σαπ' στούν τα ράματα, ν' ανοίξω 'γώ τα
 μάτια μου,

να 'ρθώ ξανά στο σπίτι μου, στην γυναίκα μ'
 στα πιγδιά μ'.

Γανναδιό Κόνιτσα

Χατζή Β. Λ.Σ.Φ.Σ.Π.Α.

Τομ. 3059/1977, σ. 196.

5ο (p. 65)

Τώρα σε κάμποσ' ν' ώρα χωρισμός κακός
 θα γένει

απ' την καλή μου μάνα.

Στον τόπο που χωρίζουνε χορτάρι δε φυτρώ-
 νει

φυτρώνουν αγριολούλουδα πράσινα και γα-
 λάζια

το τρων τα λάγια πρόβατα κι αλησμονούν τ'
 αρνιά τους

φάτο και συ μωρ' μάνα μου θάρουμ' μ'
 αλησμονήσεις.

Δίστρατο Κόνιτσας

Αγνώστου.

9ο (p. 68)

Εσείς όπου δουλεύετε και φτιάχν' τι του
 σπιτάκι μου

δεξιά μεριά στο σπίτι μου να φτιάξετε παρα-
 θύρι

Για να περνάνε τα παιδιά μ' να με καλημε-
 ρίζουν

Νάρχονται οι νυφάδες μου να με καλημερί-
 ζουν.

Ηλιόραχη Κόνιτσας

Καλλιντέρη Ζ.

Λ.Σ.Φ.Σ.Π.Α. Τ. 3056/1977, σ. 180.

11ο (p. 69)

Σήκω αφέντη μου ήρθε η ώρα σου να πας
στη δουλειά σου.

Που τ' αφ'κες όλα αυτά, Ω. Τι να κάνω η
μαύρη εγώ;

Ω. Που να πεις χαιρετισμούς
στην αδεφούλα μου, στον αδελφό μου

Κόνιτσα

Ζήνδρος Β. 1991

14ο (p. 70)

Εκεί που ξεχωρίζονται χορτάρι δε φυτρώνει
φυτρών' λουλούδι κίτρινο κι αυτό αραχνια-
σμένο

το ποιός το κόβει κόβεται, το ποιός το κόβ'
πεθαίνει.

Το ποιός το βάν' στον κόρφο του, παιδιά δεν
αποχτάει

αν τούχε βάλει κι η μάνα μου, θαρρώ δεν μ'
είχε κάνει.

Σαν μ' έκανε τι μ' ήθελε σα μ' έχει τι με
θέλει.

Κόνιτσα

Μαλάμη Μ.

Λ.Σ.Φ.Σ.Π.Α. Τ. 2467/1975 σ. 61.

δ) Στο ξεκίνημα για τον τάφο.

au depart pour le cimetiere

2ο (p. 72)

Αφήνω γειά ψηλά βουνά, κι εσείς ψηλές
ραχούλες.

Αφήνω γειά στους φίλους μου κι όλους τους
συγγενείς μου.

Εκεί που θα πας αφέντη μου, θάρθω κι εγώ
κοντά σου.

Εκεί που θα πάγω βρε παιδιά μ' οπίσω δε
γυρίζω.

Τα χελιδόνια θα γυρνούν κι εγώ τσ' ομπρός
θα πάνω.

Εκεί που δύο δεν κάθονται που τρείς δεν
κουβεντιάζουν

Εκεί ο κούκος δε λαλεί τριγόνα δεν το λαλεί
Εκεί είν' απ' ένας μοναχός μαύρος κι αρα-
χνιασμένος.

Μ' τρώει η γης και χαίρεται ν' η γης και
καμαρώνει.

Και τρώει ματάκια όμορφα κι τρώει φρύδια
γραμμένα.

Και τρώει αστήθη μάρμαρο και μαρμαρο-
χτισμένα.

Ζέρμα (Πλαγιά) Κόνιτσας

Τσάγκας Ιω. 1990.

3ο (p. 72)

Ώρα καλή λεβέντη μου, ώρα καλή, ακριβέ
μου.

Αυτού στη σράτα που περνάς, στο δρόμο
νότιου πιάνεις.

Σιάδα να βρίσκεις ομπροστά, στα δάκια και
λιβάδια.

Χεριές - χεριές βασιλικό να βρίσκεις ομπρο-
στά σου,

να κόφτεις να μυρίζεσαι, να στρώνεις να
κοιμάσαι.

Βούρμπιανη Κόνιτσας

Ρεμπελής Χ. 5/1953 σ. 121

4ο (p. 73)

Όλα τα δέντρα της αυγής δροσιά είναι γε-
μισμένα,

και μένα τα ματάκια μου δακρύζουν τα καη-
μένα.

Τι έχετε ματάκια μου και είστε δακρυσμένα;

Έχασα την αγάπη μου που ήταν τριαντα-
φυλένια.

Πούσουν τριανταφυλένια μου τόσον και-
ρό χαμένη;

Στους κάμπους ήμουν πόβοσκα πλάγια συ-
ριανούσα.

Έλα τριανταφυλένια μου στο σπίτι το δικό
μου
και ρώτα τη μανούλα μου Μάναμ' το πούναι
ο γιός σου
για το που κείται στο στρώμα που πεθαί-
νει.

Βαστάει - βαστάει λεβέντη μου, βαστάει πέ-
ντε - έξι μέρες

όσο να στείλω στη Φραγκιά ναρθούν τα για-
τροσόφια.

Τι να βαστήξω ο έρημος τι να βαστήξω ο
μαύρος.

Ο χάρος είναι πόρχεται και θέλει να με
πάρει.

Παλαιωσέλι Κόνιτσας

Καραγιάννη Ε.

Λ.Σ.Φ.Π.Α. Τ. 3171/1978, σ. 216

(1912 - 13 - 1940 - 1949)

ιβ') Σε αδικοσκοτωμένους σε πόλεμο.

(*chants funebres pour les pesonnes tuess
pendant la guerre*).

1ο (p. 96)

Ποιός έχει αχειλι, για να πει τ' πατέρα μου
το τραγούδι

Εγώ έχω αχειλι να το πω τ' πατέρα μ' το
τραγούδι.

Πατέρα δε μου φάνηκε τούτο το καλοκαίρι
Μήνα σε γάμο φάνηκε, μήνα σε πανηγύρι.

Μας είπαν κάτι ψέματα, μας είπαν κατ'
αλήθεια.

Μας είπαν πως τον σκότωσαν ψηλά μεσ' στο
Ιραντύρι.

Οξυά Κονίτσης

Ζήνδρος Β. 1991

2ο (p. 96)

Για ιδέστε μου πως τραγουδώ λέτε δεν έχω
ντέρτι.

Το ντέρτι το 'χω στην καρδιά, ωρέ το ντέρτι
πόχω

στην καρδιά φαρμάκι έχω στα χείλη.

Δεν έχω τίνος να το πω, ωρέ δεν έχω ... τίνος
να μολογήσω.

Το Μήτρο τον σκοτώσανε Α. Τον Μήτρο τον
σκοτώσανε. Κάτω στο Τεπελένι.

Τρεις τουφεκιές του ρίξανε (δεις) κι οι τρεις
αράδα - αράδα.

Κόνιτσα

Ζήνδρος Β. 1991

3ο (p. 97)

Ανάμεσα σε δύο βουνά ποτάμι κατεβαίνει
Ποτάμι μ' πούθεν έρχεσαι και πούθε κατα-
βαίνεις;

Από τα ψηλά βουνά και τις ψηλές ραχούλες
Ποτάμ' τι είσαι κόκκινο και τέτοιο ματωμέ-
νο;

Εγώ έρχομαι από τα βουνά εκεί γίνηγκε
πόλεμος

σκοτώθηκαν παλληκάρια.

Γι' αυτό είμαι και κόκκινο και είμαι και
ματωμένο.

Ζέρμα

Τσάγκας Ιω. 1990

4ο (p. 97)

Πικρό είναι το λάβωμα φαρμάκι το μολύβι
μαύρο είναι μάναμ' το χακί φαρμάκι το
μολύβι

Κι όποιος λαβέντης το φορεί τα νιάτα του
σκλαβώνει.

Πικρό είναι το λάβωμα φαρμάκι το μολύ-
βι

Τρία ντουφέκια μόπεσαν τα τρία στην αρά-
δα
τ' όνα με παίρνει στο πλευρό κι τ' άλλο στο
κεφάλι.

Το τρίτο το φαρμακερό ανάμεσα σ' καρδού-
λα....

Ζέρμα
Ζήνδρος Β. 1991

5ο (p. 98)
Εγώ τον ήλιο θάμπωσα ποτές μην τραγου-
δήσω

μα τώρα γυιέμ' μα τώρα για τους φίλους μου
κι για τους συγγενείς μου θα τραγουδήσω

Θα τραγουδήσω αγαληνά κι ν' ακουσιώ με-
γάλα

ν' ακούσουν χώρες και χωριά, χωριά και
βιλαέτια

γιατί είχα αδέρφια δυό βουνά (δισ)

ξαδέρφια δεκαπέντε και μ' τα 'φαε ο πόλε-
μος

η έρμη η επανάσταση (δισ)

Ζέρμα
Ζήνδρος Β. 1991.

6ο (p. 99)

Κάτω στον τρανό τον κάμπο και στα πράσι-
να λιβάδια

Κει παίζουν τα παλληκάρια, παίζουν χαί-
ρονται

και ρίχνουν τα σπαθιά τους στον άνεμο.

Κει γυρίζει ένα σπαθάκι τον κατήφορο

Κει βάρεσεν τον Γιανν' άκι τον αρματωλό, το
μαύρο

Οι Τούρκοι τον τριγύριζαν, Οιε. Και οι Ρω-
μιοί τον κλαίνε το μαύρο....

Ζέρμα
Ζήνδρος Β. 1991

7ο (p. 100)

Ποιός θέλ' ν' ακούσει κλάματα δάκρυα και
μοιρολόγια

και ν' περάσει την ποταμιά κι αντίκρυ από
τη Ζέρμα

γιατί μας πήραν τα παιδιά κι όλα τα παλλη-
κάρια

τα πήραν και τα πάησαν στο μέτωπο στη
ράχη.

Πέφτουν οι βόμβες σα βροχή κονόνια σα
χαλάζι.

Πέφτουν τα λιανοντούφεκα, σαν την ψιλή
βροχούλα...

Ζέρμα
Ζήνδρος Β. 1991

8ο (p. 80)

Τι να σας στείλουμε παιδιά αυτού στις ράχες
πούστε

να στείλω μήλο σέπεται κυδώνι μαραγκιά-
ζει

Θέλουμε γλυκό κρασί που τ' Άγιο Μονα-
στήρι (Ζέρμας)

να πλύνουμε τα λαβώματα, πούμαστε λαβω-
μένοι.

Ζέρμα
Ζήνδρος Β. 1991

10ο (p. 102)

Τι έχεις βρέ μαύρε κόρακα και σκούζεις και
φωνάζεις;

Μήνα δεψάς για αίματα γι' ανθρώπινα κου-
φάρια;

Έβγα ψηλά στο Σμόλικά, Φούρκα και Σα-
μαρίνα

να ιδείς κορμιά Ιταλικά, γεμίσαν οι χαράδρες.

Ζέρμα

Τσάγκας Ιω. 1979

Από αυτά τα τελευταία μοιρολόγια φαίνεται καθαρά ότι το Κονιτσιώτικο μοιρολόγι δε σταμάτησε με την απελευθέρωση της Ηπείρου το 1913 από τους Οθωμανούς και τη Μικρασιατική καταστροφή 1922. Στα Ηπειρωτικά βουνά διαγράφηκε το έπος του 1940 και οι Ηπειρώτισσες γυναίκες έγραψαν μιά άλλη λαμπρή σελίδα δόξης στην Ιστορία της Ελλάδος. Μοιρολόγια δε που αναφέρονται σ' αυτούς τους απανωτούς πολέμους αυτοσχεδιάστηκαν και στην Παλαιά Ελλάδα (βλ. σχετικά

Γ.Δ. Μανωλάκου, Επίκαιρα Δημοτικά άσματα, Μοιρολόγια για τον Ευρ. Πόλεμο: Λαογραφία, Δελτίου Τ.Θ. Αθήναις 1926). Αυτές οι γυναίκες της Ηπείρου μοιρολόγησαν τα νέα παιδιά που χάθηκαν στις χαράδρες της Πίνδου κι ας ανήκαν στο αντίθετο στρατόπεδο των Ιταλών και οι ίδιες πάλι έκλαψαν για τα παιδιά που αλληλοσκοτώθηκαν στις χαράδρες του Γράμμου λίγα χρόνια αργότερα στον εμφύλιο του 1949. Ακόμα υπάρχουν Ηπειρώτισσες χήρες μαυροφορεμένες που κλαίνε για το χαμό του άνδρα τους στα χωριά της Επαρχίας μας ή άλλες για τα παιδιά τους.

ΑΘΗΝΑ

Χριστούγεννα 92 - 93

Ιωάννης Β. Τσάγκας.

Από τις Αδελφότητες

Στις 20-3-93 στο Athens View στο Γαλάτσι πραγματοποιήθηκε ο ετήσιος χορός της αδελφότητας Πηγιωτών - Νικανοριτών. Όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος πολλοί ήταν εκείνοι που παραβρέθηκαν και τίμησαν με την παρουσία τους την εκδήλωση αυτή. Μέλη και φίλοι της αδελφότητας διασκεδάσαν με την παραδοσιακή δημοτική μουσική. Με πολύ κέφι και πολλή ζωντάνια κι αυτός ο χορός κράτησε μέχρι τις πρωινές ώρες.

Την επόμενη εβδομάδα και συγκεκριμένα στις 28-3 τα μέλη της αδελφότητας συγκεντρώθηκαν και πάλι, αλλά αυτή τη φορά για να συζητήσουν και κατόπιν να εκλέ-

ξουν το νέο διοικητικό συμβούλιο. Έτσι μετά την ψηφοφορία τα αποτελέσματα έχουν ως εξής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τσιλίφης Θωμάς.

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Λύτας Γεώργιος.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Κίτσιου Φωτεινή

ΤΑΜΕΙΑΣ: Προπόδης Παύλος.

ΜΕΛΗ: Μπουζούλας Ευάγγελος

Ζώτος Κων/νος

Κίτσιος Χριστόφορος

ΑΝΑΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟΙ: Κίτσιος Κων/νος

Κίτσιος Φώτιος

Ελπίζουμε ότι τα άτομα των δυο κοινοτήτων θα 'χουν πιο συχνά την ευκαιρία να επικοινωνούν και να διασκεδάζουν.

Η Δοξασμένη Κοιλιάδα (Η λεκάνη του Αώου)

του Ηλία Ε. Παπαζήση

(συνέχεια του προηγούμενου)

(35ο)

Κοινή ήτο η πίστη και η πεποίθηση όλων, ότι μετά την απελευθέρωση, τα ρουμανικά σχολεία τα οποία με διαφόρους τρόπους λειτουργούσαν, θα καταργούνταν. Δυστυχώς δεν καταργήθηκαν. Για γενικότερα εθνικά συμφέροντα, η ελληνική διπλωματία ενέκρινε τη λειτουργία όλων του ρουμανικών σχολείων που λειτουργούσαν στην ως τότε τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Και το χειρότερο, δεν ανεγνώρισε τα σχολεία αυτά ως σχολεία ξένης γλώσσας όπως θα έπρεπε, αλλά τα ανεγνώρισε ως "Μειονοτικά σχολεία". Με την ενέργεια αυτή, η ελληνική διπλωματία υπέπεσε σε μεγάλο σφάλμα, που τ' αποτελέσματά του φάνηκαν ως θα δούμε, αργότερα. Επόμενο δε ήτο η αναγνώριση αυτή να δημιουργήσει σάλον. να κατηγορηθεί η τότε λαοπρόβλητος Κυβέρνησις (1914), από την Αντιπολίτευση και τον τύπο.

Ιδιαίτερα, η αναγνώριση των ρουμανικών σχολείων ως "Μειονοτικών" υπο της ελληνικής Κυβερνήσεως, δυσaráστησε υπερβολικά τον Κουτσοβλαχικόν πληθυσμόν. Το ακμαίον αυτού ελληνικό φρόνημα τον έκαμε πολύ ευερέσθιτο εναντίον οποιουδήποτε που του απέδιδε άμεσα ή έμμεσα ρουμανική υπόσταση. Και δικαιολογημένα, γιατί οι Κουτσόβλαχοι ήταν γαλουχημένοι με το ελληνικό πνεύμα, την ελληνική παράδοση, τα ελληνικά γράμματα. Απόδειξις ότι πριν ακόμη η Ελλάδα ανακηρυχθεί Ανεξάρτητο Κράτος, πολλά

κέντρα των Κουτσοβλάχων, όπως η Μοσχόπολη, το Μέτσοβο και άλλα, υπήρξαν και διέπρεψαν ως Κέντρα της Ελληνικής Παιδείας. Για την επιβεβαίωση καταχωρούμε, όσα σε πανηγυρικό άρθρο για την Απελευθέρωση του Μετσόβου, που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα "Ακρόπολις" της 11-12-1912, ο εκλεκτός δημοσιογράφος Βλάσης Γαβριηλίδης έγραφε: "Χαίρε Ακρόπολις της Ηπείρου. Το Μέτσοβον του Τοσίτσα και το Μέτσοβον του Αβέρωφ, το Μέτσοβο που μας εχάρισε καλλιμάρμαρα εις τας Αθήνας, το Μέτσοβον που εφύλαξε μέσα από τους Ερεβάδεις χρόνους της δουλείας αλύμαντον τον ελληνισμόν και ακέραια τα φώτα της παραδόσεως. Το Μέτσοβον των Εθνικών Ευεργετών και το Μέτσοβον των Εθνικών Διδασκάλων δεν είναι πλέον υπο το πέλμα του νιζάμη και του Βαζιβουλούκου. Δεν είναι πλέον κίνδυνος να γίνει λεία του Αρναούτη ληστού και του Μουσουλμάνου δολοφόνου. Το Μέτσοβο ελευθερώθη... Χαίρε αριστάνθρωπον Μέτσοβον, Χαίρε Ακρόπολις της θρυλικής Ηπείρου" (Αναδημοσιεύθηκε στον Πρωϊνό Λόγο των Ιωαννίνων της 31-10-1986).

Σχετικά με τον χαρακτηρισμό των ρουμανικών σχολείων ως μειονοτικών, ο Δ. Πεφάνης στο βιβλίο του "Σλαβόφωνοι της Μακεδονίας και οι ελληνόβλαχοι" στη σελίδα 35 γράφει: "Εις την πραγματικότητα αι μειονότητες αύται, είναι εντελώς ανύ-

παρκτοι. Διότι κατά τας θεμελιώδεις Αρχάς του Διεθνούς Δικαίου, Μειονότητες καλούνται ορισμένα τμήματα του λαού δεδομένης πολιτείας τα οποία διακρίνονται της μεγάλης πλειονότητας λόγω καταγωγής, γλώσσας, θρησκείας, ηθών, εθίμων, όλων συγκεντρωμένων και ταυτιζομένων, πολλάκις δε και Δικαίου... Απ' τα στοιχεία όμως αυτά κανένα δεν είναι διάφορον εις τους Κουτσοβλάχους από τα γενικώς κρατούντα εις ολόκληρον τον Ελληνικόν λαόν.

Ο διακεκριμένος δε ανθρωπολόγος Αρης Πουλιανός, Έλληνας, διδάκτωρ της Βιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας, ύστερ' από επίμονη και συστηματική μελέ-

τη της ανθρωπολογικής συνθέσεως του συγχρόνου πληθυσμού της Ελλάδος κατέληξε στο συμπέρασμα "ότι το Ελληνικόν Έθνος από των αρχαιοτάτων χρόνων, από της Νεολιθικής δηλαδή εποχής, μέχρι σήμερα, είναι μορφολογικώς το ίδιον. Παρά το γεγονός, ότι ιστορικά περιπέτεια επέδρασαν επί του βίου και της γλώσσας του. Η τοιαύτη επίδρασις ουδεμίαν μορφολογικήν επίδρασιν επέφερε. Γι' αυτό μπορεί να θεωρηθή αποδεδειγμένον το γεγονός, ότι οι Βλάχοι και οι Έλληνες είναι στην πλειοψηφία τους απόγονοι αυτόχθονος πληθυσμού" (βιβλίον Τηλ. Κατσουγιάννη (Α) Περί των βλάχων των ελληνικών χωρών" σελίς 36).

(συνεχίζεται)

Περί ΛΙΑΣΚΑΣ αντίλογος

του Θωμά Β. Ζιώγα

Σχετικά με τις δημοσιευθείσες στο προηγούμενο τεύχος αρ. 48/1993 θέσεις του κ. Χρ. Γ. Εξάρχου, με τίτλο "Επιβεβλημένες λακωνικές απαντήσεις", έχω να κάνω τα παρακάτω σχόλια:

1. Ξεκινώ από το "δια ταύτα". Βεβαίως και είναι Φουρκιώτικη σήμερα η Μονή της Παναγίας Κλαδόρας. Κανένας δεν το αμφισβητεί, ούτε και εγώ. Όμως, αυτό το δεδομένο δεν μας εμποδίζει να ιχνηλατήσουμε την ιστορία της με στοιχεία, π.χ. κώδικας Ζάμπορδας, τα οποία ο Φουρκιώτης δάσκαλος Δημ. Γ. Μακρής αποκάλυψε. Αν τα συμπεράσματα από αυτήν την ιστορική προσέγγιση, δηλ. ότι κάποτε λέγονταν "Παναγία Κλαδόρα Λιάσκας", δεν είναι αρεστά και ανατρέπουν καθιερωμένες αντιλήψεις, δεν φταίω εγώ. Έτσι λειτουργούν οι κανόνες της λογικής, τους οποίους οι δάσκαλοι μας έμαθαν.

2. Επειδή διαπίστωσα ότι η έκφραση "πρόχειρος χάρτης", που έκανα χρήση για να χαρακτηρίσω τον χάρτη του βιβλίου, σφόδρα ενόχλησε τον κ. Εξάρχου, ζητώ την ανοχή του, αν τον θεωρεί αδόκιμο, να

τον αντικαταστήσω με τις λέξεις σκαρίφημα" ή "κροκί", όπως λένε στην τεχνική ορολογία. Σίγουρα, παρά τα περί του αντιθέτου γραφόμενά του, δεν πρόκειται για χάρτη με απόλυτη κλίμακα, γεγονός που δικαιολογεί αθέλητες αποκλίσεις διαστάσεων και ασφαλώς την εσφαλμένη τοποθέτηση της ΛΙΑΣΚΑΣ (Λιάτσικας) τόσο κοντά στο Μοναστήρι, ενώ πράγματι "...απέχει παρασάγγες πολλές". Ευτυχώς που ο χάρτης αναδημοσιεύεται στο περιοδικό, για να σχηματίσουν ίδια αντίληψη και οι αναγνώστες. Όμως το γεγονός αυτό δεν μειώνει καθόλου την αξία του. Κάθε άλλο, μάλιστα.

3. Λάθος αμφισβητείται ο χάρτης της περιοχής της ΛΙΑΣΚΑΣ, τον οποίο δημοσίευσα στη σελ. 453 του αρ. 46/1992 τεύχους, γιατί είναι σχεδιασμένος (αντίγραφο θα έλεγα) "... από τους επίσημους ελληνικούς χάρτες με απόλυτη κλίμακα..", όπως σημειώνω εκεί στη σελ. 448. Φαίνεται ότι αυτό δεν προσέχθηκε. Εγώ μόνον την αντιγραφή έκανα και χάραξα πάνω του τα όρια του χώρου της Λιάσκας.

4. Αναφέρω ότι τίποτε το "σολομώντειο" δεν έχω στη σκέψη μου, όταν αναφέρομαι σε τοπωνυμίες, τις οποίες αμφισβητεί ο κ. Εξάρχου. Πολλές απ' αυτές π.χ. "Ταμπούρι", "Ριπάνι", "Αϊλιάς", "Γιαννίτσαρη", ίσως και άλλες, υπάρχουν σαν ονόματα στις δύο Κοινότητες. Πρόκειται για ταυτωνυμία τελείως διαφορετικών τοποθεσιών.

5. Σχετικά με τον Προφήτη Ηλία, έχω και εγώ μια ιστορική απορία. Η Φούρκα έχει τοπωνύμιο "Σιντιλίου", προς την κατεύθυνση της Σαμαρίνας. Στη βλάχικη διάλεκτο η λέξη σημαίνει "Αϊλιάς". Αφού είχαν τοποθεσία "Αϊλιά", όπου λογικά κάποτε θα υπήρχε και ναϊδριο, τότε γιατί (περί το 1860 κατά τον κ. Εξάρχου) έκτισαν το νέο εκκλησάκι του στο σημερινό ομώνυμο ύψωμα, στα όρια με το Κάντσικο. Λογικά, πέρα από τα όποια θαύματα και ενύπνια της φουρκιώτικης παράδοσης, έπρεπε να το ανεγείρουν στη θέση "Σιντιλίου". Δεν έγινε όμως έτσι. Γιατί; Πρέπει να σκεφθώ και εγώ κάτι το "σολομώντειο";

Ίσως ΝΑΙ, αν λάβω τοις μετρητοίς τα λεγόμενα, δηλ. ότι αυτό έγινε τότε με απώτερο σκοπό, να κατοχέψουν εκείνον τον αμφισβητούμενης κυριότητας τόπο. Είναι γνωστό ότι ένας ναός είναι πάντα σεβαστός απ' τον θρησκευόμενο λαό και δεν καταδαφίζεται, ενώ οι κτήτορές του, επικαλούμενοι την ιερότητα του κτίσματος, εγείρουν δικαιώματα κυριότητας στην ευρύτερη έκταση. Αλήθεια, μήπως έτσι συμβαίνει;

6. Πληροφορικά αναφέρω ότι σήμερα η περί το ναό του Προφήτη Ηλία περιοχή, καθώς και ο χώρος όπου είναι στημένα τα αγάλματα και ηρώα, είναι Καντσιώτικη έκταση, και μάλιστα ιδιωτική, που παραχωρήθηκε από το κράτος με μεταγεγραμμένους επίσημους τίτλους σε Καντσιώτες, στη δεκαετία του 1950. Ονόματα ιδιοκτητών και αριθμοί τίτλων είναι στη διάθεση οιοδήποτε, αρκεί να μας τα ζητήσει, αλλά δεν είναι του παρόντος. Βέβαια, κάνοντας τους, τιμώντας την ιστορικότητα του χώρου, δεν έκανε χρήση των κτητορικών δικαιωμάτων. Αυτό, όμως, ποσώς δεν αναιρεί το Καντσιώτικο ιδιοκτησιακό καθεστώς, το οποίο παραμένει. Έτσι, σήμερα ο μεν ναός είναι Φουρκιώτικος, το δε έδαφος στο οποίο είναι κτισμένος είναι Καντσιώτικο,

πράγμα που είναι όντως "γεγονός πρωτοφανές και πρωτάκουστο". Η διαπάλη των δύο χωριών τους προηγούμενους αιώνες, για τον ακριβή καθορισμό των συνόρων, είναι βεβαιο ότι προκλήθηκε από την εξαφάνιση της ΛΙΑΣΚΑΣ και την αγορά της από το Κάντσικο, περί το 1750. Γι' αυτό υπάρχουν αντιρρήσεις, ακόμη και τώρα, όπως παραπάνω στην παρ. 4 αναφέρω, για διάφορες τοποθεσίες, λόγω ταυτωνυμίας κυρίως. Εν πάση περιπτώσει, το θέμα έληξε οριστικά και τελεσίδικα, αφού με δικαστικές αποφάσεις τα σύνορα ορίστηκαν επακριβώς. Είναι αυτά που ο κ. Εξάρχου αναφέρει και τα οποία δεν διαφέρουν σε τίποτε από τα όρια που σημειώνω εγώ στο χάρτη της περιοχής ΛΙΑΣΚΑΣ.

7. Σχετικά με την αντίρρηση αν η κτητορική πλάκα της Μονής γράφει ΝΑΟΥΣΑ, όπως στη βιβλιογραφία το βρήκα, ή "Αναστάσιον", όπως ο κ. Εξάρχου διατείνεται, ας εκφέρουν γνώμη και άλλοι τρίτοι. Κυρίως ο πρεσβ. Διονύσιος Τάτσης, που έγραψε το βιβλίο "Μοναστήρια της επαρχίας Κόνιτσας", απ' όπου άντλησα τη σχετική πληροφορία και είναι τακτικός αναγνώστης του περιοδικού, παρακαλείται να εκφράσει εν προκειμένω τη γνώμη του. Πρέπει όμως, να συμφωνήσουν και οι Φουρκιώτες δάσκαλοι μεταξύ τους για το τι αναγράφεται στην πλάκα. Άλλος γράφει "Νάουστα", π.χ. ο κ. Δημ. Γ. Μακρής, και άλλος "Αναστάσιον", όπως ο κ. Χρ. Γ. Εξάρχου. Τι ισχύει;

Κατά τη γνώμη μου, μάλλον το "Νάουστα" πρέπει να ισχύει, γιατί τότε η επιγραφή έχει σωστό νόημα και η λέξη αποκαλύπτει τον τόπο καταγωγής του κτήτορα, όπως συνηθιζότανε, ενώ η λέξη "Αναστάσιον" μπερδεύει το νόημα του κειμένου.

8. Κλείνοντας, εκφράζω και πάλι τον θαυμασμό μου για το εξαιρετο βιβλίο του κ. Εξάρχου, που πράγματι είναι έργο ζωής, όπου, με περισσή επιμέλεια και άνεση λόγου, καταγράφονται στοιχεία ιστορικά και λαογραφικά του τόπου μας. Είναι ένα πολύτιμο βιβλιογραφικό απόκτημα της επαρχίας μας, που πρέπει να διαβασθεί από όλους, τόσο για το πολυποίκιλο περιεχόμενό του, όσο και για να εκτιμηθεί η πολύμοχθη και μακροχρόνια προσπάθεια που απαιτήθηκε για τη συγγραφή του.

Οι νομάδες

Μες σ' ένα σύννεφο από κουρνιαχτό, μία παράξενη πομπή που πάει για το Βορρά...
 Ανάκατη μια χλαλοή από ανθρώπων χουγιαχτά και αλυχτίσματα σκυλιών, από βελάσματα
 προβάτων κι αλόγων χλιμιτρίσματα, που ολοένα δυναμώνει
 - απόκοσμη θαρρείς - μέσα στο πούσι της ανοιξιάτικης αυγής.
 Είναι του Γράμμου οι βοσκοί, είν' οι νομάδες...
 ... την ίδια την πορεία ακολουθώντας από χρόνους παλιούς,
 που ξεπερνούν ακόμα και τη μνήμη των ανθρώπων.
 Αποδημητικά που φεύγουν και γυρίζουν, στους ίδιους τόπους στα ίδια των βουνών τα
 μετερίζια...
 Στο πρόσωπό τους κατηφορίζουν λαγκάδια αφρισμένα, λιώνουν τα χιόνια των βουνών, θολά
 ποτάμια πλημμυρίζουν την ψυχή τους.
 Κι η ξεραμένη λάσπη στο τραχύ το πρόσωπό τους με τα σκληρά τα γένηια συμμαχώντας,
 συνθέτει - λες - τ' ανάγλυφο της άγριας μοναξιάς τους.
 Στο νεκρωμένο τόπο θα γυρίσουν και στις πλαγιές τις ίδιες θα γρεκιάσουν, με πανωσκέπασμά
 τους, της νύχτας τα σκοτάδια.
 Στη πέτρα στο δρολάπι ολημερίς και θα συνάξουν
 σύννεφα βροχής και θα συνάξουν ήλιο...
 Μες σ' ένα σύννεφο από κουρνιαχτό, μία παράξενη πομπή που όλο ανεβαίνει, με την
 υπόκρουση κάποιου σκοπού θλιμμένου απ' τη φλογέρα ενός τσοπάνη νάρχεται από πολύ
 παλιά, μπορεί κι από 'ναν άλλο κόσμο...
 Είναι του Γράμμου οι βοσκοί, είν' οι νομάδες...

Τάσος Κανάτσης

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Μάρτιος	Απρίλιος
Μεγ. Θερμοκρ. 23.4°	20,4°
Ελάχ. θερμ. 5°	-0,04°
Σχετ. υγρασία 64%	60%
Ύψος βροχής 85 εκ.	53 εκ.

Μην ξεχνάτε να στείλετε
 τη συνδρομή σας.
 Η έκδοση του περιοδικού μας
 στηρίζεται αποκλειστικά σ' αυτή.

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Σωστό στολίδι καλός σύντροφος και σοφός δάσκαλος.

Στην Πυρσόγιαννη στο άλλοτε μεγαλόχωρο της μαστορικής λαϊκής τέχνης, της Μάνας του πελεκητή μαστορικής πέτρας, άρχισε κατά τρόπο πανηγυρικό να λειτουργεί πρωτάκουστη και πρωτόγνωρη βιβλιοθήκη από της 15 Αυγούστου του 1992.

Βιβλιοθήκη πραγματικό στολίδι, σωστό κοσμημα, ξέχωρος φίλος και σοφός δάσκαλος, όχι μόνο της Πυρσόγιαννης αλλά και των υπολοίπων χωριών της Επαρχίας Κονίτισης που ζούνε εκεί ψηλά οι χωριανοί όλοι εν σκοτία. Η χαρμόσυνη και παρήγορη αυτή είδηση μέσω των εγκρίτων και φιλικών εφημερίδων και Ηπειρωτικών περιοδικών, ας φτερουγίσει σε κάθε χωριανό και φίλο της Πυρσόγιαννης για αγαλλίασμα αλλά συνάμα και για εθελοντική προσφορά για ανάλογο εμπλουτισμό αυτής με ό,τι καλό και χρήσιμο βιβλίο και υλικό υπάρχει. — Εδώ διαφωτίζω μερικούς που με ερωτούν τι χρειάζεται η βιβλιοθήκη και τα πολλά βιβλία στα ράφια της Πυρσόγιαννης τη στιγμή που τώρα αυτή η μεγάλη μαστορομάνα ζει με τους μισούς χωριανούς. Σ' όλους αυτούς απαντώ ίσια και ορθά "τα πολλά βιβλία σε μια καλά οργανωμένη βιβλιοθήκη δεν βλάπτουν απόλυτα κανένα αλλά και τα λίγα βιβλία δεν ωφελούν όσο πρέπει.

Το κάθε είδος βιβλίο, κάθε βιβλιοθήκης είναι ένα θαυμάσιο, παρήγορο και πολύτιμο μέσο εξάπλωσης σκέψης και διατήρησης ολοκληρωμένου στοχασμού ιστορικών γεγονότων παλιών παραδοσιακών εκδηλώσεων και ένας χρυσός σύντροφος.

Η αίσθηση αυτή γίνεται ακόμα πιο υπολογίσιμη σε όποιον επισκέπτεται τη θερμή γωνιά της βιβλιοθήκης που με τόσο ξέχωρο και μερακλίδικο τρόπο έχουν φτιάσει στην Πυρσόγιαννη.

Ειδικά μέσα στη ζεστή και εγκάρδια φιλική και φιλόξενη παιδική γωνιά βρίσκεις κατά τον πιο κατάλληλο τρόπο όλα τα ενδιαφέροντα συγγραφικά πνευματικα νέα για την πιο τρυφερή και ευαίσθητη ηλικία.

Γενικότερα τα βιβλία που θα προσφέρει στον κάθε συζητητή και μελετητή η βιβλιοθήκη της Πυρσόγιαννης, γραμμένα σίγουρα από ειδικούς ανθρώπους των γραμμάτων και της τέχνης με πολλή πείρα και ανάλογη γνώση, θα δίδουν στο αναγνωστικό κοινό και φίλο το συναίσθημα ότι δεν είναι ΟΛΟΜΟΝΑΧΟΣ στο χωριανό περιβάλλον, μέσα στο σκοτάδι της άγνοιας της ζωής του παραγκωνισμού, αλλά θα χιλιονοιώθει σίγουρα ότι κάποιος του συμπαρίσταται, τον φωτίζει του δίδει χέρι βοήθειας, τον συμβουλεύει του ανοίγει τα μάτια του καλλιεργεί τη φαντασία.

— Και δίκαια το κάθε βιβλίο δεν είναι περίσσια πολυτέλεια, περιττό έξοδο, χαμένος καιρός, αλλά είναι άξιος, ισοδύναμος και παραγωγικός τρόπος ζωής.

- Κάποιος τόνισε ότι στο άμεσο μέλλον οι τύχες των λαών θα κρίνονται κατά πολύ από τα εκάστοτε βιβλία των σχολείων και όχι από τα πεδία μαχών και των διεθνών συμβουλίων.

Μέσα στο λουλουδάτο περιβολάκι της βιβλιοθήκης μας από τα κατάλληλα βιβλία, περιοδικά και ειδικές εγκυκλοπαίδειες, ο κάθε αναγνώστης, μικρός ή μεγάλος

λος, θα αποκτήσει από το διάβασμα γερά θεμέλια και μαγάλα ηθικά βάθρα, χρήσιμα για τον άνισο και σκληρό αγώνα της βιοπάλης, θα βρεί μέσα τον πιο απλό, ειλικρινή και πλήρες κατατοπισμένο σύμβουλο και φροντιστή του.

Μέσα στο χώρο της βιβλιοθήκης δεν γκρεμίζονται οι ελπίδες, δεν διαψεύδονται τα όνειρα, δεν ξηλώνουν τα ιδανικά. Αντίθετα εκεί μέσα βρίσκεις αυτόματα και ανέξοδα, απαντήσεις και λύσεις για κάθε είδους απορία.

Στη βιβλιοθήκη αυτή της Πυρσόγιαννης που είναι ολοκάθαρο μνημείο, σημάδι ολοζώντανο μιας χωριανής και εθνικής ζωής γιομάτης αγωνίες λαχτάρεις και θυσίες ζωής και αίματος, υπάρχουν βιβλία που αντιπροσωπεύουν την ξέχωρη ιδιοσυγκρασία τη χαρακτηριστική ιδιαιτερότητα του λαού μας, τους ξέχωρους τρόπους ζωής, την τοπική χαρακτηριστική γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, όλα αυτά που είναι πολύτιμοι παράγοντες ισορροπίας και ψυχικής αρμονίας.

Έτσι βλέπω τη νεοσύστατη βιβλιοθήκη της Πυρσόγιαννης για φανέρωμα αυτής

της αλήθειας και από ύψιστο και ιερό καθήκον και υπερευαισθησία προς τη Μάνα γη μας έστειλα 400 βιβλία και κατάλληλες εγκυκλοπαίδειες (ιατρική, αθλητικές γενικές, παιδικές και της γυναίκας, ακόμα περιοδικά για να περνάνε το καλοκαίρι ευχάριστα και παραγωγικά και οι γυναίκες και τα παιδιά. - Η λεπτομερειακή ανάπτυξη του ανωτέρω βασικού θέματος αφορά όχι μόνο τη νεοφερμένη βιβλιοθήκη της Πυρσόγιαννης και τους κατοίκους της, αλλά αφορά και όλα τα γειτονικά χωριά της επαρχίας Κόνιτσας και κάθε άλλη επαρχία που τόση ανάγκη έχουν από το παρήγορο φως της γνώσης της παρηγοριάς και ανακούφισης.

- Γι' αυτό κάθε προσπάθεια για σύσταση έστω και μικρής βιβλιοθήκης, κάθε προσφορά σε βιβλία και περιοδικά Θρησκευτικά κλπ. θα είναι για κάθε χωριό μεγάλη χαρά, συγκίνηση, καμάρι και ευγνωμοσύνη αιώνια, αλλά ταυτόχρονα η ολοκλήρωση αυτής θα φέρει δάκρυα στα μάτια και υπερηφάνεια.

Νίκος Ι. Τσίπας
Πυρσογιαννίτης

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ

Ο κ. Θύμιος Γαργάλης, στη μνήμη του δάσκαλου Ανδρέα Καλογήρου, δρχ. 3.000

Ο κ. Παναγ. Ράπτης, στη μνήμη της συζύγου του Ανδρονίκης 5.000 δρχ.

Τι είναι Παράδοση και πως εκφράζεται

Παράδοση είναι η ρέουσα πηγή της λαογραφίας και της ιστορίας στο πέρασμα του χρόνου που μεταδίδεται διά ζώσης από γεννιά σε γεννιά.

Διατηρεί και μεταλαμπαδεύει, στις επερχόμενες γεννιές, τα πατροπαράδοτα παλιά ήθη και έθιμα, τα τραγούδια τα μοιρολόγια, τις τύχες, τις κατάρες και όσα άλλα στοιχεία δεν κατέγραψε η ιστορία ενός τόπου, από τη ζωή και τις συνήθειες των κατοίκων του.

Όπως είναι γνωστό, κάθε τόπος, κάθε περιοχή, έχει την ιστορία του και τις παραδόσεις του, που σημάδεψαν τη ζωή του λαού, εκάστης περιοχής. Με ένα λόγο, η παράδοση συνδέει, το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον και διαιωνίζει κάθε μορφή ζωής, ενός λαού.

Για κάθε λαό την κάθε φυλή, βαραίνει κάποια κληρονομιά, με λιγότερη ή περισσότερη βαρύτητα, ή μικρότερη σπουδαιότητα. Για το λαό μας, ο γραπτός λόγος, η ιστορία, ο μύθος, τα παραμύθια και προπαντός τα τραγούδια, απηχούν και εκφράζουν την πορεία του διαχρονικά και αποτελούν την παράδοση.

Γιατί, τι άλλο δυνατότερο και εκφραστικότερο, από το τραγούδι που οι στίχοι του και ο ρυθμός του, σκιαγραφούν και απεικονίζουν τα αισθήματά του, τους πόθους του, τα όνειρά του.

Για πάρα πολλά χρόνια η φυλή μας, ο λαός μας, έζησε μέσα στους πολέμους, και έννοιωσε όλες τις επιδρομές των ξένων κατακτητών. Ωστόσο, δεν ξέχασε ούτε την καταγωγή του, ούτε τα ήθη και έθιμα του, τις συνήθειες της ζωής του.

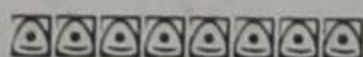
Διατήρησε χάρη στις παραδόσεις του, τον ελληνικό χαρακτήρα και τα προτερήματά του και κράτησε τους ιστορικούς δεσμούς με τους παλιούς και μακρινούς προγόνους μας.

Από τα παλιά προϊστορικά χρόνια η αναμετάδοση των ηθών εθίμων και ότι άλλο είχε σχέση με τη ζωή και δράση των κοινωνιών, γίνονταν από στόματος εις στόμα από τον πατέρα και τον παπού στον εγγονό.

Με την πάροδο του χρόνου πολλά από τα έθιμα, παρέμειναν αναλλοίωτα και άλλα μυθοποιούνταν. Έπαιρναν δηλαδή τη μορφή και την έκταση του μύθου. Οι μύθοι αυτοί συγκεντρώθηκαν και καταγράφηκαν από τους σοφούς της αρχαίας Ελλάδος, όπως ο Όμηρος, ο Ηρόδοτος, ο Θουκυδίδης και άλλοι αποτέλεσαν τις βάσεις της ελληνικής ιστορίας.

Εκτός από τον γραπτό ή προφορικό λόγο, η σημαντικότερη και αλάνθαστη πηγή της ιστορίας, είναι οι αρχαιότητες, οι τάφοι, οι τόποι λατρείας, οι ναοί, τα μνημεία.

Ι. Μαυρομάτης
(Πυρσογιαννίτης)

Ένα ανέκδοτο για τους Βλάχους

"Την εποχή του κατακλυσμού, Βλάχοι που ξεκαλοκαίριαζαν σε κορφοβούνια, λόγω του επαγγέλματός τους, μόλις είδαν τα νερά να ανεβαίνουν, σκέφτηκαν αμέσως και έκαναν ένα μεγάλο σεντούκι (μπαούλο) και μπήκαν μέσα με τις οικογένειές τους και το βιό τους (τα γιδοπρόβατα) για να σωθούν.

Ο Θεός μόλις είδε το σεντούκι, το μεγάλο αυτό κατόρθωμα, θαύμασε και έστειλε αμέσως Αγγέλους να ιδούν και να μάθουν, ποιοί είναι αυτοί, που το σοφίστηκαν.

Πήγαν και αφού τους πλησίασαν, άρχισαν να φωνάζουν όλοι μαζί και δυνατά:

- Ε! ποιοί είστε σεις αυτού μέσα και ποιος έκανε αυτό το μεγάλο σεντούκι;

Τότε αυτοί απάντησαν, όλοι μαζί, φωναχτά: Νώε - Νώε, που εξηγείται στην Κουτσοβλάχικη γλώσσα: Εμείς - εμείς. Οι Άγγελοι χαρούμενοι και τροχάδην, για την επιτυχία τους, γύρισαν και είπαν στο Θεό: Είναι οι Νώε Κύριε.

Τότε ο Θεός είπε: "Ευλογημένοι Χριστιανοί και σεις οι Βλάχοι χώρια".

Σχόλια: 1. Το παρόν ανέκδοτο, μου το διηγήθηκε ο αιωνόβιος (μακαρίτης τώρα), Νίκος Μπόλας, τσέλιγκας Ηπειρώτικης καταγωγής, που κατοικούσε στα Μεγάλα Λιβάδια του νομού Κιλκίς. Βλαχοχώρι κτηνοτροφικό, πάνω στο βουνό Πάικο

Του Χρήστου Γ. Εξάρχου (υψ. 1500 μ.). Τον πρωτοεπισκέφτηκα εκεί το 1970, όταν συγκέντρωνα υλικό, για το βιβλίο μου, που το έκδωσα, με τίτλο "Η Φούρκα της Ηπείρου" (Ιστορία - Λαογραφία) Θεσ/νίκη 1987. Αρκετά χρήσιμα στοιχεία μου έδωσε για το χωριό μου. (Δες βιβλίο μου, σελίδα 233).

2. Το σεντούκι, που ανάφερα, ονομάστηκε: Κιβωτός του Νώε έτσι το αναφέρει και η Παλιά μας Διαθήκη, όπως είναι γνωστό σ' όλους.

3. Το όνομα Νώε υπήρχε και στο χωριό μου, αλλά δεν γνωρίζω, αν υπάρχει ακόμα στους απόγονους, του Φουρκιώτη Αδάμου Γίτσου, που μετανάστευσαν το 1880 στο Ρίο ντε Τζανέϊρο της Βραζιλίας. (Δες βιβλίο μου, σελ. 239 - 240 με σχετική φωτογραφία και σελ. 287). Εδώ ας μου επιτραπεί να προσθέσω και κάτι άλλο, που ειπώθηκε: "Το Ευεργετείν είναι ίδιον των Βλάχων".

Με αυτό δεν θέλω να υποτιμήσω και τους Ευεργέτες των υπολοίπων Ελλήνων κατοίκων και μη της Πατρίδας μας, αλλά και οι Βλάχοι είναι Ελληνόβλαχοι και Χριστιανοί Ορθόδοξοι και δεν αποτελούν μειονότητα, αλλά τον κορμό της Ελλάδας, μαζί με τους άλλους Έλληνες. Δεν είναι του παρόντος να αναφέρω τα ονόματα των Βλάχων Ευεργετών του Έθνους μας.

Σαλονίκη Απρίλης 93

Η ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑ- ΦΕΙΟΥ ΜΟΛΥΒΔΟΣΚΕΠΑΣΤΟΥ

Ήταν η 23 Φλεβάρη 93, ώρα 12.30 μεσημέρι, που συνοδεύσαμε στην τελευταία του κατοικία ένα προσφιές μας πρόσωπο, το μπάρμπα Γιάννη Νάκο, στο χωριό Μολυβδοσκεπάστο. Η Εκκλησία μας, σαν φιλόστοργος μητέρα, έκανε το τρισάγιο στο σπίτι με τους κατά την εκφορά ύμνους, και την προβλεπόμενη στο ναό νεκρώσιμη ακολουθία. Επειδή, στα χωριά μας έμειναν κάτοικοι, οι γέροι και ανήμποροι, ο καλός ιερέας Απόστολος Νάκος, εφημέριος και συγχωριανός, κατασκεύασε ένα τετράτροχο, με το οποίο, μεταφέρονται οι νεκροί από το μεσοχώρι στους Αγίους Αποστόλους (κεντρικός ναός), που είναι στην άκρη του χωριού.

Κατόπιν η πομπή μετέφερε τη σωρό στο νέο νεκροταφείο, για ταφή, το οποίο βρίσκεται ακριβώς έξω από το τοίχωμα που περικλείεται ο κυρίως ναός. Είναι γεγονός, ότι στους περισσότερους, αν όχι σε όλους τους κεντρικούς ναούς της χώρας μας, δεν συνυπάρχουν και τα νεκροταφεία. Πράγματι, η πολιτεία των νεκρών, πρέπει να είναι πιο έξω από τον κεντρικό ναό. Και λόγοι αισθητικής το επιβάλλουν τούτο. Ακόμη, μπορεί να δει ο επισκέπτης και τη ματαιόδοξη επίδειξη των συγγενών του νεκρού, με τα καλλιμάραρα μνήματα, αλλά να δει ακόμη, και τους πιο φτωχούς τάφους, με μόνο ένα ξύλινο σταυρό.

Το διευρυμένο μυαλό και η οξύνοια του πατρός Αποστόλου Νάκου συνέλαβε την υφιστάμενη αυτή ανάγκη, και φρόντισε παντού, να

εξευρεθεί ένα σημαντικό κονδύλιο, ώστε να κατασκευασθεί ένα νέο νεκροταφείο. Μεσολάβησε φυσικά, και ο απόστρατος στρατηγός κ. Δάφνης Ιωάννης στη Δ/ση Βυζαντινών αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού, από το οποίο εξασφαλίστηκε η αναγκαία πίστωση.

Έτσι, αποπερατώθηκε το νέο νεκροταφείο διαστάσεων 30 x 20 μέτρα, το οποίο έχει ασφαλή περίφραξη με τοίχο και σιδερένια κάγκελα, δύο εισόδους, και κατανομή του χώρου σε πέντε ευθυγραμμισμένα διαζώματα. Ακόμη, χαράχθηκαν τα μνήματα, και έγινε πρόχειρη ανάχωση στο καθένα, ώστε στη δεδομένη στιγμή, να μη χρειάζεται πολύς κόπος για την κατασκευή του μνήματος.

Ο περίγυρος του κεντρικού ναού καθαρίζεται, γίνεται η εκταφή των εναπομεινάντων νεκρών, με προοπτική να ισοπεδώνεται ο χώρος, να εξωραϊζεται, να φυτεύεται με πράσινο, για να αναπαύεται η όραση του επισκέπτη. Ακόμη, πάντοτε με τη φροντίδα του ιερέως π. Αποστόλου, ανακατασκευάστηκε ο μαντρότοιχος, με κρυφό φωτισμό, αλλά και με προβολείς, για να φαίνεται από μακριά, ο ωραίος βυζαντινός Ναός των Αγίων Αποστόλων τη νύχτα, σαν φάρος, που φωτίζει, και που φαίνεται ακόμη από το Λεσκοβίκι.

Είναι αναμφίβολο πλέον, ότι ο καλός ιερέας π. Απόστολος, με τη σύνεση και την πνευματικότητα που τον διακρίνει πάντοτε, θα οδηγεί τους ξωμάχους, θα τους ενισχύει την πίστη, και θα τους κατευθύνει προς τον Παράδεισο. Ο Θεός να του χαρίζει έτη πολλά.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΟΛΙΟΣ

Η ΦΟΒΕΡΗ ΜΑΣΤΙΓΑ

Αυτό που ανησυχεί όλους μας σήμερα, γονείς πολιτεία και όλους τους αρμόδιους φορείς, είναι τα ναρκωτικά τα οποία βλέπουμε καθημερινά να αυξάνονται στην χώρα μας. Το μικρόβιο των ναρκωτικών έχει προσβάλλει πολλούς μεγάλους και μικρούς. Αλλά μεγαλύτερη θραύση κάνει στους νέους μας, γιατί και καθημερινά βλέπουμε νέους να φεύγουν πρόωρα απ' την ζωή εξ' αιτίας των ναρκωτικών.

Πολλά ακούγονται καθημερινά και πολλά λέγονται πάνω στο θέμα αυτό, αλλά δυστυχώς όμως δεν βλέπουμε καμιά σχετική βελτίωση. Δεν είμαι βέβαια ειδικός, αλλά απλώς θα ήθελα να κάνω μερικές σκέψεις πάνω στο θέμα αυτό. Νομίζω πως μέχρι τώρα δεν χτυπήσαμε τη ρίζα, αλλά απλώς κλαδεύουμε τα κλωνάρια, και δυναμώνουμε την ρίζα, με αποτέλεσμα να δημιουργούμε και νέους εμπόρους ναρκωτικών. Και η ρίζα αυτή είναι οι διάφοροι λαθρέμποροι ναρκωτικών που εισάγουν καθημερινώς τον θάνατο στην χώρα μας.

Τα τμήματα διώξεως ναρκωτικών κάνουν υπεράνθρωπες προσπάθειες να τους εντοπίσουν και να τους συλλάβουν, και γιατί θα

πρέπει να τους συγχαρούμε για τις μεγάλες επιτυχίες που έχουν. Αλλά τι γίνεται όμως, όταν οδηγούνται στο ειδικό δεν τους απονέμεται η πέμπουσα αυστηρή ποινή, με αποτέλεσμα να αυξάνονται έτσι οι έμποροι. Νομίζω πως τους λαθρέμπορους που συλλαμβάνουν θα πρέπει να τιμωρούν πολύ αυστηρά. Με τον τρόπο αυτό θα σκέπτεται καλά κανείς, όταν του προτείνουν να τον πάρουν στην απείρα τους. Επίσης θα πρέπει να αυξηθούν τα κέντρα αποτοξίνωσης, και να αποφυλακισθούν όλοι οι νέοι αυτοί που είναι χρήστες ναρκωτικών και να οδηγηθούν στα κέντρα για να μπορέσουν και αυτοί κάποτε να βρουν τον παλιό εαυτό τους και να γίνουν χρήσιμοι στην κοινωνία. Διότι όλοι αυτοί είναι τα θύματα των εμπόρων ναρκωτικών.

Να καθιερωθεί μάθημα στα σχολεία και να προβάλλονται βιντεοκασσέτες πάνω στο θέμα των ναρκωτικών από το πρώτο στάδιο και να καταλήγουν στο τελευταίο και μοιραίο στάδιο του θανάτου. Όταν θα τα δουν αυτά οι νέοι μας είμαι βέβαιος πως θα συνέλθουν και θα προφυλάσσονται. Πλήν όμως θα πρέπει να είμαστε άγρυπνοι και να συνεργαζόμαστε, γονείς πολιτεία, εκπαιδευτικοί και γενικά όλοι οι άνθρωποι, για να μπορέσουμε έτσι να απαλλαγούμε από την φοβερή μαστίγα που καθημερινά θερίζει τους νέους στον τόπο μας.

ΛΟΥΚΑΣ ΕΖΝΕΠΙΔΗΣ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦ. ΟΞΥΑΣ "Ο ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ"

Η Αδελφότητα του μικρού χωριού Οξυάς "Ο Άγιος Νικόλαος" όπως κάθε χρόνο έτσι και φέτος πραγματοποίησε την καθιερωμένη πατριωτική συνεστίαση.

Η συνεστίαση έγινε στις 6 του Μάρτη στο Γαλάτσι στο πολυτελέστατο κέντρο "Βρυξέλες" του συμπατριώτη μας Σπύρου Μαργαρίτη.

Το Δ.Σ. της αδελφότητας που είχε εκλεγεί στις αρχές του Γενάρη, ανέλαβε την οργάνωση, προετοιμασία και διεξαγωγή του χορού, ο οποίος έχει γίνει καθεστώς να διοργανώνεται κάθε χρόνο και για την επιτυχία του οποίου χρειάζεται συλλογική δουλειά απ' όλα τα μέλη του Δ.Σ. γιατί οι δουλειές που έπρεπε να γίνουν ήταν πολλές, ο δε χρόνος λίγος και οι χωριανοί μας σκορπισμένοι σ' όλες τις γωνιές της Αθήνας. Ο συμπατριώτης μας Σπύρος Μαργαρίτης, με μεγάλη του ευχαρίστηση, μας διέθεσε το κέντρο δείχνοντας μεγάλη προθυμία να μας εξυπηρετήσει σε οτιδήποτε θα χρειαζόμασταν. Τώρα σε πρώτη προτεραιότητα έμπαινε το πρόβλημα της διανομής των προσκλήσεων σε όλους τους συγχωριανούς μας. Για το ζήτημα αυτό, μπορώ να πω ότι κινήθηκαν "θεοί και δαίμονες". Εκτός από όλα τα μέλη του Δ.Σ. όλοι οι χωριανοί προθυμοποιήθηκαν, με γνωστούς και φίλους, με στόχο να μην μείνει κανένας συγχωριανός μας χωρίς να μάθει το που και πότε θα γίνει ο χορός.

Φυσικά, η συμμετοχή ήταν το κυρίως μέλημα του Δ.Σ. χωρίς βέβαια να παραμεληθούν όλες οι άλλες "μικροδουλειές". Στη συνέχεια έπρεπε να εξασφαλιστούν δώρα για τη λαχειοφόρο αγορά και να ετοιμα-

στεί το παιδικό συγκρότημα του χωριού μας. Δώρα πρόσφεραν απλόχερα όσοι μπορούσαν με πρώτο και καλύτερο το συμπατριώτη μας Σπύρο Μαργαρίτη που πρόσφερε μια έγχρωμη τηλεόραση, τους αδελφούς Βαδάση που πρόσφεραν έναν καθρέφτη μεγάλης αξίας. Το αποτέλεσμα αυτής της κινητοποίησης ήταν να συγκεντρωθούν 140 δώρα υπολογίσιμης αξίας. Η προετοιμασία του χορευτικού συγκροτήματος ήταν αρκετά δύσκολη μολονότι τα παιδιά του χορευτικού είχαν πάρει μέρος στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις της ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ στο στάδιο Ειρήνης και Φιλίας καθώς και στην Καισαριανή, όμως ο χρόνος που πέρασε πολύς καθώς και οι αλλαγές που γίνανε στο διάστημα αυτό στο χορευτικό συγκρότημα. Πολλά παιδιά αποχώρησαν και για τα νέα που ήρθαν στη θέση τους έπρεπε να ξαναγίνουν πρόβες ώστε να υπήρχε ο στοιχειώδης συντονισμός. Όντως το πρόβλημα ήταν σοβαρό, εφόσον δεν υπήρχε συγκεκριμένος χώρος και τα παιδιά ήταν σκορπισμένα σε διάφορες γειτονιές, αλλά όλα ξεπεράστηκαν με την καλή διάθεση και την υπερπολύτιμη προσφορά της συγχωριανής μας Χαραλαμπίας Ζούκη η οποία όχι μόνο πρόσφερε ευγενικώς το σπίτι της, αλλά και ανάλαβε να συντονίσει τα παιδιά όχι μόνο συνολικά, αλλά και το καθένα ξεχωριστά για το τι πρέπει να κάνει στη διάρκεια του χορού. Το αποτέλεσμα ήταν όντως καταπληκτικό.

Καθώς βρισκόμασταν ήδη λίγες μέρες πριν από την εκδήλωση κανείς δεν μπορούσε με βεβαιότητα να πει το πόσα ακριβώς άτομα θα έρχονταν εκείνη τη βραδιά.

Το Κέντρο χωρούσε άνετα 250 άτομα, και συνήθως ο μέσος όρος προηγούμενων εκδηλώσεων ήταν περίπου 200, έτσι θα είμασταν όλοι ευχαριστημένοι αν και φέτος είχαμε τον ίδιο αριθμό. Το Μουσικό πρόγραμμα θα το κάλυπτε εξ' ολοκλήρου ο εξαίρετος Μιχάλης Πανουσάκος με το συγκρότημά του, και το κλαρίνο με γνήσιους Ηπειρώτικους χορούς και τραγούδια. Σάββατο βράδυ: ο καιρός δεν βοηθούσε. Η απόσταση ως το Γαλάτσι για πολλούς μεγάλη. Η ώρα πέρναγε και όλοι είμαστε με κρατημένη ανάσα για τον τελικό αριθμό των συγχωριανών μας που θα έρχονταν στην εκδήλωση. Αρχίζουν νάρχονται οι πρώτοι με γνωστούς και φίλους, τα τραπέζια γεμίζουν, τελικά γινόμαστε 280. Το δυσάρεστο είναι ότι ο εξαίρετος συγχωριανός μας Αποστόλης Κυπαρίσσης δικηγόρος, όταν ήρθε με την οικογενειά του και αρκετούς φίλους του δεν βρήκε θέση να καθίσει και αναγκάζεται να φύγει, κάτι που μας λύπησε όλους και ιδιαίτερα το Δ.Σ. γιατί, είναι ένα από τα πιο δραστήρια μέλη του συλλόγου και έχει βοηθήσει πάρα πολύ τόσο στο Σύλλογο γενικά όσο και στη συγκεκριμένη εκδήλωση προσφέροντας πολλά δώρα και ιδέες.

Η εκδήλωση άρχισε με σύντομη ομιλία του Προέδρου του Δ.Σ. Νίκου Πορφύρη ο οποίος στη σύντομη ομιλία του καλοσώρισε και ευχαρίστησε όλους τους παραβρισκόμενους. Για όσους απ' τους φίλους μας δεν γνωρίζουν το χωριό, τους προσκαλεί να το επισκεφθούν το καλοκαίρι όπου τους υπόσχεται εκ μέρους όλων των συγχωριανών μια "ζεστή αγκαλιά" και εύχεται σ' όλους ολόψυχα καλή διασκέδαση.

Μπαίνουμε στο καλλιτεχνικό Πρόγραμμα. Ο Μιχάλης με το κλαρίνο του λέει το νουμπέτι κάτι δηλ. σαν "εθνικό ύμνο" και αμέσως αρχίζει ο χορός. Το χορευτικό συγκρότημα έχει την τιμητική του καθώς σέρνει πρώτο το χορό και η συγκίνηση είναι διάχυτη σ' όλους. Η παρουσία του χορευτικού ήταν καταπληκτική. Το γλέντι ανάβει και ο χορός πάει "γαϊτάνι". Οι γεροντότεροι πάνε από τραπέζι σε τραπέζι τσουγκρίζουν τα ποτήρια και αλλάζουν ευχές. Κανένας, μα κανένας δε σκόπευε να φύγει. Μας παραμονεύει όμως ένας ασυμβίβαστος εχθρός: είναι η ώρα που φεύγει χωρίς να λογαριάζει το κέφι μας. Μετά τις 3 αρχίζουμε να φεύγουμε αποχαιρετώντας ο ένας τον άλλο με την ευχή και του χρόνου να είμαστε όλοι με την ίδια διάθεση και κέφι. Όλοι φύγαμε με τις καλύτερες εντυπώσεις, και εάν δεν υπήρχε το δυσάρεστο γεγονός με το συμπατριώτη μας Αποστόλη Κυπαρίσση η εκδήλωση θα είχε απόλυτη επιτυχία. Το συμπέρασμα που έβγαλα είναι ότι για την επιτυχία κάθε είδους μαζικής εκδήλωσης, καθοριστικό ρόλο παίζει η συλλογική δράση του οργάνου γιατί "ένας κούκος δεν φέρνει την άνοιξη". Όσο για μας, διευκολύνει πάρα πολύ ή έγκαιρη δήλωση συμμετοχής μας σε κάθε μαζική εκδήλωση, γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο και το αρμόδιο όργανο ξέρει πως να κινηθεί χωρίς να βρίσκεται στη δύσκολη θέση να δυσαρεστήσει κάποιον, χωρίς να το θέλει.

Τελειώνοντας το σημείωμα μου αυτό, ας μου επιτραπεί να συγχαρώ και εγώ θερμά όλους όσοι δούλεψαν για την επιτυχία αυτής της πατριωτικής εκδήλωσης.

Θανάσης Πορφύρης

Εκδηλώσεις στην Αυστραλία

Για μια ακόμα φορά οι Ηπειρώτες της Μελβούρνης γιόρτασαν τα 80 χρόνια της απλευθέρωσης των Ιωαννίνων.

Με μεγάλη επιτυχία σημειώθηκαν:

Μεγάλο πανηγύρι στις 20.2.93 με προσκεκλημένους τον στρατιωτικό ακόλουθο, ταξίαρχο Κ. Στούρα. Τον Δήμαρχο της Ηγουμενίτσας κ. Πάντο, την Κυβέρνηση Βικτωρίας κ.α.

Τους Ηπειρώτες της Μελβούρνης διασκεδάσε το συγκρότημα απ' την Ελλάδα Γιώργου Βρακά κλαρίνο, Αχιλλέα Χαλιά Βιολί, Μπάμπη Πρεμέτη ντέφι - τραγούδι, Χρήστο Σταύρου, κιθάρα - τραγούδι, και το Γιώργο Καψάλη, τραγούδι.

Την Κυριακή 21.2.93 Δοξολογία, αρτοκλασία στην Εκκλησία του Ευαγγελισμού και συνέχεια στο Ηπειρωτικό σπίτι που το γυναικείο τμήμα διοργάνωσε έκθε-

Χορευτικό συγκρότημα στις εκδηλώσεις.
(Μελβούρνη)

ση Ηπειρωτικής Τέχνης και ακολούθησε δεξίωση.

Τέλος Κυριακή 28.2.93 διοργανώθηκε ηπειρωτικό πανηγύρι με μεγάλο ξεφάντωμα.

Ευχαριστώ

Ο Πρόεδρος της Π.Ε.Μ.Β.

Χαράλαμπος Σιώρος

(Απο Νικάνορα Κόνιτσας) 3-3-93

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ "Η ΠΡΟΟΔΟΣ"

Αθήνα, 10-02-1993

Προς
Τους απανταχού Ασημοχωρίτες
Αγαπητοί χωριανοί, σας γνωρίζουμε δια της παρούσης ότι κατόπιν ενεργειών του συλλόγου μας, το στρατιωτικό φυλάκιο στο χωριό μας είναι ήδη γεγονός.

Να είστε σίγουροι ότι ο νους μας και η ψυχή μας είναι και θα είναι πάντα μαζί

σας και θα σας συμπαραστεκόμαστε σε κάθε δυσκολία.

Με πατριωτικούς χαιρετισμούς
ΔΙΑ ΤΟ Δ.Σ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Π. ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ

Ο ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ 1906 - 1993

"Φωνή ηκούσθη" εκ Χιονιάδων! Ο Στεφ. Ζωγράφος πέθανε! Η αιωνόβια δρυς έπεσε με πάταγο βαρύ και τ' αγέρι, που φύσηξε απ' τη Μπάντρα και το Βάρ Τζιομπάνι, σφοδρό και μανιασμένο, έφερε σαν απόηχο το πικρό χαμπέρι στα γύρω χωριά, στην Κόνιτσα και στα Γιάννενα "παλιάς φρουράς και γενιάς" δεν υπάρχει πια.

Γεννημένος στις Χιονιάδες έμαθε τα πρώτα γράμματα στο χωριό του από τον εκ Γοργοποτάμου δάσκαλο Κώστα Καζαμία. Το 1918 έφυγε για τα Γιάννενα, όπου ο πατέρας του Πολύκαρπος ασκούσε επιτυχώς το επάγγελμα του Αγιογράφου. Τελείωσε το Σχολαρχείο και το Γυμνάσιο της γεραράς Ζωσιμαίας Σχολής και στη συνέχεια το 1926 πήρε το πτυχίο από το Διδασκαλείο Ιωαννίνων.

Το 1938 διορίστηκε στην Κάτω Νεβάλιανη Αμυνταίου και ακολούθως υπηρέτησε στον Πολυπόταμο Φλώρινας, στη Λυκόρραχη Κόνιτσας, στην Οξυά, Ασημοχώρι (1935 - 40). Από το 1946 - 1948 διηύθυνε το Κέντρο Πρόνοιας στην Κόνιτσα, όπου ανέπτυξε αξιόλογη πρωτοβουλία και δράση. Στη συνέχεια υπηρέτησε στο Πρότυπο Δημοτ. Σχολ. Ιεροδιδασκαλείου Βελλάς και από το 1950 - 1963 στο σχολείο του αγαπημένου του χωριού. Το 1963 πήρε το βαθμό του Διευθυντού Β', μετατέθηκε στα Γιάννενα, απ' όπου και συνταξιοδοτήθηκε. Διατέλεσε Πρόεδρος Διδασκαλικού Συλλόγου Κόνιτσας από το 1948 - 1950.

Ο πόλεμος του 1940 τον βρήκε στις επάλξεις της πατρίδας. Εφθασε μέχρι την Κλεισούρα και έλαβε μέρος σε πολλές μάχες.

Στην περίοδο της Κατοχής εντάχτηκε στην οργάνωση του Ε.Δ.Ε.Σ. και για την εθνική του δράση φυλακίστηκε τον Οκτώβριο του 1943 επί 20/ήμερο στην Καστάνιανη μαζί με άλλους δασκάλους (Χαρ. Ρεμπέλη, Φάνη Φασούλη κ.λ.).

Η τελευταία του περιπέτεια (σπάσιμο λεκάνης) τον ανάγκασε για ένα χρόνο και πλέον να είναι

κατάκοιτος και κρεβατωμένος συνεχώς, έχοντας βέβαια τη συμπαράσταση και τις περιποιήσεις από τη γυναίκα του, τις κόρες του και τον καλό γιό τους, τον Ευριπίδη, τον καθ' όλα "αντάξιον υιόν αξιού πατρός".

Ο Στέφ. Ζωγράφος γλυκομίλητος πάντοτε και καταδεχτικός, ευδιάθετος και καλόκαρδος, ευφυλόγος και διασκεδαστικός, ευτράπελος και κεφάτος, χαροπός και γελαστός, σκορπούσε πάντα με απλοχεριά γύρω του τη χαρά και το γέλιο.

Ο νους μου, αυτή τη στιγμή, γυρίζει στο παρελθόν, τινάζει τον πέπλο των αναμνήσεων αρκετών δεκαετιών και σταματάει κάπου εκεί στο 1936. Πρωτομαγιά και οι δάσκαλοι των γύρω χωριών είχαν κάμει εκδρομή "για να πιάσουν το Μάη" στου Γραμματικού, μια ομαλή έκταση γης πιο πέρα από τη Βούρμπιανη. Και συγκεντρώθηκαν εκεί ο Παύλος Τάτης με τους μαθητές του από το Πληκάτι, ο Μήτρης από το Γοργοπόταμο, ο Γιώργος Παπαθεμιστοκλέους από τις Χιονιάδες, ο Στέφ. Ζωγράφος από το Ασημοχώρι, ο Χαρ. Ρεμπέλης, Μάρκος Οικονόμου, Ευδ. Πασχάλη από τη Βούρμπιανη κι ο Γ. Φούντος, καθηγητής, με τους μαθητές του Ημιγυμνασίου Βούρμπιανης. Γέμισε η περιοχή από παιδιά, αντλάλησαν οι γύρω ράχες και τα λαγγάδια από το τραγούδι της ημέρας: Ο Μάιος μας έφτασε εμπρός βήμα ταχύ, να τον προϋπαντήσουμε, παιδιά, στην εξοχή.

Και αχολογούσε όλη μέρα η ποταμιά από τα ξεφωνητά 500 περίπου παιδιών. Ω καιροί αξέχαστοι!... Κι οι δάσκαλοι, ευχαριστημένοι για τη συνάντηση, συζητούσαν και διασκέδαζαν και τραγουδούσαν. Εκεί, μικρός εγώ τότε, πρωτοείδα τον ασπορμάλλη από τότε νεαρό δάσκαλο Στέφ. Ζωγράφο. Τελευταία, προ εικοσαετίας περίπου, τον χάρηκα που άστραψε και βρόντησε, μιλώντας στα αποκαλυπτήρια της προτομής του Χ.Ρ. στην αυλή του Δημοτ. Σχολ. Βούρμπιανης. Διδάσκαλε αγαθέ,

Η ψυχή σου ελαφριά και καθάρια φτερούγισε για το μεγάλο κι αγύριστο ταξίδι. Κι εκεί, στις πύλες τ' ουρανού πλήθος ψυχών θα σε υποδέχτηκαν. Ψυχές χωριανών, φίλων, μαθητών σου, συναδέλφων σου. Όλους, φαντάζομαι, θα τους χαιρέτισες με το γνώ-

ριμο πλατύ σου γέλιο, καλόκαρδα κι ευγενικά. Και θα 'πιασες γλυκιά κουβέντα με τον αγαπητό σου Χαράλαμπο. Κι είχατε τόσα πολλά να πείτε...

Νικολ. Χαρ. Ρεμπέλης
τ. Λυκειάρχης Κόνιτσα, 20/3/93

Ενας συνταξιούχος δάσκαλος, ένας εξαιρετικός άνθρωπος ο αγαπητός δάσκαλος της περιοχής Κόνιτσας ο Ζωγράφος Στέφανος, έφυγε για πάντα. Έκανε το τελευταίο του ταξίδι, αυτό που η μοίρα επιφυλάσσει σ' όλους τους ανθρώπους.

Ο Στέφανος Ζωγράφος γεννήθηκε στους Χιονιάδες Κόνιτσας και υπηρέτησε σαν δάσκαλος στην Επαρχία Κόνιτσας. Υπηρέτησε με τον καλύτερο τρόπο το λειτούργημα του δασκάλου, γαλουχώντας γενιές μαθητών με τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη. Αιώνια η μνήμη σου Συνάδελφε

Γρηγόρης Κοσίνας
Πρόεδρος Συλλόγου Δασκάλων
κ. Νηπιαγωγών Κόνιτσας.

Στη Μνήμη του εκλεκτού φίλου και συναδέλφου Αντρέα Καλογήρου.

Αγαπητέ μου Αντρέα, αντί να στείλω λίγα λουλούδια στον φρεσκοσκამμένο τάφο σου στο χωριό σου, προτίμησα να στείλω συμβολικά μια μικρή οικονομική ενίσχυση για την Μνήμη σου στο καλό μας περιοδικό Κόνιτσα.

Στην εκλεκτή σου Μαριγώ και στα πολυαγαπημένα σου παιδιά και εγγόνια που τόσο κι εκείνοι σε λάτρευαν, τα εγκάρδια πολύ εγκάρδια συλλυπητήριά μου.

Υπήρξες ιδανικός οικογενειάρχης και πρόσφερες στην οικογένειά σου ότι το καλύτερο μπορούσες να προσφέρεις.

Στην πατρίδα πρώτος έδινες το παρόν στο κάθε κάλεσμά της και τα παιδιά σου θα πρέπει να νιώ-

θουν περήφανα γι' αυτό. Για δε τον μικρό Αντρίκο σε βεβαιώνω πως κι αυτός πιο πολύ κι από τους άλλους θα νιώθει ιδιαίτερη χαρά κι ικανοποίηση όταν θα θυμάται θα πει κι αυτός κάτι για τον τόσο πολύ καλό παππού του.

Υπήρξες εξαιρετικός δάσκαλος και όλοι όσοι σε γνώρισαν και προπαντός οι μαθητές σου θα κρατούν πάντα στην μνήμη τους το όνομά σου σαν παράδειγμα προς μίμηση για την καλοσύνη την ευσυνειδησία και την εργατικότητά σου.

Ας είναι ελαφρύ το χώμα του χωριού σου που σε σκέπασε και η μνήμη σου θα μείνει για πάντα αξέχαστη, ζωντανή και ωραία.

Θύμιος Γαργάλης

ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΡΑΠΤΗ

Στις 14 Φλεβάρη του 1993 έπαψε να κτυπά η καρδιά της αγωνίστριας της Εθνικής Αντίστασης Ανδρονίκης Ράπτη, το γένος Αναστασίου Πέ-

τρου. Στην κηδεία της, που έγινε στη Θεσσαλονίκη στις 15.2.93 πήραν μέρος οι αδελφές της, συγγενείς, πολλοί Κατωμεροπαίοι, αγωνιστές και αγωνίστριες της Εθνικής Αντίστασης, γνωστοί και φίλες Θεσσαλονικείς.

Η Ανδρονίκη Ράπτη γεννήθηκε στις 26 Οκτώβρη 1924 στο χωριό Χιονιάδες της Κόνιτσας από οικογένεια κτίστη. Στο δημοτικό σχολείο διακρινόταν για τη φιλομάθεια, την καλοσύνη, την ευρωστία και την τόλμη. Ήταν υπεύθυνη τάξης. Από το 1936 ζούσε στην οικογένεια του θείου της Νικ. Παπακώστα, γνωστού αγιογράφου, τελευταίου της περίφημης σχολής αγιογράφων των Χιονιάδων και τον βοηθούσε στο έργο του. Παράλληλα εργαζόταν σε όλες τις σκληρές αγροτικές δουλειές, όπου σφυρηλάτησε χαρακτήρα με ισχυρή θέληση.

Το 1943 πρωτοστάτησε στην οργάνωση της ΕΠΟΝ του χωριού της και εκλέχτηκε υπεύθυνη, κατόπιν τομεακή των γύρω χωριών και μέλος του Επαρχιακού συμβουλίου ΕΠΟΝ Κόνιτσας. Πήρε μέρος στο Δ.Σ.Ε. υπεύθυνη γυναικών τάγματος μεταφορών και εκπλήρωσε δύσκολες αποστολές. Τον Οκτώβρη του 1949 βρέθηκε σαν πολιτικός πρόσφυγας μαζί με χιλιάδες αντιστασιακούς στη μακρινή Τασκένδη πρωτεύουσα της Δημοκρατίας του Ουζμπεκιστάν. Τον Ιούλη του 1954 παντρεύτηκε τον αγωνιστή της Εθνικής Αντίστασης Παναγιώτη Ράπτη από την Κάτω Μερόπη - Πωγωνίου. Τα περισσότερα χρόνια εργάστηκε σε εργοστάσια ελαφράς Βιομηχανίας. Για την υποδειγματική εκπλήρωση των παραγωγικών καθηκόντων της απονεμήθηκαν κατ' επανάληψη τιμητικές διακρίσεις. Επαιρνε δραστήριο μέρος στην κοινωνική ζωή της εκεί ελληνικής παροικίας.

Στις 2/9/83 επαναπατρίστηκε. Ανάθρεψε μια κόρη, τη Ναταλία, ιατρό παθολόγο. Η φωτεινή μνήμη της θα μείνει βαθιά χαραγμένη στο νου και στην καρδιά των οικείων της, των συγχωριανών, των συναγωνιστών και των γνωστών της.

Στη μνήμη του **Θωμά Χ. Σδούκου** που πέθανε στο νοσοκομείο "ΣΩΤΗΡΙΑ" στις 25 Μαρτίου 1993, η σύζυγος του Μαρία προσφέρει στο περιοδικό μας 5.000 δρχ.

Ο Θ. Σδούκος γεννήθηκε το 1926 στη Λυκόραχη και ύστερα από τις φοβερές περιπτώσεις της Κατοχής του εμφυλίου πολέμου και τις προσφυγιάς έμενε με την οικογένειά του στην Αθήνα ως το θάνατό του.

ΣΧΟΛΙΑ

ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΥΡΙ έχει γράψει κι άλλες φορές το περιοδικό μας. Είναι το καταπράσινο δάσος που περικλείει στην αγκαλιά του τη μικρή μας πόλη και για να καταλάβει κανείς την αξία του, αρκεί να το συγκρίνει με τον Αϊ Λιά που έχει σχετικά μικρή βλάστηση. Αυτό το θαυμάσιο δάσος αντί να το φυλάμε σαν κόρη οφθαλμού, λίγο λίγο καταστρέφεται από γιδια, που ανεξέλεγκτα βρόσκουν μέσα νυχθημερόν και από μερικούς Κονιτσιώτες που ξυλεύονται λάθρα. Νομίζουμε ότι, επιτέλους, πρέπει να σταματήσει αυτή η κατάσταση και ο Δήμος, σε συνεργασία με το Δασαρχείο, να λάβει αυστηρά μέτρα φύλαξης. Είναι απαράδεκτο, μπροστά στα μάτια μας, να γίνεται καταστροφή του δάσους κι εμείς όλοι να αδιαφορούμε!..

ΟΙ ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ Δημοτικών χώρων στην Κόνιτσα αποτελούσαν και αποτελούν ένα πρόβλημα. Επιτέλους, κάποτε ο Δήμος θα πρέπει να πιάσει το "νυστέρι". Το είπαμε κι άλλη φορά. Μεγαλύτερο είναι το πολιτικό κόστος από την ευλογία των παρανομιών παρά από την πάταξή τους. Ο νοών, νοείτω...

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Οι Απόκριες γιορτάστηκαν στην Κόνιτσα με το πατροπαράδοτο Καρναβάλι. Την παραμονή μια παρέα καρναβαλιστών περιδιάβηκε την Αγορά δημιουργώντας γιορτάσιμη ατμόσφαιρα στην πόλη. Την Κυριακή το απόγευμα το Καρναβάλι με τα διάφορα νούμερα κατέληξε στην Κεντρ. Πλατεία, όπου χόρεψαν με τοπικά όργανα υπό το βλέμμα του θεόρατου Γκληγόρωφ που ήταν ο αρχικαρνάβαλος.

Μετά το χορό, πλήθος κόσμου συγκεντρώθηκε έξω από το Δημαρχείο όπου άναψε ο "Αφανός" και κήκε ο αρχικαρνάβαλος. Επακολούθησε γλέντι στη μεγάλη αίθουσα του Δήμου.

Κρύος ο Φλεβάρης λόγω καιρού, αλλά και για τον εμπορικό κόσμο τας Κόνιτσας που είχε "Κεσάτια".

Ο Μάρτης μας ήρθε με χιόνια που έφτασαν ως τα χαμηλά.

Στις 23 του Μάρτη εμφανίστηκαν τα πρώτα χελιδόνια που κατά τη λαϊκή πεποίθηση, φέρνουν την Άνοιξη.

Μετά από επιτυχή εγχείρηση στην Αθήνα επέστρεψε υγιής στην Κόνιτσα ο Μητροπολίτης μας κ. Σεβαστιανός.

Στις 24/3, παραμονή της επετείου της 25ης Μαρτίου, έγιναν στα Σχολεία της πόλης ομιλίες σχετικά με τη μεγάλη γιορτή. Στις 12,30 έγινε κατάθεση στεφανιών στο Μνημείο Ηρώων (έξω από το Δημαρχείο).

Στις 25/3, μετά την καθιερωμένη Δοξολογία στο Ναό του Αγ. Κοσμά, τελέστηκε επιμνημόσυνη δέηση στο Μνημείο Ηρώων και αμέσως μετά, επακολούθησε η παρέλαση των μαθητών στην Κέντρ. Πλατεία, ενώπιον των επισήμων.

Στην εξέδρα, εκτός του Μητροπολίτη κ. Σεβαστιανού και του Δημάρχου κ. Χατζηφραιμίδη, παρέστησαν και οι Βουλευτές κ. Παπούλιας Γκλίναβος και Ρήγας. Στις 12 το μεσημέρι ο δάσκαλος κ. Βασίλης Ζήνδρος, εκφώνησε τον πανηγυρικό της ημέρας στη μεγάλη αίθουσα του Δήμου, και κατόπιν έγινε η δεξίωση, όπως συνηθίζεται κάθε χρόνο.

Οι εκδηλώσεις της Επετείου έκλεισαν με χορούς στην πλατεία από μαθητές και μαθήτριες των Σχολείων της πόλης.

Τις τελευταίες ημέρες του Μάρτη, ο φοβερός άνεμος (10 μποφόρ) σάρωσε την περιοχή μας, προκαλώντας ζημιές σε δέντρα, υπόστεγα κ.λ.π.

Ο Απρίλης μας ήρθε φέτος με χιόνια στα βουνά (και ως χαμηλά στα οκτακόσια μέτρα) και πολλές βροχές που ήταν χρήσιμες γενικά.

Δεντροφύτευση έγινε από το Δήμο σε διάφορα σημεία. (Ας ελπίσουμε ότι θα ποτίζονται τα νιόφυτα το καλοκαίρι αλλιώς είναι δώρο άδωρο).

Καθήκοντα Δ/ντή στη Βιβλιοθήκη Κόνιτσας ανέλαβε ο κ. Πέτρος Μπέζας, εκπ/κός - φιλόλογος.

Παραμονές του Πάσχα η Αγορά της Κόνιτσας παρουσίασε αρκετή κίνηση από μόνιμους κατοίκους, αλλά και επισκέπτες που ήρθαν για Πάσχα στα χωριά μας. Κινήθηκαν αρκετά τα καταστήματα τροφίμων και κυρίως τα κρεωπολεία. Μπορούμε να πούμε ότι ο περισσότερος κόσμος διέθεσε τον "οβολό" του για τον οβελία.

Το Πάσχα, από το μεσημέρι και μετά χάλασε ο καιρός με κρύο και βροχές, ενώ έπεσε στις βουνοκορφές και χιόνι.

Στις 29/4 επανελήφθηκε η δίκη των 26 Κονιτσιωτών για την υπόθεση του Βυρσοδεψείου η οποία διακόπηκε για να συνεχισθεί την επομένη.

Με πρόταση του ΥΠΕΧΩΔΕ, το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας ανέλαβε στα πλαίσια του ΜΟΠ Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου την εκπόνηση οικολογικής - χωροταξικής μελέτης των ορεινών όγκων της βόρειας Πίνδου. Η

περιοχή έχει έκταση 2.202 τετρ. χιλιομέτρων και περιλαμβάνει τους εθνικούς δρυμούς Βάλια Κάλντα και Βίκου - Αώου και καλύπτει το 30% περίπου των νομών Ιωαννίνων και Γρεβενών.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ:

Στις 15/3, ο Θανάσης και η Σταθούλα Παπαχρήστου, απόχτησαν στην Κόνιτσα αγοράκι.

Στις 30/3, ο Κων/νος και η Σοφία Λεοντή απόχτησαν αγοράκι στην Αθήνα.

Αγόρι απόχτησαν και στην Κόνιτσα ο Γιώργος και η Αγλαΐα Σπανού στις 18/4. Ο Μάκης και η Μαριάνθη Γαϊτανίδη απόχτησαν κοριτσάκι στις 18/4.

ΒΑΠΤΙΣΕΙΣ:

Στις 19/4 βάπτισαν στην Κόνιτσα: Ο Δημήτρης και η Ασπασία Βλάχου το αγοράκι τους. Όνομα Χαρίσης.

Ο Χρήστος και η Καλλιόπη Τσινασλανίδη, το κοριτσάκι τους. Όνομα Κυριακή. Ο Πέτρος και η Βαρβάρα Χαλούλου την κορούλα τους. Όνομα Χρυσούλα.

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ:

Αρραβωνιάστηκαν την ημέρα του Πάσχα στην Κόνιτσα ο Θωμάς Σιώρος και η Αλεξάνδρα Λώλου.

Στις 22/4 αρραβωνιάστηκαν ο Σπύρος Μηλιώτης και η Αμαλία Α. Κύρκου.

ΓΑΜΟΙ:

Στις 25/4 παντρεύτηκαν στην Κόνιτσα ο Ισλάμ Αμπάζ και η Μερίτα Πάσσιο από το Λεσκοβίκι.

ΘΑΝΑΤΟΙ:

Στο Παλαιοσέλλι πέθανε η Μαρίκα, χήρα Κων. Γ. Οικονόμου, σε ηλικία 87 ετών.

Πέθανε στα Γιάννινα και κηδεύτηκε στο Παλαιοσέλλι ο Θωμάς Σταύρου.

Στα Δολιανά πέθανε στις 10/3 ο Χαράλαμπος Τούφας ηλικίας 96 ετών.

Στις 18/3 πέθανε στην Αθήνα και κηδεύτηκε στο χωριό του Μόλιστα ο Δημήτριος Χατζής.

Στις 10/4 πέθανε στη Μελισσόπετρα ο Θεόδωρος Μαλάμης, ετών 72 και η Αγαθή Παππά, ετών 82.

Στις 14/4 πέθανε στην Αθήνα ο Καστανιανίτης Ιωάννης Γκόσιος, ετών 60.

Πέθανε και κηδεύτηκε στην Κόνιτσα ο ηλικίας 72 ετών Αθανάσιος Παπακώστας στις 12/4.

Στο Νοσοκ. Πατρών πέθανε στις 14/3 ο Αλέξανδρος Καρανάσιος ετών 63 και κηδεύτηκε την επομένη στην Κόνιτσα.

Στις 28/3 πέθανε στην Αθήνα η Κλεοπάτρα Ζδράβου, ετών 84.

Στην Κόνιτσα πέθανε η ηλικίας 58 ετών Ειρήνη Σπανού ή Σγούρου στις 8/4.

Στην Αθήνα πέθανε ο Ελευθέριος Γιούσιος και στην Αμερική ο Γιώργος Γούσιος.

Στην Κόνιτσα κηδεύτηκε στις 29/4 ο Γρηγόριος Κηφσερίδης που πέθανε σε ηλικία 57 ετών.

Στη Μελισσοπετρα πέθανε στις 24/4 ο Μιχαήλ Τζάλλας σε ηλικία 73 ετών.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ Οικόπεδο, γωνιακό 1300 τετραγωνικών μέτρων με οικοδομή 380 τετρ. μέτρων, που στεγάζεται σήμερα το Αστυνομικό Τμήμα Κονίτσης, με μηνιαίο μισθωμά 90.000 δρχ.

Οικοδομούνται συνολικά 1040 τετραγ. μέτρα σύν τα υπόγεια.

Πληροφορίες.

Τηλ. 01 7517136 & 752530

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ή δίνεται με αντιπαροχή φανταστικό, πανοραμικό, επαγγελματικό, γωνιακό οικόπεδο 980 τ.μ. στην όμορφη Κόνιτσα, δίπλα από τη Μητρόπολη.

**Τηλ. Κόνιτσα 22460
Αθήνα 6845884**

"Ο Δαίμων του τυπογραφείου"

Στο άρθρο "επιβεβλημένες λακωνικές απαντήσεις" τον Χ. Εξάρχου, τεύχος 48 έγιναν τα εξής λάθη:

Σελ. 45 Δροσπηγιάτικο, αντί του ορθού Δροσπηγιώτικο, ιστοριογραφική αντί ιστορικολαογραφική. (Βλ. βιβλ. σελ... αντί βλ. βιβλ. μου...)

Σελ. 46 σλαμουριού, αντί φλαμουριού, ενορίτες αντί συνορίτες, Νικόλαο Αριστείδης αντί Νικόλαος Αριστείδης.

Σελ. 47. 1741 αντί 1747.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

Στο χωριό Εξοχή Κόνιτσης η περιουσία του Ιωάννη Τακιάδη.

Πληροφορίες.

Τηλ. (0691) 91019 & 91054

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ - ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ

Λιο Cios (Λαοκράτης) U.S.A.		Λέτσιος Γεώργ. Αθήνα	4.000
Δολ.	200	Ιερομόναχος Ακάκιος Χαραλαμπίδης	
Καρακώστα Ελένη U.S.A. Δολ.	20	Γαλατάκι Κορινθίας	1.000
Γκότζος Βασ. Ελβετία fr.	100	Τσιουμάνης Στεργ. Θεσ/νίκη	2.000
Πορφυριάδη Αφροδίτη Γαλλία fr.	120	Ξάνθος Αποστ. Γιάννινα	2.000
Σπύρου Βασίλης Γερμανία	5.500	Φαρμάκης Σωτ. Κόνιτσα	1.000
Παπαζήσης Γεώργ. Αθήνα	2.000	Φαρμάκης Δημ. Κόνιτσα	1.000
Ζακόπουλος Αλέξ. Αθήνα	2.000	Βανδέρας Δημ. Κόνιτσα	5.000
Αντωνοπούλου Μαρία Αθήνα	1.000	Κούκης Χρ. Αθήνα	5.000
Κουλούρης Νικ. Αθήνα	5.000	Καπαλής Κων. Κόνιτσα	2.000
Φασούλη Ευγενία Αθήνα	2.000	Αράπογλου Ελευθέριος Αθήνα	1.000
Παπαδημούλης Ιωάν. Αθήνα	2.000	Μπάκας Βασ. Θεσ/νίκη	1.500
Ράγγας Σωκρ. Αθήνα	5.000	Αθανασίου Σπυρ. Κόνιτσα	1.500
Σουφλέρης Κων. Χαλκίδα	2.000	Ασημόπουλος Στεφ. Κέρκυρα	2.000
Μεσοχής Αθαν. Δράμα	2.000	Πάντος Πέτρος Κόνιτσα	1.000
Παπαζήσης Ηλίας Γιάννινα	1.500	Βλάχος Ευάγ. Θεσ/νίκη	1.000
Βάκαλος Αποστ. Γιάννινα	1.000	Πορφυριάδης Τάκης Εξοχή	1.000
Γκότζος Σπύρος Γιάννινα	5.000	Αθανασόπουλος Απ. Οξυά	3.500
Βρυζώνης Νικ. Αθήνα	2.000	Σπανός Αθαν. Πιηγή	1.000
Σύλλογος Ασημοχωριτών		Σίμος Αλκιβιάδης Γιάννινα	1000
Αθήνα	5.000	Τσιλιμίγκας Αθαν. Γιάννινα	1.000
Νικάς Μιχ. Αθήνα	3.000	Κατσαμάνης Δημ. Δροσοπηγή	2.000
Κίτσιος Φωτ. Αθήνα	2.000	Γιώσης Δημ. Αθήνα	3.000
Αγγέλη Διαμάντω Κρυδαλλός	2.000	Κουρτίνος Σ. Βασ. Παλαιοσέλι	1.500
Σερίφης Λέων. Αθήνα	2.000	Ζώλας Ελευθ. Γιάννινα	5.000
Παπαγιάννης Κων.		Αδαμαντίδου Μερότη Αθήνα	1.000
Αγ. Παρασκευή	1.000	Τζάλλας Ευάγγελος Γιάννινα	1.200
Πορφύρη Ουρανία Φιλιάτες	1.000	Εξάρχου Κων. Πιηγή	1.000
Κατσένης Μιχ. Αθήνα	2.000	Παπαγεωργιάδης Χαραλ.	
Παγανιά Βαρβάρα Αθήνα	2.000	Αθήνα	4.000
Μυλωνάς Αποστ. Κόνιτσα	1.000	Ευαγγέλου Ουρανία Κόνιτσα	1.000
Χατζηφραιμίδης Σάββας		Πολίτης Γεώργ. Αθήνα	1.000
Κόνιτσα	1.000	Πορφυριάδης Νικ. Ν. Βίγλα	
Βροϊκος Στεφ. Κόνιτσα	2.500	Άρτας	2.000
Βροϊκος Σωτ. Κως	2.500	Μάιτας Σωτ. Αίγινα	1.000
Λυμπερόπουλος Νικ. Χαλκίδα	2.000	Παναγιωτίδης Δημ. Αθήνα	1.000
Παπαχρήστου Νώτας Αθήνα	2.500	Ράπτης Παναγ. Θεσ/νίκη	1.000
Ζώγας Κων. Ζευγολατιό	1.000	Φουνταράς Κων. Κόνιτσα	1.000
Ζώγα - Σαρηδάκη Παναγιώτα		Γιαννούσης Χρ. Γιάννινα	2.000
Αντίκυρα	1.000	Μακόπουλος Χαραλ. Γιάννινα	2.000
Στανίδη Ευαγγελία Αντίκυρα	1.000	Βαρβάτης Λάζος Κόνιτσα	1.000
Βακόλας Ιωάν. Κλειδωνιά	1.000	Παπαχρήστου Μαρία	
Μπακόλας Θεοφ. Νικάνορας	1000	Ελεύθερο	1.000
Παπαχαρίσης Δημήτριος, Μάζι	2.000	Λάκκας Κώστας Κόνιτσα	2.000
Γέγιος Ιωάν. Μόλιστα	1.000	Χούσος Μήλιας Κόνιτσα	1.000
Γέγιος Παναγ. Κόνιτσα	1.500	Ζδράβος Δημ. Κόνιτσα	1.000
Κρέτσης Σωτ. Αθήνα	4.000	Έξαρχος Βασ. Πιηγή	1.000
Γκότζος Δημ. Αθήνα	2.000	Γώγος Γεωργ. Γρεβενά	1.500
Κοντογιάννης Κων. Πάδες	3.000	Πορφύρης Κων. Κόρινθος	5.000
Πάντος Χαρίσης Κόνιτσα	3.000	Αθανασόπουλος Κων. Αθήνα	2.500
Παπαϊωάννου Χαριτ. Κόνιτσα	3.000	Ρούβαλης Αποστ. Κόνιτσα	2.000

**HOTEL "ΑΩΟΣ,,
RESTAURANT - BAR**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΛΙΘΙΚΙΩΤΗΣ

ΧΛΜ. ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΔΟΥ ΚΟΝΙΤΣΑΣ — ΚΟΖΑΝΗΣ
ΚΟΝΙΤΣΑ — ΤΗΛ. (0655) 22079

ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΕΙΔ. ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ - ΚΑΡΔΙΟΛΟΓΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΔΥΤ. ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

ΙΑΤΡΕΙΟ: ΘΕΜΙΔΟΣ 4 ΜΑΡΟΥΣΙ
ΟΙΚΙΑ: ΦΛΟΙΑΣ 23 »
ΔΕΧΕΤΑΙ: ΔΕΥΤΕΡΑ - ΤΕΤΑΡΤΗ
ΚΑΙ ΠΕΜΠΤΗ 6 - 8 ΜΜ
ΜΕ ΡΑΝΤΕΒΟΥ

ΤΗΛ. ΙΑΤΡ. 80 24 122
80 69 013
ΤΗΛ. ΝΟΣ. 68 27 940

«ΚΟΝΙΤΣΑ»
Ε.Π.Ε.
ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ
ΔΟΜΙΚΩΝ
ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ

ΜΠΟΥΛΤΟΞΕΣ - ΦΟΡΤΩΤΕΣ ΤΣΑΠΕΣ
ΚΟΜΠΡΕΞΕΡ - GRADAR - ΟΔΟΣΤΡΩΤΗΡΕΣ
ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΟΥ
ΗΛΕΚΤΡΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ - ΣΥΓΚ/ΣΕΙΣ ΓΕΝΙΚΩΣ

ΣΩΤ. ΛΩΤΟΣ & Β. ΧΑΓΙΖΗΜΕΛΕΤΙΟΥ
ΑΝΤΙΓΩΝΗΣ 10 - ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΑΤΩΝΟΣ
ΤΗΛ 5138315

ΕΥΡΙΣΜΟΣ - ΕΚΔΡΟΜΕΣ

**ΟΙΚΙΑΣΕΙΣ ΠΟΥΛΜΑΝ
ΚΡΕΤΣΗΣ ΞΩΤΗΡΙΟΣ**

ΤΗΛΕΦΩΝΑ:

3468.976 - 3421.890 , Αθήνα

Ενοικιαζόμενα δωμάτια με ατομικά
μπάνια και με ιδιωτικό πάρκιν

Παραδοσιακό Στυλ

ΧΟΥΣΟΣ ΚΩΝ)ΝΟΣ

Τηλ. (0655) 23288

Κόνιτσα

ΤΕΧΝΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ - ΕΠΙΒΛΕΨΕΙΣ
Ηλεκτρικών - Μηχανικών εγκαταστάσεων

ΒΑΖΟΥΚΗΣ ΑΝ. - ΜΑΤΣΗΣ ΑΘ.

Βεϊκού 133 - Γαλατσι 11146
Τηλ 22 23 727

ΜΙΧΑΗΛ ΒΑΣ. ΡΕΒΑΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΚΟΝΙΠΟΛΕΩΣ 22
ΤΗΛ 426.951

ΠΑΤΡΑ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

Δημήτριος Ν. Καζαμίας

Εμ. Μπενάκη 24

Τηλ. 3627 - 725

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΡΕΝΤΖΟΣ

Χειρουργός Οδοντίατρος

ΚΟΡΑΗ 8
ΕΛΑΝΝΙΝΑ

ΤΗΛ. ΙΑΤΡΕΙΟΥ 39.817
» ΣΠΙΤΙΟΥ 70.153

Δέχεται καθημερινά: Πρωί 9.30 - 12 — Απογευμα 5.0 - 9.30
και Σάββατο 8.30 π.μ. - 1.30 μ.μ. με ραντεβού

ΒΕΑΤΡΙΚΗ Ν. ΜΠΕΚΙΑΡΗ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΣΤΟΥΡΝΑΡΗ 23 - (3ος ΟΡΟΦΟΣ)
106 82 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ. ΓΡΑΦΕΙΟΥ: 363 46 41
» ΟΙΚΙΑΣ: 691 60 21

Dr ΚΩΣΤΑΣ Β. ΝΟΥΣΗΣ

ΔΕΡΜΑΤΟΛΟΓΟΣ - ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΛΟΓΟΣ

Τ. ΙΑΤΡΟΣ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ 'ΑΝΔΡΕΟΥ ΣΥΓΓΡΟΥ'

ΕΠΙΜΕΛ. ΝΟΣΟΚ. "ΛΟΙΜΩΔΩΝ ΝΟΣΩΝ"

ΙΑΤΡΕΙΟ: ΣΟΛΩΝΟΣ 66
(ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΑΠΟ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ)
ΤΗΛ. 3602 966 (106 80)
ΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ 5-8 Μ.Μ.
ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΟΙΚΙΑ ΚΑΣΑΝΔΡΑΣ 10
ΑΝΘ ΗΛΙΟΥΠΟΛΗ
ΤΗΛ. 9701 285